

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

INETA LEŠČINSKAITĖ
MAGISTRANTŪROS NUOLATINIŲ STUDIJŲ VERSLO TEISĖS
PROGRAMA

**BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS ADMINISTRAVIMAS:
TEISINIAI ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
dr. Rimvydas Norkus

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS ADMINISTRAVIMO SAMPRATA.....	7
1.1. Bankrutuojančios įmonės administratoriaus statuso specifika	7
1.2. Administravimo veiklos samprata.....	13
2. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS VALDYMU	17
2.1. Administravimo veikla perimant įmonės valdymą	17
2.2. Administravimo veikla darbo santykių srityje	22
2.3. Administravimo veikla, susijusi su ūkinės komercinės veiklos vykdymu	26
3. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS TURTO MASĖS FORMAVIMU	30
3.1. Bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimas.....	30
3.2. Ieškinių bankrutuojančios įmonės skolininkams pareiškimas.....	40
4. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU KREDITORIŲ TEISIŲ APSAUGA.....	44
4.1. Kreditorių reikalavimų sąrašo sudarymas ir jo teikimas teismui tvirtinti	45
4.2. Nepagrįstų kreditorių reikalavimų ginčijimas.....	51
5. ADMINISTRAVIMO IŠLAIDOS	54
6. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS ATSAKOMYBĖ.....	62
IŠVADOS	67
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	70
SANTRAUKA	78
SUMMARY	79

IVADAS

Temos aktualumas. Kreditoriaus interesų saugojimas nuo skolininko nemokumo nuo seno buvo teisinio reguliavimo objektas. Bankroto teisinio reguliavimo ištakomis reikėtų laikyti skolų teisinį reguliavimą. Būtent tarp skolininko ir kreditoriaus susiklostę santykiai tapo prielaida įstatymų leidėjui priimti bankroto santykius reglamentuojančius teisės aktus bei keisti arba naikinti jau galiojančius, atsižvelgiant į besikeičiančias ekonomines sąlygas¹.

Įmonių bankroto proceso pagrindinis tikslas yra kreditorių turtinių interesų patenkinimas.

Kai skolininkas nemokus, bet kurioje šiuolaikinėje valstybėje pradedant bankroto procedūras, yra skiriamas nešališkas, nepriklausomas asmuo, kuris perima nemokaus skolininko turtą, dokumentus ir yra atsakingas ne tik už šio turto išsaugojimą, administravimą, bet ir už kiek galima didesnio skolininko turto sukaupimą bei padalijimą kreditoriams. Šiam specialiam subjektui, dar pagal romėnų teisę vadintam *curator bonorum*, tiek dabar, tiek ir pagal seniau galiojusius teisės aktus dėl jo atliekamo darbo pobūdžio buvo keliami ypatingi reikalavimai². Tokių reikalavimų mastą lemia bankroto administravimo proceso pagrindinio tikslo – kuo didesnės bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimų apimtį – patenkinimas. Jis didžiąja dalimi, priklauso nuo įmonės bankroto administratoriaus veiklos. Labai svarbu, jog bankroto administravimo procesas vyktų sklandžiai ir jo tikslas būtų įgyvendintas, kadangi nuo to priklauso ne tik bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių teisių apsauga, bet ir šalies ekonominis stabilumas.

Lietuvoje, įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo, įmonės valdymą perima teismo (kreditorių susirinkimo) paskirtas bankrutuojančios įmonės administratorius. Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnyje nurodyta, kad bankrutuojančios įmonės administratorius - tai teismo paskirtas fizinis ar juridinis asmuo, turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas ir šią teisę įgijęs Įmonių bankroto įstatymo ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų nustatyta tvarka. Jis valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir bankuose esančias įmonės lėšas ir jais disponuoja, užtikrina bankrutuojančios įmonės turto apsaugą, vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai, taip pat privalo ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoti ir atlikti būtinus bankroto proceso darbus.

¹ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69).

² Spaičienė J. Nemokaus skolininko turto administravimas Lietuvos Respublikoje (1918-1940 m.) // Jurisprudencija. 2007, Nr. 4(94). P. 61.

Darbo tema yra „Bankrutuojančios įmonės administravimas: teisiniai aspektai“. Tyrimo aktualumą lemia vis dar didelis bankroto bylų skaičius³, o tai siejama su visišku bankrutuojančios įmonės finansiniu žlugimu, jos darbuotojų atleidimu, negalėjimu atsiskaityti su kreditoriais ir pan. Atsižvelgiant į šias aplinkybes bei į tai, kad bankrotas yra svarbus ekonominės sistemos elementas, būtina tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu iširti bankroto administravimo ypatumus bankroto procese, kadangi tik efektyvus ir kvalifikuotas administravimas gali geriausiai užtikrinti kreditorių teises ir teisėtus interesus.

Temos ištyrimo lygis ir darbo naujumas. Bankrutuojančios įmonės administravimo tema Lietuvos teisės moksle nėra plačiai nagrinėta. Lietuvos autorių darbai paprastai yra susiję su bankroto proceso ypatumų, bankroto administratoriaus statuso problematikos, kreditorių teisių įgyvendinimo bankroto procese analizavimu. Tuo tarpu administravimo problemos nagrinėjamos tik fragmentiškai. Teisinės literatūros bei monografinių darbų, kuriuose būtų tiksliai ir išsamiai analizuojama bankrutuojančios įmonės administravimo reikšmė sėkmingam kreditorių reikalavimų patenkinimui, nėra. Tiesa, nemažai dėmesio su bankrutuojančios įmonės administravimu susijusiems klausimams skiriama 2011 metais išleistoje Kavalnės S. ir Norkaus R. antroje bankroto teisės knygoje⁴.

Kadangi bankroto procesas ir su juo susijusių asmenų veikla yra griežtai reglamentuojama tiek įstatymais, tiek poįstatyminiais aktais, darbe ypač didelis dėmesys skiriamas 2001 metų kovo 20 dienos Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo bei vėliau priimtų jo pakeitimų, taip pat kitų susijusių įstatymų nuostatų analizei. Be to, siekiant plačiau išanalizuoti rašomo darbo temą, naudotasi tokių lietuvių autorių kaip Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R., Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R.; Voroneckienė J. moksliniais darbais ir straipsniais periodiniuose leidiniuose, taip pat užsienio autorių Baldin K.V., Belugina V.V., Braun E., Gandickaja S.N., Perederiajev I.I; Teliukina M. V. Teruškin V. S. literatūra. Plačiai analizuota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, bei Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika.

Tyrimo problema. Administravimo veiklos neišsamus ir nepakankamas reguliavimas nesudaro sąlygų tinkamai pasiekti bankroto procesui keliamus tikslus.

Tyrimo objektas. Bankrutuojančios įmonės administravimo teisiniai aspektai.

³ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2011 metų apžvalga. Prieiga internete: http://www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_12.pdf. [Prisijunta: 2012-03-01].

⁴ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti bankroto administratoriaus atliekamą įmonių administravimo veiklą ir jos įtaką įmonės kreditorių teisių apsaugos užtikrinimui bei interesų įgyvendinimui. Siekiant šio tikslo, vertinama aukščiau minėta literatūra ir daromos apibendrinamojo pobūdžio išvados.

Tyrimo uždaviniai.

1. Atskleisti bankroto administratoriaus statuso specifiką bei jo vykdomos administravimo veiklos sampratą.
2. Išanalizuoti pagrindinius administravimo veiklos, susijusios su bankrutuojančios įmonės valdymu, aspektus.
3. Išanalizuoti, kokie pagrindiniai darbai atliekami formuojant bankrutuojančios įmonės turto masę ir kokia jų įtaka kreditorių reikalavimų patenkinimui.
4. Išanalizuoti pagrindines bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareigas užtikrinant kreditorių teisių apsaugą.
5. Atskleisti administravimo išlaidų sudėtį, jų atlyginimo ypatumus, administratoriaus atlyginimo dydžio nustatymo problemas, taip pat įvertinti, kaip suderinti administravimo išlaidoms reikalingą lėšų kiekį su kreditorių teise gauti jų reikalavimų patenkinimą.
6. Įvertinti bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės taikymo sąlygas bei privalomojo civilinės atsakomybės draudimo reikšmę kreditorių teisių apsaugai..

Darbo hipotezė. Įmonių bankroto administravimas yra vienas esminių elementų, nuo kurio priklauso, kiek sėkmingai bus patenkinti kreditorių reikalavimai.

Tyrimo metodai.

Darbe naudojami šie metodai:

1. Empirinis (dokumentų) analizės metodas – tai teisinės literatūros šaltinių, teisės aktų ir teismų praktikos analizė, kurios pagalba siekta atskleisti bankrutuojančios įmonės administravimo teisinius aspektus.
2. Sisteminis metodas – šio metodo pagalba sistemiskai analizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktai, susiję su bankroto administravimo teisiniu reglamentavimu.
3. Apibendrinimo metodas – šio metodo pagalba susisteminta, išanalizuota, apibendrinta medžiaga, padarytos magistro baigiamojo darbo išvados.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, šešių dalių bei išvadų.

Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama bankrutuojančios įmonės administratoriaus svarba bankroto procese, jo statuso ypatumai bei esančios įvairialypės padėties keliamos problemos. Šiame skyriuje taip pat analizuojama administravimo veiklos samprata ir jos esmę sudarančios

administratoriaus funkcijos. Akcentuojama administravimo veiklos pobūdžio priklausomybė nuo konkrečių faktinių aplinkybių. Antrame skyriuje atskleidžiamos pagrindinės bankroto administratoriaus funkcijos valdant bankrutuojančią įmonę. Pagrindiniai aspektai, kurie analizuojami, yra valdymo perėmimas iš bankrutuojančios įmonės valdymo organų, problemos, kylančios dėl įmonės darbuotojų, kaip jos kreditorių, teisių apsaugos, taip pat ūkinės komercinės veiklos vykdymo ypatumai. Trečiame skyriuje analizuojami pagrindiniai darbai, kuriuos atlieka administratorius, formuodamas bankrutuojančios įmonės turto masę ir kokia šių darbų kokybės įtaka kreditorių reikalavimų apimties patenkinimui. Skyriuje „Administravimo veikla, susijusi su kreditorių teisių apsauga“, autorė gilinasi į teisines problemas, kylančias reiškiant kreditorinius reikalavimus bei sudarant kreditorių sąrašą, aiškinamasi, kokios problemos ir kreditoriaus teisių pažeidimai gali kilti, kol kreditoriui nėra suteiktas atitinkamas statusas. Penktame skyriuje atskleidžiama administravimo išlaidų sudėtis, jų atlyginimo ypatumai, administratoriaus atlyginimo dydžio nustatymo problemos, taip pat vertinama, kaip praktikoje derinamas dažnai kylantis interesų konfliktas tarp administravimui reikalingų išlaidų dydžio patvirtinimo bei kreditorių reikalavimų patenkinimo apimties. Šeštame skyriuje analizuojamos administratoriaus civilinės atsakomybės taikymo sąlygos bei privalomojo civilinės atsakomybės draudimo reikšmė kreditorių teisių apsaugos atžvilgiu.

1. BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS ADMINISTRAVIMO SAMPRATA

Bankroto administravimo paslaugų teikimas yra specifinė verslo rūšis, kuri pasireiškia tuo, kad įmonės bankroto procese administratoriui tenka atstovauti tiek įmonės, tiek ir jos kreditorių interesus. Šiai veiklai vykdyti reikia ypatingai daug žinių, kvalifikacijos ir patirties, kadangi nuo bankroto administratoriaus ir jo kompetencijos nemaža dalimi priklauso bankroto bylos baigtis ir tai, koku mastu bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Atsižvelgiant į administratoriaus ir jo vykdomos veiklos svarbą, būtina detaliau išanalizuoti bankroto administratoriaus statusą bankroto procese bei jo vykdomos bankrutuojančios įmonės administravimo veiklos sampratą.

1.1. Bankrutuojančios įmonės administratoriaus statuso specifika

Įmonei tapus nemokia ir teismui pripažinus tokią įmonės būseną, jau iškeliant įmonės bankroto bylą dažniausiai aišku, jog ji nebus pajėgi įvykdyti visų savo turtinių įsipareigojimų. Šioje situacijoje tikėtina, kad asmenys, turintys turtinių santykių su įmone, nukentės. Taip pat akivaizdu, kad naujų sandorių sudarymas su tokia įmone yra rizikingas. Todėl nuo to momento, kai įmonei pradedamos taikyti bankroto procedūros, pradedamos taikyti ir visos priemonės, kuriomis būtų kuo geriau apsaugoti su įmone turtiniais santykiais susijusių asmenų interesai, ir dėl įmonės nemokumo jų patirti nuostoliai būtų kiek įmanoma mažesni arba apskritai jų būtų išvengta.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalies 1 punktu, viena iš teismo pareigų, priimant nutartį iškelti bankroto bylą, yra paskirti administratorių. Tokiu būdu atsiranda viena iš pagrindinių figūrų įmonės bankroto procese. Kaip rodo bankroto bylą administravimo praktika, administratoriaus kompetencija ir patirtis turi esminės įtakos sklandžiam bankroto proceso vyksmui, jo skaidrumui ir sklandumui bei tinkamai visų kreditorių ir pačios bankrutuojančios įmonės teisėtų interesų apsaugai⁵.

Bankroto administratorius yra vienas iš pagrindinių subjektų, tiesiogiai dalyvaujančių įmonės bankroto procese. Dėl vykdomos veiklos bei atliekamų funkcijų, šio subjekto teisinis statusas pasižymi tam tikra specifika. Bankroto administratoriaus sąvoka apibrėžta Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje, kur nustata, jog „Įmonės administratorius – tai *teismo paskirtas Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės arba Europos ekonominės erdvės*

⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-869/2008 (UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“), kat. 126.2; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-648/2011 (dėl bankroto bylos iškėlimo UAB „Tatmedos prekyba“), kat. 126.3.

valstybės pilietis, kitas fizinis asmuo, kuris naudojasi Europos Sąjungos teisės aktuose jam suteiktomis judėjimo Europos Sąjungos valstybėse narėse teisėmis, (toliau – *fizinis asmuo*) ar Lietuvos Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo, Lietuvos Respublikoje įregistruotas kitos valstybės narės juridinio asmens padalinys (filialas) (toliau – *juridinis asmuo*), *turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas* ir šią teisę įgijęs šio įstatymo ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų nustatyta tvarka.⁶ Reikia pastebėti, kad įstatymų leidėjo pateikta bankroto administratoriaus sąvoka nėra išsami. Iš jos tėra aišku tiek, kad administratoriumi teismas gali paskirti fizinį arba juridinį asmenį, kuriam teisės aktų nustatyta tvarka suteikta teisė teikti bankroto administravimo paslaugas. Tačiau šioje sąvokoje nėra atskleista, kieno teisės bei interesus bankroto procese atstovauja šis subjektas. Nors bankroto administratorius įvardijamas kaip įmonės administratorius, atsižvelgiant į kitas Įmonių bankroto įstatymo normas, kurios įpareigoja ginti įmonės kreditorių interesus, administratorių galima pavadinti ir kreditorių atstovu. Vis dėlto aiškaus administratoriaus statuso nepateikia nei kitos Įmonių bankroto įstatymo normos, nei teismų praktika, nei doktrina.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 1 dalimi, galima daryti išvadą, kad bankroto administratorius pirmiausia veikia kaip bankrutuojančios įmonės atstovas. Administratorius įpareigotas ginti nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai vykdyti savo įsipareigojimų bei atsiskaityti su savo kreditoriais interesus. Gindamas bankrutuojančios įmonės interesus, administratorius pirmiausia imasi priemonių sugrąžinti į bankrutuojančios įmonės turto masę kaip įmanoma daugiau turto, sudaro galimybes tęsti įmonės ūkinę komercinę veiklą bei atlieka Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 3, 4, 6, 9, 14 ir kituose punktuose numatytas funkcijas. Šios pozicijos yra laikęsis ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „*Atstovo, kaip įmonės bankroto administratoriaus, atstovaujančio bankrutuojančiai įmonei, kuriam Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas suteikia teisę valdyti ir naudoti bankrutuojančios įmonės turtą bei lėšas, veikla neišvengiamai susijusi su tam tikra ūkine rizika, į kurią įeina ir tam tikrų abipusių nuolaidų, vykdant Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme nustatytą funkciją imtis priemonių išieškoti iš įmonės skolininkų skolas, darymu.*“⁷.

Tuo tarpu jau remiantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi, bankroto administratorius laikomas kreditorių atstovu. Šioje normoje įtvirtinta, kad kreditorių susirinkimo pirmininkas kreditorių susirinkimo įgaliojimu įmonės vardu su administratoriumi sudaro pavedimo sutartį. Sudarius šią sutartį tarp šalių atsiranda civiliniai teisiniai santykiai. Šiuo pagrindu bankroto

⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis c. b. Nr. 3K - 640/2005 (AB bankas „Nord/LB v. LUAB „Baltic Retail“), kat. 35.6.2; 126.3.

administratorius pradeda veikti, kaip bankrutuojančios įmonės kreditorių atstovas. Administratorius privalo imtis vienodo veiksmingumo priemonių, kad būtų patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę būklę, o visų kreditorių interesai. Atstovaudamas kreditorių teisėms, administratorius sudaro visų įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą, atlieka kitas Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10, 12, 14, 23 punktuose įvardintas pareigas. Pabrėžtina, kad ir šią poziciją yra pagrindęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse: *Bankrutuojančios įmonės administratoriaus funkcijos darbo reglamente ar kituose kreditorių komiteto veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose apskritai neapibrėžtos. Tačiau iš Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo nuostatų akivaizdu, kad administratoriaus pagrindinė funkcija – ginti ir atstovauti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesams.*⁸

Taigi bankroto proceso metu administratoriui tenka atstovauti tiek savo turtą išsaugoti siekiančios įmonės, tiek ir savo finansinius reikalavimus patenkinti siekiančių kreditorių, interesus. Pažymėtina, kad daugelis įmonės administratoriaus kompetencijai priskirtų funkcijų ir įgalinimų yra skirtos ir bankrutuojančios įmonės, ir jos kreditorių interesų gynybai (Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8, 13, 23 punktai). Tuo remiantis, bankroto administratorių galima įvardinti, kaip įmonės valdytoją, turintį įstatymo, įmonės kreditorių susirinkimo suteiktus įgalinimus įmonės bankroto procese, nuo kurio veikslių didžiąja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo skaidrumas bei sklandumas⁹.

Siekiant detaliau atskleisti bankroto administratoriaus teisinį statusą, tikslinga paminėti ir doktrinoje susiformavusias šio subjekto teisinę padėtį pagrindžiančias teorijas. Vokietijos teisėje yra išskirtos šios:

1. *Kreditorių atstovo teorija*, pagal kurią bankroto administratorius yra įstatyminis kreditorių atstovas. Vis dėlto ši teorija nebesulaukia palaikymo, atsižvelgiant į tai, kad bankroto procese veikia daug kreditorių, kurie gali turėti priešingus interesus, todėl nėra vieningos visumos, kuriems bankroto administratorius galėtų atstovauti.
2. *Skolininko atstovo teorija*, pagal kurią bankroto administratorius yra įstatyminis skolininko – bankrutuojančios įmonės atstovas, turintis ribotas atstovavimo galias, t.y. atstovaujantis tik tiek, kiek reikia bankroto tikslams pasiekti. Tačiau teorija negali paaiškinti, kodėl bankroto

⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. Nr. 2A-224/2005 (UAB „Baltic Retail“, UAB „Verslo reorganizavimo ir audito paslaugos“), kat.126.8.

⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugpjūčio 4 d. nutartis c. b. Nr. 2A-382/2005, kat. 126.3; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-753/2011 (dėl bankroto administratoriaus paskyrimo UAB „Bolima“ bankroto byloje), kat. 126.3.

administratorius tada gina ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesus, be to, kodėl ne skolininkas sudaro pavedimo sutartį su bankroto administratoriumi.

3. *Įmonės organo teorija*, pagal kurią įmonės turtas apibūdinamas kaip kvazijuridinis asmuo, o administratorius laikomas jo atstovu.
4. *Tarnybos teorija*, kuria bankroto administratorius laikomas kaip savarankiškas asmuo, proceso šalis pagal įstatymą, veikianti vietoj skolininko. Šios teorijos esmė ta, kad administratorius nėra valstybės tarnautojas, nes jo teisės ir pareigos nustatytos įstatyme, o jo veiklą prižiūri teismas. Tačiau bankroto administratorius iš esmės veikia savo vardu, vietoj skolininko, pagal jam suteiktus įgaliojimus¹⁰.

Pažymėtina, kad Lietuvos bankroto teisės doktrinoje labiau kryptama prie to, kad Lietuvai artimesnė yra bankroto administratoriaus, kaip teismo skiriamo skolininko atstovo, teorija¹¹. Tai grindžiama tuo, kad pagal Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 9 punktą, bankroto administratorius veikia bankrutuojančios įmonės vardu, atstovauja bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius. Tačiau, kaip minėta aukščiau, lieka neatsakytas klausimas, kodėl bankroto administratorius privalo ginti kreditorių interesus, kaip numatyta Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 14 punkte. Taigi Lietuvai ši teorija negali būti taikoma visa apimtimi.

Taip pat tikslinga paminėti ir tai, koks teisinis statusas bankroto administratoriui yra suteiktas kitose valstybėse. Pavyzdžiui, Estijoje bankroto administratorius laikomas skolininko, bankrutuojančios įmonės, atstovu. Austrijoje administratorius savo veiklą atlieka, vadovaudamasis kreditorių ir skolininko interesais¹². Italijoje, kurioje bankroto procesas pasižymi tam tikra specifika, administratorius veikia kaip valstybės tarnautojas (pareigūnas)¹³. Kai kurie rusų teisės specialistai administratoriaus statusą bankroto procese lygina su valstybės interesus ginančio prokuroro statusu baudžiamosiose bylose¹⁴. G. F. Šeršenevič bankroto administratoriaus teisinę padėtį palygino su teismo antstolio statusu sprendimų vykdymo procese¹⁵. Taigi, remiantis užsienio valstybių bankroto teisiniu reglamentavimu, darytina išvada, kad bankroto administratorius gali atstovauti gana platų interesų spektrą.

¹⁰ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 261 – 262.

¹¹ Ten pat. P. 263.

¹² Institut zakonodatelstva i sravnitel'novo pravovedenija pri Pravitel'stbe Rossijskoj Federaciji. Osnovnyje instituty graždanskovo prava zarubežnyh stran / red. V.V.Zalesskij. Moskva, 2000. P. 152.

¹³ Ten pat, P. 155.

¹⁴ Teliukina M. V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004. P. 227.

¹⁵ Ten pat.

Labai svarbu ir tai, kad administratoriaus statusas apima ne vien bankrutuojančios įmonės, jos kreditorių ar viešo intereso atstovavimą. Reikia pastebėti, kad asmuo, turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas, į bankroto procesą įstoja vedamas savo interesų. Administratorius, sutikdamas administruoti bankrutuojančią įmonę, iš savo veiklos pirmiausia siekia gauti materialinės naudos. Tai savaime suprantama, nes materialinės naudos gavimas yra kiekvieno rinkos dalyvio tikslas. Panašią poziciją galima sutikti ir teismų praktikoje.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad „*Administravimo paslaugų teikimas bankrutuojančiai įmonei yra verslo rūšis, kurio pasirinkimo teisę garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnis*“¹⁶. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas vienodą teismų praktiką, tokią pat poziciją yra išdėstęs ir kitose savo nutartyse¹⁷. Taigi, remiantis Teismo suformuota pozicija, bankroto administratorių galima įvardinti, kaip verslo subjektą, užsiimančią įmonių bankroto administravimo veikla bei siekiantį iš šios veiklos gauti pelną.

Asmuo, besiverčiantis šia verslo rūšimi, turi atitikti ne tik bankroto administratoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus, bet ir turėdamas ribotą personalą bei minimalius finansinius resursus turi mokėti vadovauti įmonei, valdyti jos turtą. Be to, administratorius turi išmanyti tarpininkavimo subtilybes, nes bankroto procese tiesiogiai tenka susidurti su priešingų interesų konfliktu, kylančiu tarp bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių. Ne veltui teismų praktikoje pabrėžiama, kad bankroto administratoriumi parenkant konkretų asmenį, turi būti siekiama užtikrinti kuo sklandesnį ir operatyvesnį bankroto procedūrų atlikimą, kad būtų išvengta konfliktų su kreditoriais dėl kreditorių ir įmonės interesų tinkamo atstovavimo, kad administratoriaus darbas ir bankroto procese atsirandantys teisiniai santykiai būtų grindžiami veiklos skaidrumo, sąžiningumo, objektyvumo, moralumo ir nešališkumo standartais¹⁸.

Kita vertus reikia pastebėti, kad praktikoje ir teorijoje bankroto administratoriaus statusas dažnai gali skirtis. Asmuo, teikiantis bankroto administravimo paslaugas, dažnai gali atstovauti ne bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorių, o tam tikrų suinteresuotų asmenų interesus. Iš dalies galima pritarti rusų bankroto teisės specialisto V. S. Teruškin nuomonei, kad „atsitiktinių administratorių“, t. y. tokių, kurie iš anksto nebūtų susiję su kurio nors kreditoriaus, skolininko

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-978/2000 (VSDfV Vilniaus skyrius v. AB "Žaliakalnio autotransportas"), kat. 29.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-1380/2000 (Šveicarijos įmonė SBI „Spectra Management AG“ v. UAB DK „Vicura“), kat. 30; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-13/2001 (R. Andriukaitis v. AB „Kauno autoservisas“), kat. 125.4.

¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-2099/2011 (dėl Klaipėdos apygardos teismo 2011 gegužės 30 d. nutarties UAB „Čiukuras“ bankroto byloje).

valdymo organų ar skolininko konkurentų interesais, dalyvavimas bankroto procese yra labiau teorinis nei realus¹⁹. Analizuodamas šį klausimą toliau, V. S. Teruškin klasifikuoja bankroto administratorius į keturias grupes: 1) „atsitiktinius administratorius“, kurie iš anksto nėra susiję su tam tikrų asmenų interesais. Pasak V.S. Teruškin, tokie bankroto administratoriai gali susidurti su problemomis perimant įmonės dokumentus bei turtą, šaukiant kreditorių susirinkimus, priimant svarbius įmonei sprendimus; 2) administratorius, atstovaujančius įmonės konkurentų, siekiančių pašalinti įmonę iš rinkos, interesus; 3) administratorius, kurie atstovauja asmenų, siekiančių pakeisti įmonės valdymo organų narius, interesus; 4) administratorius, atstovaujančius asmenų, kurie mažiausiomis sąnaudomis siekia užvaldyti įmonės turtą, interesus²⁰.

Toks bankroto administratoriaus statuso įvertinimas atrodo pesimistiškai, tačiau praktikoje neretai gali pasitaikyti situacijų, kai įmonės administratorius neatstovauja nei kreditorių nei bankrutuojančios įmonės interesų. Siekiant išvengti tokios ydingos praktikos, būtina sukurti garantijas, kad administratorius už vykdomą veiklą gautų teisingą atlyginimą, kuris suteiktų asmeniui motyvaciją verstis įmonių bankroto administravimo veikla. Be to, įstatymų leidėjas turėtų tiksliai ir aiškiai reglamentuoti bankroto administratoriaus institutą bei apibrėžti jo statusą įmonės bankroto procese.

Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad įstatymų leidėjas nevisapusiškai bei neišsamiai apibrėžė bankroto administratoriaus sąvoką. Autorės nuomone, analizuojant Įmonių bankroto įstatymo nuostatas nėra visiškai aišku, kieno interesus bankroto administratorius turėtų atstovauti, bei koks yra jo teisinis statusas. Autorės požiūriu, bankroto administratorius yra pelno siekiantis bei teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas turintis verslo subjektas, bankroto proceso metu pirmiausia atstovaujantis teisėtus bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus, privalėdamas siekti maksimaliai juos patenkinti (pagrindinis bankroto proceso tikslas). Taip pat bankroto administratorius yra ir įmonės skolininkės atstovas, jos valdytojas, privalantis optimaliai ją valdyti ir atstovauti, kad nebūtų bereikalingai iššvaistyta papildomai turto ir būtų tinkamai užbaigtos bankroto procedūros bei įmonė likviduota. Tiesa, šis bankroto administratoriaus padėties įvairialypumas bei su tuo susijęs skirtingas jo uždavinių ir veiklos rezultatų vertinimas yra dalinai pašalinamas Įmonių bankroto įstatyme detalčiai reglamentuojant administratoriaus funkcijas, teises ir pareigas bei atsakomybę, taip pat teismų praktikoje spendžiant konkrečias bylas.

¹⁹ Pagal: Teliukina M.V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004. P. 228. Cit.Teruškin V. S. Učastniki i interesanty processov bankrotstva // Komentariji k zakonu „O nesostojatelnosti (bankrotstve)“. Spb.: Petrolis, 1998. P. 102.

²⁰ Ten pat.

Apžvelgus pagrindinius bankroto administratoriaus teisinio statuso aspektus, kitame šio skyriaus poskyryje bus nagrinėjama bankrutuojančios įmonės administravimo veiklos samprata.

1.2. Administravimo veiklos samprata

Administravimo veikla yra glaudžiai susijusi su veiksmingu vadovavimu (angl. *leadership*), o taip pat yra viena iš šešių organizacijos veiklos (techninės-gamybinės, komercinės, finansinės, saugos užtikrinimo, apskaitos ir administravimo) veiklos sričių²¹. Tačiau administravimas yra ir tuo ypatinga veiklos sritis, nes daro nemenką įtaką kitoms veiklos sritims. Minėtas autorius administravimo sričiai priskiria prognozavimą, planavimą, organizavimą, vadovavimą, koordinavimą ir kontrolę. Nors administravimas yra tik viena iš valdymo funkcijų, tačiau ji tokia svarbi, kad kartais aukštesnės grandies vadovų vaidmuo atrodo išskirtinai²². Tačiau administravimas nėra tik organizacijos vadovo bei aukščiausios grandies padalinių vadovų išskirtinė privilegija. Tai tarp vadovo ir organizacijos narių pasidalintos veiklos sritys ir atitinkama atsakomybė. Administruoti – tai įžvalgiai numatyti organizacijos veiklos plėtros perspektyvas, atsižvelgti į esamus ir būsimus vidinius bei aplinkos pokyčius, sudaryti tinkamą veiksmų planą ir jį visiškai bei laiku realizuoti, sukurti materialiąją ir intelektualinę įmonės struktūrą, užtikrinti veiksmingą personalo veiklą, sujungti, suvienyti ir suderinti visą organizacijos veiklą bei pastangas, rūpintis ir laiduoti, kad visi įmonės veiklos procesai vyktų pagal nustatytas taisykles ir duotus nurodymus²³.

Žvelgiant į administravimo veiklą per vadybos prizmę, šis procesas susideda iš tokių principų kaip planavimas ir prognozavimas, organizavimas, vadovavimas, koordinavimas, kontrolė. Bankroto administravimo veikla remiasi panašiais principais, kurie apima administratoriaus funkcijas, teises ir pareigas, kurias reglamentuoja Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies teisės normos. Pažymėtina tai, kad tam tikra jų dalis pasikartoja ir kituose Įmonių bankroto įstatymo straipsniuose bei dalyse, reglamentuojančiose kitas bankroto procedūras (pvz. reglamentuojančios bankrutavusios įmonės likvidavimą), todėl būtų logiška visas Įmonių bankroto įstatyme įvardintas administratoriaus kompetencijai priskirtas funkcijas, teises ir pareigas suskirstyti į grupes. Lietuvos

²¹ Bagdonas E., Bagdonienė, L. Administravimo principai. Kaunas: Technologija, 2000. P. 298; Fayol H. Administravimas: teorija ir praktika. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 290; Obrazcovas V. Valdymo ir administravimo metodai. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 315.

²² Fayol H. Administravimas: teorija ir praktika. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 290.

²³ Bagdonas E., Bagdonienė, L. Administravimo principai. Kaunas: Technologija, 2000. P. 298; Fayol H. Administravimas: teorija ir praktika. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 290; Obrazcovas V. Valdymo ir administravimo metodai. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 315.

Respublikos įmonių bankroto komentare²⁴ yra numatytos administravimo veiklos esmę sudarančios šešios grupės administratoriaus atliekamų funkcijų ir įgalinimų, susijusių su:

1. įmonės turto administravimu ir turto realizavimu;
2. įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu;
3. įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų gynimu;
4. įmonės įsipareigojimų kreditoriams vykdymu;
5. suinteresuotų asmenų informavimu apie įmonės bankroto proceso vykdymą (bankroto proceso viešumas);
6. kitos su bankroto procesu susijusios funkcijos ir įgalinimai.

Pažymėtina, kad bankroto administratorius, organizuodamas bankroto procesą bei vykdydamas jam pavestas funkcijas, vadovaujasi ne tik Įmonių bankroto įstatymu ir su jo įgyvendinimu susijusiais teisės aktais, tačiau ir kitais teisės aktais bei dokumentais. Pagrindiniai iš jų yra Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Civilinis kodeksas, Garantinio fondo įstatymas, teismų praktika, kreditorių susirinkimo įgalioto kreditorių susirinkimo pirmininko su administratoriumi pasirašyta pavedimo sutartis, kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimai, kiti įmonės apskaitos organizavimą, finansinės atskaitomybės parengimą, darbo teisę ir darbo saugą, mokesčius, turto vertinimą, aplinkos apsaugą reglamentuojantys teisės aktai.

Reikia pastebėti, kad administravimo veiklos ir administratoriaus atliekamų darbų apimtis, jų vykdymo eiliškumas priklauso nuo daugelio aspektų. Pagrindiniai iš jų yra:

1. bankrutuojančios įmonės profilis - ar tai žemės ūkio produkcijos įmonė, prekybos įmonė, draudimo bendrovė, ar kitokio pobūdžio gamybos įmonė.
2. įmonei ir pačios įmonės pareikštų turtinių reikalavimų apimtis, jų sudėtingumas.
3. įmonės vykdoma veikla ir jos turto apimtis, turto dislokacija.
4. ar yra išlikęs ir ar tinkamai perduotas administratoriui turtas; visi įmonės steigimo, veiklos organizaciniai dokumentai, sutartys; ar įmonės vadovas, savininkas nėra išvykęs, nesislapsto, vengdamas tvarkyti perduoti turtą, dokumentus arba kitaip trukdydamas administratoriui vykdyti savo pareigas; ar įmonės skolininkai, jos kreditoriai yra Lietuvoje arba šalyse, kurios nėra Europos Sąjungos narės; ar buvusio įmonės vadovo, savininko veikloje nėra nusikalstamos veikos arba tyčinio bankroto požymių ir pan.²⁵

²⁴ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2-3. P. 83.

²⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 272.

Taigi, atsižvelgus į tik ką įvardytus veiksnius, darančius įtaką kiekvieno bankroto proceso eigai, bei remiantis Įmonių bankroto įstatymo teisės normose įtvirtintomis nuostatomis galima teigti, kad administravimo veikla susideda iš daugybės Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 3 dalyje bei kituose straipsniuose administratoriui priskiriamų funkcijų (informacijos teikimas, įmonės ir jos turto valdymas bei atstovavimas, kreditorių teisių įgyvendinimas ir pan.). Todėl, remiantis darbo pradžioje iškelta hipoteze bei tolesne jo struktūra, manome, kad administratoriaus vykdomą administravimo veiklą tikslinga grupuoti pagal pagrindines jo funkcijų sritis, t.y.:

1. administravimo veikla, susijusi su bankrutuojančios įmonės valdymu;
2. administravimo veikla, susijusi su turto masės formavimu;
3. administravimo veikla, susijusi su kreditorių teisių apsauga;
4. administravimo veikla, susijusi su kitomis funkcijomis (pvz. duomenų teikimas, informacijos gavimas ir pan.).

Toliau darbas bus dėstomas remiantis šiuo skirstymu.

Apibendrinant autorė atkreipia dėmesį, kad nuo bankroto administratoriaus veiksmų didžiąja dalimi priklauso tinkama visų kreditorių bei pačios įmonės teisėtų interesų apsauga, bankroto procedūrų vykdymo efektyvumas. Siekdamas, kad bankrutuojančios įmonės administravimas būtų kaip įmanoma efektyvesnis, skiriant administratorių teismas privalo įvertinti, kad administratorius ne tik gebėtų maksimaliai užtikrinti kuo sklandesnę ir operatyvesnę bankroto procedūrų atlikimą, bet ir išvengtų konfliktų su kreditoriais, bankrutuojančios įmonės savininkais, kad administratoriaus darbas ir bankroto procese atsirandantys teisiniai santykiai būtų grindžiami veiklos skaidrumu, sąžiningumu, objektyvumu ir nešališkumo standartais²⁶. Įmonių bankroto įstatyme įtvirtinta administratoriaus pareiga lygiai ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės teises ir teisėtus interesus reiškia, kad bet kurie bankroto administratoriaus veiksmai ir sprendimai turi būti paremti visiško nešališkumo, teisinio nesuinteresuotumo, bet kokio interesų konflikto vengimo principais. Administratorius negali siekti naudos sau arba pasinaudoti susidariusia situacija, jis neturi imtis administruoti įmonės, kai jo darbas pažeidžia teisės, etikos ar moralės normas, gali būti įtakojamas kitų asmenų ar aplinkybių²⁷. Taigi, jei administruojant bankrutuojančią įmonę yra laikomasi šių teismų praktikoje suformuluotų principų, paprastai tiek kreditorių teisės, tiek pačios

²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. Nr. 2A-869/2008 (UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“), kat. 126.2.

²⁷ Ten pat.

bankrutuojančios įmonės interesai konkrečioje situacijoje yra užtikrinami, kiek įmanoma, maksimaliai.

2. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS VALDYMU

Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 2 punkte nurodyta, kad įsiteisėjus nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, jos valdymo organai netenka savo įgaliojimų. Tuo tarpu teismai bankrutuojančios įmonės administratorių įvardija kaip įmonės vadovą²⁸. Ankstesniame skyriuje analizuojant administravimo veiklos sampratą, išsiaiškinta, kad bankroto administratoriaus atliekamas įmonės valdymas apima visus įprastus įmonės vadovo veiksmus, tačiau šie yra griežtai reglamentuojami Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies teisės normomis. Ši pozicija pagrindžiama ir teismuose, nurodant, kad teismo paskirtas administratorius, su kuriuo sudaroma pavedimo sutartis, yra vienintelis subjektas, veikiantis bankrutuojančios įmonės vardu, organizuojantis bankrutuojančios įmonės veiklą, realizuojantis įmonės turtą ir įmonės teises, atliekantis kitus su bankrutuojančia įmone susijusius veiksmus²⁹.

Remiantis tokiu bankroto administratoriaus padėties traktavimu, galima nesunkiai įžvelgti, kad tik pakankamai kvalifikuotas, patyręs, turintis vadovavimo sugebėjimų asmuo gali įmonės valdymą organizuoti taip, kad jos kreditorių reikalavimai būtų sėkmingai patenkinti, o jei tai neįmanoma – juos patenkinti kuo didesne apimtimi. Siekiant aiškiau suprasti, kaip administratorius turėtų organizuoti bankrutuojančios įmonės valdymą, kad kreditoriams įstatymais suteiktos garantijos būtų efektyvios, jomis būtų galima faktiškai naudotis bei būtų sudarytos sąlygos nebešvaistyti daugiau įmonės turto, bet sėkmingai jį kaupti, tikslinga detaliau išanalizuoti administravimo veiklos, susijusios su bankrutuojančios įmonės valdymu, ypatumus.

2.1. Administravimo veikla perimant įmonės valdymą

Vienas iš svarbiausių veiksnių sėkmingam bankroto procedūrų vykdymui, įsiteisėjus nutarčiai įmonei iškelti bankroto bylą, yra operatyvumas. Viena pirmųjų bankroto administratoriaus pareigų pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 9 punktą yra nedelsiant, t. y. ne vėliau kaip kitą darbo dieną po įsiteisėjusios nutarties iškelti įmonei bankroto bylą nuorašo gavimo, atvykti į bankrutuojančios įmonės buveinę, nurodytą teismo nutartyje. Čia administratorius

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-1407/2011 (dėl UAB „Bankrotas“ paskyrimo bankroto administratoriumi), kat. 126.3.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-310/2006 (UAB „Žalmargės pienas“ generalinis direktorius J.B. v. UAB „Žalmargės pienas“), kat. 126.3

organizuoja įmonės turto, jos dokumentų perėmimą bei apsaugą ir pradeda vykdyti bankroto procedūras. Pažymėtina, kad ši įstatyme įtvirtinta administratoriaus pareiga yra ypač reikšminga, kadangi gali nulemti tolimesnę bankroto proceso eigą. Autorė pabrėžia, kad tinkamas jos vykdymas gerokai sumažina galimybes įmonės skolininkės vadovams nesąžiningai pasinaudoti įmonės turto, perimant ar parduodant jį žemomis kainomis.

Kita vertus, iškelus įmonei bankroto bylą ir atvykus perimti jos valdymo, tam tikrais atvejais administratorius gali būti tiesiog neįleidžiamas į patalpas. Jei įstatymuose nebūtų suteikta pakankamai garantijų, užtikrinančių galimybę jam veikti operatyviai, administratoriaus darbo galimybės būtų ypač ribotos ir pats administravimas negalėtų būti tas esminis elementas, siekiant sėkmingai įgyvendinti bankroto proceso tikslus bei atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Todėl Įmonių bankroto įstatyme tokie galimi neteisėti administratoriaus veiklos ribojimai išsprendžiami administratorių įpareigojant kviesti policijos pareigūnus ir jų akivaizdoje patekti į reikalingas patalpas (teritorijas). Pažymėtina, kad administratoriaus pakviestas policijos pareigūnas privalo atvykti, o teismas arba teisėjas asmeniui, trukdžiusiam administratoriui atlikti aukščiau nurodytus veiksmus, gali skirti iki 10 tūkstančių litų baudą (Įmonių bankroto įstatymas 10 straipsnio 7 dalies 9 punktas). Tai pakankamai nemaža suma, kuri paprastai bankrutuojančios įmonės valdytojus ir darbuotojus turėtų sulaikyti nuo trukdymo vykdyti administratoriaus pareigas, kadangi bauda skiriama asmeniškai trukdžiusiam asmeniui. Tokių sankcijų skyrimas užtikrina, kad bankroto administravimo procedūros būtų pradėtos sklandžiai, ir administratorius galėtų greitai perimti būtent tą turtą, kuris yra likęs pagal balansą, sudarytą nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, o vėliau iš to turto kreditorių reikalavimus būtų galima patenkinti kuo didesne apimtimi.

Taigi faktinis administratoriaus valdymas pasireiškia jam patekus į bankrutuojančios įmonės patalpas. Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 2 punktu, buvę valdymo organai nuo šio momento netenka savo įgaliojimų, taigi bankrutuojančioje įmonėje nebegali daryti jokių sprendimų bei sudaryti sandorių. Taip pat įstatymas juos įpareigoja perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties išskelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Tinkamai nevykdant šios pareigos, teismas arba teisėjas vėlgi gali skirti iki 10 tūkstančių litų baudą (Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 1 punktas). Autorė atkreipia dėmesį, kad, jei nėra tinkamai perduoti dokumentai, ypač įmonės antspaudas, įmonės valdymo organai vis dar turi realią galimybę atstovauti įmonę, o tai gali sukelti nuostolingų pasekmių. Todėl labai svarbu, kad administratorius kaip įmanoma greičiau, paprastai tik atvykus į bankrutuojančią įmonę, perimtų jos antspaudą (užkertamas kelias galimam neteisėtam

veikimui įmonės vardu), taip pat visus įmonės dokumentus bei turtą. Ši buvusių valdymo organų pareiga perduoti ir administratoriaus pareiga perimti bei saugoti, taip pat tinkamo tokių pareigų įvykdymo įtaka kreditorių reikalavimų patenkinimui pabrėžiama ir teismų praktikoje. Lietuvos apeliacinis teismas yra atkreipęs dėmesį, kad: „*Vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 1 punktu, bankrutuojančios įmonės valdymo organai privalo perduoti bankroto administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus, o įpareigotam asmeniui nevykdant minėtos pareigos ar vykdant netinkamai, teismas arba teisėjas gali jam skirti iki 10 tūkstančių litų baudą. Minėta teismo teisė tiesiogiai siejama su bankroto proceso operatyvumo ir ekonomiškumo principais, nes greitas turto perdavimas bankrutuojančios įmonės administratoriaus žinion užtikrina efektyvią kreditorių interesų apsaugą.*“³⁰ Taigi, remiantis šių Įmonių bankroto įstatymo normų analize, akivaizdu, kad nuo to, kaip administratorius sugebės perimti likusį bankrutuojančios įmonės turtą bei dokumentus, priklausys ir tolesnė kreditorių reikalavimų patenkinimo sėkmė.

Taip pat, administratorius, tik atvykęs į administruojamą įmonę, apie tai, kad buvę valdymo organai praranda savo įgaliojimus ir jis nuo šiol yra įmonės valdytojas, supažindina visus darbuotojus. Darbuotojams yra pateikiamas administratoriaus parengtas įsakymas, kuriame nurodoma, kad visus sprendimus dėl įmonės materialaus, nematerialaus ir finansinio turto valdymo, įmonės sutartinių įsipareigojimų vykdymo (nevykdymo), ūkinės komercinės veiklos organizavimo, darbo organizavimo ir darbo sutarčių vykdymo (nevykdymo), finansinių lėšų valdymo nuo šiol priima jis. Tačiau čia reikia pažymėti, kad administratorius nėra tas asmuo, kuris ilgą laiką, priešingai nei įmonės valdymo organai, valdė įmonę, todėl jam, pradėdant vykdyti bankroto procedūras, reikia detaliai susipažinti su tinkamam įmonės administravimui būtina informacija. Akivaizdu, kad buvę įmonės vadovai ar darbuotojai ne visada noriai bendrauja su naujuoju valdytoju, todėl informaciją apie administruojamos įmonės veiklos specifiką jis turi turėti galimybę gauti ir iš kitų šaltinių. Dėl šios priežasties tiek Valstybinė mokesčių inspekcija, tiek Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigos, tiek Lietuvos statistikos departamentas, tiek valstybės įmonė Registrų centras bei kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, tarp jų bankai ir kitos kredito įstaigos, finansų ir draudimo įmonės yra įpareigoti teisės aktų nustatyta tvarka pateikti bankrutuojančios įmonės administratoriui reikalingus duomenis apie jo administruojamos įmonės vykdytą ir vykdomą veiklą, buvusius ir esamus darbuotojus, turėtą ir turimą turtą ir pan., taip pat šie

³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 9 d. nutartis c. b. Nr. 2-255/2012 (dėl UAB „STA STATYBA“ bankroto), kat. 126.8.

nurodyti asmenys, administratoriui prašant, privalo pateikti ir bankrutuojančios įmonės dokumentų, teiktų ataskaitų, informacijos, tikrinimo aktų ir pan. nuorašus (Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 19 punktą). Autorės požiūriu, tokie įstatyme įtvirtinti įpareigojimai administratoriui sudaro sąlygas operatyviai gauti reikalingą informaciją, susipažinti bei įsigilinti į valdomos įmonės specifiką.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad ne tik minėtos institucijos, įstaigos ir įmonės yra įpareigosotos palengvinti bankroto administratoriui jo įmonės valdymą. Įmonių bankroto įstatymas tokią pareigą įtvirtina ir buvusiems bankrutuojančios įmonės valdymo organams bei vyriausiajam buhalteriu (buhalteriui) ar įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovui, ar įmonei iki bankroto bylos iškėlimo apskaitos paslaugas teikusios įmonės vadovui nustatant, kad šie asmenys privalo per visą bankroto procesą teismo reikalavimu teikti visą bankroto procesui reikalingą informaciją. Tokių garantijų suteikimas administratoriui leidžia nekliudomai vykdyti kitas bankroto procedūras. Pažymėtina, kad tik toks administratorius, kuris detaliai išanalizuoja įmonės valdymo ir veiklos specifiką, gali sėkmingai jas vykdyti ir sudaryti palankias sąlygas maksimaliai kreditorių teisių bei interesų apsaugai. Tačiau tinkamas šios pareigos įvykdymas yra neatsiejamas ir nuo bendradarbiavimo su buvusiais valdymo organų nariais aktualiais įmonės veiklos klausimais.

Kita vertus, tokio reglamentavimo galbūt nereikėtų, jei įmonės valdymo organai ne prarastų savo įgaliojimus, o toliau tęstų įmonės valdymą ir vykdytų bankroto procedūras patys. Čia, autorės nuomone, būtina išsiaiškinti, būtent kodėl, remiantis Lietuvoje bei daugelyje valstybių³¹ esančiu teisiniu reglamentavimu, šie savo įgaliojimų netenka. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad žmonės, paprastai ilgą laiką tarpą dirbę įmonėje, kur kas geriau nusimano apie jos specifiką, vykdytą veiklą, geriau žino sandorių sudarymo aplinkybes ir pan., todėl būtų tinkamesni vykdyti įmonės bankroto procedūras. Štai Vokietijoje, esant tam tikroms sąlygoms, yra įmanomas bankrutuojančios įmonės valdymas, kurį ir toliau atlieka buvę įmonės valdymo organai. Vokietijos nemokumo tvarkų 270 straipsnyje yra numatyta vadinamojo „savo valdymo“ (vok. Eigenverwaltung) galimybė. Jei pats skolininkas pateikia prašymą, kad įmonę ir toliau valdytų jos valdymo organai, o kreditorius, pateikęs pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, tam neprieštarauja, teismas gali duoti leidimą. Tačiau tokia bankrutuojančios įmonės valdymo forma turi nesudaryti galimybių užvilkti bankroto bylos nagrinėjimo ir nepadaryti žalos kreditoriams. Šiuo atveju teismas paskiria „reikalų prižiūrėtoją“ (vok. Sachwalter), kuris prižiūri skolininko valdymo organų veiklą, leidžia jam sudaryti tam tikrus sandorius ir pan. Kaip įmonės valdymo,

³¹ Pavyzdžiui, valdymo organai įgaliojimų netenka Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalystėje. Pagal: Abbott K. R., Pendlebury N. Business Law. 5th Edition. London: DP Publications LTD. 1991. P. 327.

atliekamo jos pačios valdymo organų, privalumas nurodoma, kad tai padeda supaprastinti procesą ir sumažinti bankroto proceso išlaidas. Be to, skolininko valdymo organai geriau išmano įmonės specifiką ir gali geriau tvarkyti einamuosius įmonės reikalus, prižiūrėti „reikalų prižiūrėtojo“. Toks valdymas gali būti atšauktas bet kuriuo metu, jei jis ima daryti žalą kreditoriams³².

Tuo tarpu Lietuvoje įgaliojimų įmonės valdymo organai netenka iškart, kai įsiteisėja nutartis iškelti įmonei bankroto bylą, nors darbo ar civiliniai teisiniai santykiai su įmonės valdybos nariais ir vadovu nutraukiami po penkiolikos kalendorinių dienų nuo bankroto bylos iškėlimo, nebent administracijos ir įmonės valdymo nariai susitartų dėl ankstesnės darbo ar civilinės sutarties nutraukimo datos³³. Keliant klausimą, ar toks reglamentavimas yra tikslingas, autorė mano, kad taip. Žinoma, kartais įmonės nemokumą nulemia ir objektyvios priežastys tokios kaip stichinės nelaimės, šalies politinis nestabilumas, sumažėjęs jos ūkio konkurencingumas, nepatenkintos įmonės skolininkų skolos ir panašiai. Tačiau, kaip pabrėžiama bankroto ir komercinės teisės literatūroje, laikoma, kad įmonei bankroto byla iškelta todėl, kad įmonės valdymo organai nesugebėjo užtikrinti tinkamos įmonės veiklos ir įsipareigojimų kreditoriams vykdymo, nesilaikė jiems nustatytų fiduciarinių pareigų, todėl, siekiant apsaugoti kreditorių interesus, būtina, kad įmonės valdymą perimtų kitas asmuo - administratorius³⁴. Tokios pasekmės yra būtinos, kadangi reikia įvertinti bankroto priežastis, nustatyti, ar nėra tyčinio bankroto požymių, patikrinti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius ir tam tikrais atvejais pareikšti ieškinius dėl jų nugalinimo, todėl akivaizdu, kad patys valdymo organai negalėtų objektyviai įvertinti savo ankstesnės veiklos³⁵.

Taigi, jau pačioje bankroto procedūrų vykdymo pradžioje įmonės administratorius turi galimybę sukurti sąlygas sklandžiai viso proceso eigai. Nuo to, kaip sėkmingai perimami įmonės turtas ir dokumentai, paprastai vėliau priklauso ir kreditorių reikalavimų patenkinimo dydis. Be to, autorė visiškai sutinka su Lietuvos apeliacinio teismo išsakyta pozicija, kad tik nešališkas ir profesionaliai veikiantis bankroto administratorius gali nustatyti tikrąsias nemokumo priežastis, pasiekti pusiausvyrą tarp įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, galimybių išlikti konkurencingu teisės subjektu rinkoje bei tuo pačiu padėti teismui nustatyti ir patvirtinti kreditorių pagrįstus

³² Braun E. *Insolvenzordnung. Kommentar*. 2. Auflage. München: Verlag C. H. Beck. 2004. P. 1155-1159.

³³ Kavalnė S., Norkus R. *Bankroto teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P.119.

³⁴ Kavalnė S., Norkus R. *Bankroto teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P.119; Greičius R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 38.

³⁵ Kavalnė S., Norkus R. *Bankroto teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P.119.

finansinius reikalavimus³⁶. Tuo tarpu buvę įmonės vadovai, kurie dažniausiai ir privedė įmonę prie jos nemokumo, šias pareigas vykdyti nešališkai tikrai negalėtų.

2.2. Administravimo veikla darbo santykių srityje

Tapęs įmonės valdytoju, bankroto administratorius privalo pradėti vykdyti bankroto procedūras. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, apie valdymo organų įgaliojimų netekimą ir kitus aukščiau išvardytus pokyčius įmonėje administratorius informuoja ten dirbančius darbuotojus. Viena iš opiausių bankroto bylos iškėlimo pasekmių yra darbo sutarčių su jais nutraukimas.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 19 straipsnio 1 dalimi, administratorius per 3 darbo dienas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo raštu įspėja įmonės darbuotojus apie būsimą darbo sutarties nutraukimą ir po 15 dienų nuo tokio įspėjimo nutraukia su jais darbo sutartis. Taip pat per tą patį trijų dienų laikotarpį apie būsimą darbuotojų atleidimą administratorius praneša teritorinei darbo biržai, savivaldybės institucijai ir įmonės darbuotojų atstovams. Remiantis šio straipsnio 2 dalimi, nutraukus darbo sutartį, atleistam darbuotojui išmokama jo dviejų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio išėtinė išmoka, o 3 dalyje įtvirtinama, kad darbuotojų reikalavimai tenkinami Įstatymo 35 straipsnyje nustatyta bendra kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka.

Kaip matyti iš esančio teisinio reglamentavimo, Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintos darbuotojų atleidimo taisyklės suteikia mažiau garantijų, negu Lietuvos Respublikos darbo kodeksas³⁷. Kodekso 63 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta: „Įmonei iškėlus bankroto bylą arba pradėjus bankroto procedūrą ne teismo tvarka, įmonės kolektyvinės sutarties galiojimas ribojamas remiantis įstatymais“, o Kodekso 173 straipsnyje nustatyta: „Pradėjus darbdavio bankroto procedūrą, darbo sutartys gali būti nutraukiamos laikantis bankroto įstatymų nuostatų. Šio skirsnio nuostatos tokiais atvejais taikomos tada, kai atitinkamų klausimų nereglamentuoja bankroto įstatymai“. Remiantis šiomis taisyklėmis, akivaizdu, kad bankroto administratorius, vykdydamas jam priskirtas pareigas, pirmiausia vadovaujasi Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintomis visiems darbuotojams vienodomis atleidimo taisyklėmis, o tik po to, jei tam tikrų klausimų nereglamentuoja specialus Įmonių bankroto įstatymas, administratorius privalo taikyti Darbo kodekso nuostatas. Autorės nuomone, toks teisinis reglamentavimas yra proporcingas siekiamam pagrindiniam bankroto proceso tikslui ir kreditorių lygiateisiškumo principo užtikrinimui. Bankrotas neigiamai paliečia visus, ir siekiant

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-725/2011 (dėl atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Kolesta“ bankroto administratoriaus paskyrimo), kat. 126.3.

³⁷ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.

išvengti dar didesnių įsiskolinimų tiek įmonės darbuotojams, kaip jos kreditoriams, tiek saugant kitų žemesnės eilės kreditorių teisę atgauti bent dalį turto, taip pat siekiant apginti darbuotojus nuo papildomų neigiamų tiek ekonominių, tiek psichologinių pasekmių, teisinis reglamentavimas, kai administratorius nutraukia visas be išimties darbo sutartis vienu metu, yra logiškai pateisinamas. Beje, tokios praktikos laikomasi ir kitose valstybėse. Štai pagal Rusijos Federacijos teisę įmonei iškėlus bankroto bylą, ne vėliau kaip per vieną mėnesį darbuotojai taip pat yra informuojami apie būsimą darbo sutarčių nutraukimą. Tiesa, pagal pateiktą aiškinimą literatūroje, jei bankrutuojantis verslas yra parduodamas (viena iš galimybių atsiskaityti su kreditoriais), o darbuotojas primygtinai siekia išlaikyti darbo santykius, teismas gali leisti darbo sutarties nenutraukti³⁸.

Grįžtant prie Lietuvos teisinio reguliavimo, reikia pažymėti, kad gali pasitaikyti situacijų, kurių Įmonių bankroto įstatymas nereglementuoja, ir darbo sutarties su vienu ar kitu darbuotoju bendra tvarka nutraukti negalima. Pavyzdžiui, darbuotojas bankroto bylos iškėlimo metu gali būti nedarbingas. Tokiu atveju administratorius, kaip savo srities profesionalas, negali Įmonių bankroto 19 straipsnio taikyti formaliai ir darbo sutartį nutraukti kartu su kitomis sutartimis. Jis, įmonės valdytojas, siekdamas užtikrinti ne tik greitą proceso eigą ir kreditorių reikalavimų patenkinimą, turi atsižvelgti ir į darbo teisės bendrą koncepciją apginti darbuotojus nuo ekonomiškai ir socialiai stipresniosios šalies – darbdavio. Automatinis šios nuostatos taikymas atimtų iš darbuotojo jam valstybės suteikiamas socialines garantijas. Teismų praktika šiuo klausimu yra tokia: „*Specialaus Įmonių bankroto įstatymo normos nėra savitikslės, o jų sisteminė analizė teisėjų kolegijai leidžia daryti išvadą, kad atleidžiant darbuotojus jos turi būti taikomos ne formaliai, bet įvertinus konkrečią situaciją, kiekvienu atveju išsiaiškinus, ar ji yra reglamentuota specialiu įstatymu, ir atsižvelgus į ypatingą darbuotojo statusą, tiems klausimams, kurie nėra sureguliuoti Įmonių bankroto įstatyme, taikyti DK ketvirtojo skirsnio nuostatas, reglamentuojančias darbo sutarties pasibaigimo klausimus <...> ĮBĮ tiesiogiai nereglementuoja darbo sutarties pasibaigimo (nutraukimo) tvarkos, kai darbuotojas įspėjimo laikotarpiu tampa laikinai nedarbingas dėl bendro pobūdžio sveikatos sutrikimų. Dėl to šiuo atveju <...> turėjo būti taikomos DK ketvirtojo skirsnio nuostatos, nustatančios darbdaviui privalomą draudimą atleisti laikinai nedarbingą darbuotoją net ir suėjus įspėjime nustatytam terminui. <...> Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad darbuotojų teisė*

³⁸ Teliukina M. V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004. P. 385.

*į paminėtą garantiją draudžia darbdaviui atleisti darbuotoją iš darbo jo laikinojo nedarbingumo laikotarpiu bet kuriuo DK nustatytu darbo sutarties nutraukimo pagrindu*³⁹.

Autorės nuomone, remiantis galiojančiu teisiniu reglamentavimu ir teismų formuojama praktika, akivaizdu, kad bankroto administravimo institutas turi būti nukreiptas ne tik į savitiksli bankroto procedūrų vykdymą, bet turi būti vykdomas taip, kad nesikirstų su bendra valstybės formuojama koncepcija darbuotojų socialinių garantijų atžvilgiu.

Pagal šią valstybės kuriamą koncepciją, bankrutuojančios įmonės darbuotojams yra suteikiama ir daugiau garantijų. Ši grupė, kaip minėta, yra viena iš pažeidžiamiausių bankroto procese, nes nuo gaunamo ar negaunamo atlygio tiesiogiai priklauso darbuotojų ir jų šeimų gerovė. Tačiau įmonei bankrutuojant, neretai nėra lėšų ne tik įvykdyti Įmonių bankroto įstatymo 19 straipsnio 2 dalies įpareigojimo darbuotojams sumokėti jų dviejų mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitines išmokas, bet taip pat nepakanka lėšų darbuotojų reikalavimams, kylantiems iš darbo santykių, patenkinti jau taikant Įmonių bankroto įstatymo 35 straipsnį. Tokiu atveju, viena iš darbuotojams suteikiamų garantijų yra administratoriaus pareiga pateikti Garantinio fondo administratoriui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais tenkinti. Šios pareigos įvykdymo terminas ir aplinkybė, kada ją reikia vykdyti, yra nustatyta Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje, t. y.: „Bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės administratorius (likvidacinės komisijos pirmininkas), kai įmonė neturi pakankamai nuosavų lėšų atsiskaitymui su darbuotojais, per 2 mėnesius nuo kreditorinių reikalavimų patvirtinimo dienos Garantinio fondo nuostatų nustatyta tvarka privalo pateikti Garantinio fondo administratoriui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti”⁴⁰. Būtina sąlyga kreiptis dėl lėšų skyrimo iš Garantinio fondo yra įmonės pakankamų nuosavų lėšų⁴¹ neturėjimas atsiskaityti su darbuotojais⁴².

Tęsiant analizę, būtina pažymėti, kad bankroto administratorius tik tuo atveju bus laikomas tinkamai įvykdęs savo pareigas ir garantavęs įmonės darbuotojams laiduojamų garantijų gavimą, jei laikysis Garantinio fondo įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nustato imperatyvaus 2 mėnesių nuo kreditorių reikalavimų patvirtinimo dienos termino, per kurį jis turi pateikti dokumentus dėl lėšų

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 22 d. nutartis c. b. Nr. 2A-145/2012 (pagal ieškovo V. G. ieškinį atsakovui bankrutuojančiai uždarajai akcinei bendrovei „Veskonas“ dėl atleidimo iš darbo pripažinimo neteisėtu), kat. 11.9.11.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 82-2478.

⁴¹ Nuosavomis lėšomis laikoma pinigai banko sąskaitoje ir gryniesi pinigų kasoje, bet ne kitas turtas, pavyzdžiui nekilnojamas turtas, reikalavimo teisės ir k.t.

⁴² Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Bankroto administratorių veiklos kontrolės 2011 metų apibendrinimas. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/metodine20.pdf. [Prisijungta: 2012-03-08].

skyrimo iš Garantinio fondo. Autorė pabrėžia, kad tik tinkamas ir savalaikis Garantinio fondo įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos vykdymas sudaro galimybes operatyviai skirti lėšas iš Garantinio fondo bei tokiu būdu apginti interesus tų bankrutuojančios įmonės kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš darbo santykių. Kaip pažymi Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas: *„Atsižvelgiant į asmenų, kurių reikalavimams tenkinti skiriamos išmokos iš Garantinio fondo, socialinį pažeidžiamumą, įstatyme ir buvo nustatytas terminas, per kurį turi būti paduodama paraiška dėl tokių išmokų ir kurio pradžia siejama būtent su kreditorinių reikalavimų patvirtinimo momentu, o ne su visų įmonės buhalterinės apskaitos dokumentų perdavimu ar kitokiomis aplinkybėmis*⁴³.

Remiantis Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos 2011 metų apibendrinimu „Dėl atliekamos bankroto administratorių veiklos kontrolės“, bankroto administratorius, siekdamas nepažeisti minėtų terminų bei tuo pačiu įgyvendinti reikalavimą ginti kreditorių (buvusių darbuotojų) interesus, turėtų iš karto nustatęs, jog yra pagrindas pateikti Garantinio fondo administratoriui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti, imtis aktyvių veiksmų, kad buvę darbuotojai pateiktų savo bankų sąskaitų, į kurias bus pervedamas lėšos iš Garantinio fondo, rekvizitus ir gautas lėšas, pervesti buvusiems įmonės darbuotojams⁴⁴.

Kita vertus, net ir nutraukus darbo sutartis su darbuotojais, tam tikrais atvejais su kai kuriais iš jų įmonės darbo santykiai nesibaigia. Įmonių bankroto įstatymo 19 straipsnio 4 dalyje administratoriui suteikiama teisė spręsti terminuotų darbo sutarčių sudarymo su naujai priimamais darbuotojais, kurie reikalingi bankroto procesui organizuoti, iš jų turto apsaugai, apskaitai organizuoti, kitoms įmonės administratoriaus pavestoms funkcijoms vykdyti, klausimus. Toks reglamentavimas priimtinas atsižvelgiant į aplinkybę, kad bankroto procesas paprastai užtrunka 1-2 metus⁴⁵, o bankroto administratorius įmonėje valdo daug įvairių procesų (pvz. tęsia ūkinę komercinę veiklą, moka mokesčius, atsiskaito su kreditoriais, realizuoja įmonės turą, sprendžia kitus klausimus), kurių visų nėra pajėgus atlikti pats. Taigi terminuotas darbo sutartis administratorius, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, turi galimybę sudaryti laikotarpiui iki pirmojo kreditorių susirinkimo ar iki turto arba atskirų jo dalių pardavimo, ar iki įmonės

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 6 d. sprendimas a. b. Nr. A⁷⁵⁶-2475/2011 (pagal pareiškėjo D. B. skundą atsakovui Įmonių bankroto departamentui prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos dėl įsakymo panaikinimo), kat. 38.

⁴⁴ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Bankroto administratorių veiklos kontrolės 2011 metų apibendrinimas. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/metodine20.pdf. [Prisijungta: 2012-03-08].

⁴⁵ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto procesų eiga. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_03.doc. [Prisijungta: 2012-03-10].

likvidavimo procedūrų užbaigimo. Autorė pabrėžia, kad siekdamas bankroto procesų tikslų įgyvendinimo, bankroto administratorius visada turi realiai įvertinti, kiek darbuotojų jam reikia, kokiam terminui būtina sudaryti darbo sutartis, ar tikrai visos pareigybės yra būtinos. Kadangi atlyginimai tokiems darbuotojams yra mokami iš lėšų, skirtų įmonei administruoti, tai reiškia, kad jei bus priimta per daug ar per mažai darbuotojų, nukentės įmonės kreditoriai, kas yra nesuderinama su bankroto tikslais. Per didelis darbuotojų skaičius lemia administravimo išlaidų didėjimą, o jei administratorius darbuotojų priims per mažai – tuomet, pavyzdžiui, įmonės vykdoma ūkinė komercinė veikla gali nepasiekti tikslo mažinti įsiskolinimus, turto apsauga nebūti efektyvi ir panašiai. O tai jau lemtų neefektyvų ir neoperatyvų bankroto procedūrų vykdymą bei nemaksimalų įmanomą kreditorių reikalavimų patenkinimą.

2.3. Administravimo veikla, susijusi su ūkinės komercinės veiklos vykdymu

Remiantis Įmonių bankroto įstatymu, administratorius, pradėjęs valdyti bankrutuojančią įmonę ir atsižvelgdamas į pagrindinę pareigą siekti patenkinti kreditorių reikalavimus, turi nuspręsti dėl tolesnio ūkinės komercinės veiklos vykdymo. Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte nustatyta, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms. Įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 6, 13 punktuose nustatyta, kad administratorius vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai ir per laikotarpį iki pirmojo kreditorių susirinkimo sprendžia klausimus dėl įmonės sudarytų sandorių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė, tolesnio vykdymo ir naujų sandorių, reikalingų įmonės ūkinei komercinei veiklai tęsti, sudarymo, jei įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą. Taip pat ne vėliau kaip per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos praneša suinteresuotiems asmenims apie tai, kad vykdys įmonės sudarytas sutartis, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, arba jų nevykdys.

Prieš pradėdant analizuoti, kokiais atvejais administratorius turėtų organizuoti savo administruojamos įmonės ūkinę komercinę veiklą, dera išsiaiškinti, kaip ši veikla suprantama doktrinoje. Teisės literatūroje ūkinė komercinė veikla apibūdinama kaip veikla, kuri vykdoma ne dėl asmeninių poreikių tenkinimo, bet siekiant gauti pelno. Tokia veikla apima gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, jos tikslas ir esminis požymis – pelno (pajamų) siekimas⁴⁶. Taigi jau iš teisės moksle suformuotos sampratos akivaizdu, kad prieš nusprenddamas, ar verta toliau vykdyti įmonės

⁴⁶ Stanislovaitis R. Lietuvos komercinė teisė. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003. P. 21-22.

ūkinę komercinę veiklą, administratorius turėtų įvertinti aplinkybę, kad esminis tokios veiklos tikslas – siekti pelno, bet ne didinti įsiskolinimus ir dar labiau pasunkinti kreditorių našta ar sudaryti sąlygas naujiems atsirasti. Kaip nuolat darbe pabrėžiama, įmonės administravimas, jos valdymo organų nušalinimas bei apskritai visos bankroto procedūros yra nukreiptos į pagrindinį tikslą patenkinti kreditorių reikalavimus. Todėl ir poskyrio pradžioje įvardytos Įstatymo nuostatos dėl ūkinės komercinės veiklos, jos vykdymą patiki į profesionalaus, nešališko administratoriaus rankas. Išimtinis šios administratoriaus teisės vykdymas bei vykdymo pobūdis pabrėžiamas ir teismų praktikoje: „*Būtent bankroto administratoriui įstatymas suteikia išimtinę teisę iki pirmojo kreditorių susirinkimo spręsti klausimus dėl tolimesnės bankrutuojančios įmonės ūkinės komercinės veiklos vykdymo, jos sustabdymo ar apribojimo. Šiuos klausimus administratorius sprendžia atsižvelgiant į visų įmonės kreditorių, o ne kažkurio vieno, bei pačios bankrutuojančios įmonės teisėtus interesus <...> Pabrėžtina, kad tęsiant bankrutuojančios įmonės ūkinę komercinę veiklą, iš kuris yra gaunamos pajamos, mažinami visų kreditorių nuostoliai*⁴⁷. Panašios pozicijos laikomasi ir kitose valstybėse. Štai Didžiojoje Britanijoje yra skiriamas bankroto patikėtinis (angl.- The Trustee in Bankruptcy), kuris, kreditorių susirinkimui leidus, toliau tęsia bankrutuojančios įmonės ūkinę komercinę veiklą⁴⁸.

Taigi, autorės požiūriu, pirmiausia būtina išsiaiškinti, kokiais kriterijais administratorius (laikotarpiu iki pirmojo kreditorių susirinkimo) ir kreditoriai (pirmojo kreditorių susirinkimo metu) turėtų vadovautis, sprenddami dėl tolesnio įmonės veiklos vykdymo. Savaiame suprantama, kad tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje vienas iš esminių elementų yra nurodomas vykdomos veiklos pelningumas. Jei tęsiama veikla neša pelną, yra tikėtina, kad įmonė turi galimybę sukaupti daugiau piniginių lėšų ir atstatyti mokumą bei vėliau atsiskaityti su daugiau ar net visais kreditoriais. Taigi, kaip akcentuojama ir teismų praktikoje, bankrutuojančios įmonės vykdomos ūkinės komercinės veiklos tikslas ir būdingas požymis turi būti pajamų (pelno) iš tos veiklos gavimas⁴⁹.

Tokiu atveju natūraliai kyla klausimas, ar įmonė gali vykdyti nuostolingą veiklą. Jau minėtame Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte, kuriame nustatyta, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, *jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas*

⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis c. b. Nr. 2-1769/2011 (dėl uždraudimo vykdyti ūkinę komercinę veiklą UAB „Alsantė“ bankroto byloje), kat. 126.8.

⁴⁸ Abbott K. R., Pendlebury N. Business Law. 5th Edition. London: DP Publications LTD. 1991. P. 327.

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-552/2011 (dėl UAB „Pelamidė“ kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais), kat. 126.5, 126.7, 126.8.

naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms (paryšk. aut.). Analizuojant šią normą, autorės požiūriu, įstatymų leidėjas leidimą verstis ūkine komercine veikla sieja su dvejomis sąlygomis, t. y.: įmonė turi uždirbti pakankamai pajamų, kad jų užtektų sumokėti su jos vykdymu turimas išlaidas, bei mažinti kreditorių nuostolius (kaupiti pinigines lėšas kreditorių reikalavimams tenkinti). Pareikšta autorės nuomonė atitinka ir teismuose dėstomą poziciją. Vienoje iš nutarčių Lietuvos apeliacinis teismas yra pasisakęs: „Kadangi ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte nurodoma apie teisę verstis ūkine komercine veikla, vadinasi bankrutuojančios įmonės vykdomos ūkinės komercinės veiklos tikslas ir būdingas požymis turi būti pajamų (pelno) iš tos veiklos gavimas. ĮBĮ reglamentuota tik speciali gautų pajamų panaudojimo paskirtis ir panaudojimo tikslas – dengti su ūkine komercine veikla susijusias išlaidas siekiant mažinti dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius“⁵⁰. Analogiškos pozicijos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse: „<...> pagal Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintą reguliavimą bankroto bylos iškėlimo faktas per se nesiejamas su įmonės ūkinės veiklos ir jos sudarytų sutarčių nutraukimu, tačiau pagal įstatymą leistina tik tokia bankrutuojančios įmonės veikla, kuri nedidina jos finansinių įsipareigojimų“⁵¹ arba „Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte nustatyta, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoti su šia veikla susijusioms išlaidoms. Taigi, iškėlus įmonei bankroto bylą, jos ūkinė komercinė veikla nesustoja. Įmonė ir toliau gali verstis ankstesne veikla ar net pradėti naują veiklą, nes nėra jokių teisiškai pagrįstų argumentų, dėl kurių jai reikėtų tai drausti.“⁵². Nors pastarojoje Aukščiausiojo Teismo nutartyje tokios griežtos pozicijos, kad įmonė gali verstis ūkine komercine veikla tik jei gauna pajamų tos veiklos išlaidoms sumokėti ir mažina kreditorių nuostolius, nebesilaikoma, tačiau aliuzija į tai egzistuoja.

Kitokia nuomonė yra išdėstyta bankroto teisės literatūroje. Vadovėlio „Bankroto teisė: antroji knyga“ autoriai išanalizavo, kad Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte nėra nustatytas administracinio pobūdžio draudimas bankrutuojančiai įmonei vykdyti veiklą, kuri yra nuostolinga, bet nustatyta tam tikra „rekomendacija“ kreditoriams, kada jie turėtų leisti įmonei

⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 14 d. nutartis c. b. Nr. 2-1351/2010 (dėl delspinigių UAB „SVM Metal“ bankroto byloje), kat. 126.5; 126.8.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-504/2010 (pagal pareiškėjo UAB „Vaisra“ prašymą išregistruoti įkeitimą), kat. 32.6.2; 126.8; 128.16.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 4 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-366/2011 (dėl nesąžiningos konkurencijos veiksnių ir nuostolių atlyginimo), kat. 89; 126.8.

tęsti ūkinę komercinę veiklą⁵³. Nors iš esmės tokiai nuomonei nėra pagrindo prieštarauti, tačiau jau aukščiau išdėstyta autorės nuomonė ir teismų praktikos analizė sako ką kita. Autorės požiūriu, bankroto administratorius laikotarpiu iki pirmojo kreditorių susirinkimo, sprenddamas dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos ir galiojančių sutarčių vykdymo, visada turėtų atsižvelgti į ypatingą savo statusą ir pareigą visais įmanomais būdais siekti sėkmingo kreditorių reikalavimų patenkinimo. Nors įstatyme ir nėra imperatyvaus draudimo verstis nuostolinga veikla, tačiau tokį draudimą, autorė mano, suponuoja analizuotos Įmonių bankroto įstatymo nuostatos bei teismų praktika.

Tuo tarpu, kai klausimas dėl įmonės veiklos sprendžiamas pirmajame ir vėlesniuose kreditorių susirinkimuose, kreditoriai taip pat neturėtų pamiršti ekonominės logikos bei savo pačių nepatenkintų reikalavimų ir ūkinę komercinę veiklą administratoriui leisti vykdyti tik tuo atveju, jei ji atitinka minėtas dvi sąlygas. Taip jų teisės bus kur kas labiau apsaugotos, nerizikuojant galimų naujų kreditorių atsiradimu. Maža to, administratorius, kaip savo srities profesionalas, kreditoriams, abejojančiams leisti ar ne vykdyti ūkinę komercinę veiklą, turėtų patarti jos nevykdyti, jei jos vykdymo perspektyvos yra akivaizdžiai nuostolingos. Kaip pažymi Apeliacinis teismas, bankrutuojančiai įmonei tęsiant ūkinę komercinę veiklą, kreditorių susirinkimas turi žinoti apie įmonės realias pajamas ir išlaidas, tęsiant ūkinę komercinę veiklą, o, iškilus neaiškumams, bankroto administratorius privalo pateikti kreditorių susirinkimui išsamią informaciją apie gautas pajamas ir patirtas išlaidas, pašalindamas bet kokias abejones⁵⁴. Taigi nors įmonės administratorius pagal Įmonių bankroto įstatymo 23 straipsnio 6 punktą po pirmojo kreditorių susirinkimo lieka tik ūkinės komercinės veiklos valdytoju ir klausimų dėl jos tęstinumo, atnaujinimo, apribojimo, nutraukimo ir pan. nebesprendžia, tačiau visais atvejais, matydamas, kad jos vykdymas nėra pelningas, turi įspėti kreditorius, kad šie priimtų atitinkamus nutarimus.

Apibendrinant, autorė dar kartą pabrėžia, kad iškelus įmonei bankroto bylą, tik administratorius gali padėti pagrindus sėkmingam bankroto procedūrų vykdymui. Nuo to, kiek bus perimta turto, kaip seksis bendradarbiavimas su buvusiais įmonės valdymo organais, su kokia komanda administratorius vykdys bankroto procedūras, koks bus vykdomos (jei vykdoma) ūkinės komercinės veiklos našumas, labai priklauso sėkmingas kreditorių reikalavimų patenkinimas. Profesionalaus ir aukštos kvalifikacijos administratoriaus bankrutuojančios įmonės valdymas paprastai gerokai padidina perspektyvas kreditoriams atgauti bent dalį savo turto.

⁵³ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P.133.

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-2750/2011 (dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų panaikinimo, priimtos bankrutuojančios AB „Investicinių projektų vykdymo grupė“ bankroto byloje), kat. 126.3; 126.5; 126.7.

3. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS TURTO MASĖS FORMAVIMU

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad bankrutuojančios įmonės turto masė – tai visas bankrutuojančios įmonės turtas (tiek faktiškai turimas bankroto bylos iškėlimo metu, tiek įmonės naudai įgytas pagal prievoles, kurių vykdymo laikas suėjo iškėlus bankroto bylą)⁵⁵. Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 1 punkte įtvirtinta, kad bankroto administratorius iš įmonės valdymo organų perima tiek įmonės turto, kiek jo yra pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis. Šių veiksmų operatyvaus atlikimo įtaka sėkmingam bankroto proceso tikslų pasiekimui aptarta ankstesniame skyriuje.

Vis dėlto minėtos Įstatymo nuostatos įvykdymu bankroto administratoriaus pareigos, susijusios su bankrutuojančios įmonės turtu, nesibaigia, o viena svarbiausių – visomis priemonėmis didinti to turto kiekį. Tai reiškia, kad administratorius privalo administruoti ne tik tą turtą, kurį jis perima iš įmonės valdymo organų pradėjęs vykdyti bankroto procedūras. Jis taip pat privalo dėti visas pastangas, kad į įmonės turto masę būtų įtrauktas ir toks turtas, kuris sandorių pagrindu yra neteisėtai perleistas kitiems asmenims, bei turtas, kuris privalo būti susigrąžintas iš bankrutuojančios įmonės skolininkų. Pažymėtina, kad nuo to, kaip administratorius sugebės panaudoti Įmonių bankroto įstatyme jam suteiktas priemones, įgalinančias vykdyti vieną iš svarbiausių jo funkcijų, priklausys ir bankroto tikslų pasiekimo laipsnis, ir kreditorių reikalavimų patenkinimo apimtis. Todėl šiame skyriuje bus analizuojami tie aspektai ir problemos, kurie yra susiję su svarbiausiu kreditorių tikslu sukaupti pakankamai turto jų reikalavimams patenkinti ir kurie atskleidžia, kad būtent bankroto administratoriaus vykdomas įmonės administravimas yra esminis elementas, lemiantis kuo sėkmingesnę galutinę rezultatą kreditoriams.

3.1. Bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimas

Viena iš priemonių kaupti bankrutuojančios įmonės turto masę yra galimybė ginčyti jos sudarytus sandorius. Visų pirma, kyla klausimas, ar toks leidimas nepažeidžia šalių autonomijos ir laisvės sudaryti sutartis principo. Manome, kad ne. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei⁵⁶. Iš čia Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad: „*Konstituciškai pagrįstas*

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 3 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-91/2009 (UAB „Eurazijos logistika“ v. UAB „Daisotra“), kat. 126.1; 126.5.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.

*asmenų laisvės sudaryti sandorius ribojimas siekiant apsaugoti kito asmens teises, laisves ar interesus, visuomenės ar valstybės interesus įgyvendinamas taikant konkrečius reikalavimus sandorių šalims, turiniui, objektui, tikslui ir atskirais atvejais sandorių formai, jų registracijai*⁵⁷.

Visuotinai yra priimta, kad sandoris galioja tuo atveju, jei atitinka jo galiojimui privalomus teisės reikalavimus, tačiau yra neteisėtas ir negalioja, kai nesilaikoma privalomų jo galiojimui elementų, pvz., neteisėtas jo objektas, ydinga išreikšta sandorio šalių valia ir kt. Remiantis civilinės teisės principais, sudarydamos sandorius, šalys privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo bei sąžiningos dalykinės praktikos reikalavimais (Civilinio kodekso 1.5, 6.158 straipsniai). Be to, Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad šis reikalavimas reiškia pareigą įmonei, kaip verslo subjektui, nesudaryti sandorių, kuriais būtų pažeistos trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai⁵⁸. Tačiau, autorė pabrėžia, kad bankrutuojanti įmonė šį statusą kaip tik ir įgyja dėl to, kad sudaromi tokie sandoriai, kurie yra nesuderinami su jos veiklos tikslais ar turi įtakos negalėjimui atsiskaityti su kreditoriais. Pavyzdžiui, turinčios finansinių sunkumų įmonės valdymo organai, dalyviai, kreditoriai, kiti susiję asmenys gali bandyti išsidalyti jos turtą, tuo pažeisdami įmonės ir jos kreditorių, smulkiųjų dalyvių interesus, gali būti sudaromi nenaudingi įmonei sandoriai, per daug rizikuojant, abejingai žiūrint į įmonės interesus, įmonės turtas gali būti perleidžiamas už aiškiai mažesnę kainą nei turto rinkos vertė, nesilaikant kreditorinių reikalavimų patenkinimo eiliškumo, išskiriant kelis kreditorius ir taip sumažinant kitų kreditorių galimybes gauti savo reikalavimų patenkinimą⁵⁹. Variantų gali būti įvairių. Dėl šios priežasties Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte įtvirtinta administratorius funkcija patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo ir pareikšti ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, kurie atitinka aukščiau minėtas sąlygas, civilinės teisės principų nepažeidžia. Priešingai, užtikrina civilinių santykių teisėtumą ir kreditorių bei pačios įmonės interesų apsaugą.

Taigi, remiantis išdėstytu, autorė pabrėžia, kad nuo to, kaip atsakingai administratorius įgyvendina jam suteiktus įgalinimus dėl įmonės sandorių nuginkijimo, tiesiogiai priklauso ir kreditorių reikalavimų patenkinimo apimtis. Kuo daugiau administratorius suras ydingų sandorių ir juos nuginkys, tuo daugiau turto bus grąžinta į bendrą masę. Dėl šios funkcijos svarbos kyla poreikis išsiaiškinti, ar Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte įtvirtinama administratoriaus teisė, ar pareiga. Tinkamai neišsiaiškinus šio aspekto, kyla problemų dėl

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-402/2010 (BUAB "Tradicija" v. UAB „Sinerta“), kat. 21.1; 21.4.1.1; 126.3.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P. 173.

administratoriaus įgalinimų privalomumo. Nuo to taip pat priklauso, ar ši įstatymo priskirta funkcija gali būti įgyvendinama bankroto administratoriaus pasirinkimu, ar tokio pasirinkimo administratorius neturi, nes dėl savo funkcijų nevykdymo ar netinkamo vykdymo jam gali kilti teisinių pasekmių.

Kadangi tiesioginio atsakymo į šį klausimą Įmonių bankroto įstatymas nepateikia, atsakant tikslinga nagrinėti teismuose susiformavusią praktiką. Pabrėžtina, kad šiuo klausimu ji vienoda nebuvo. Pavyzdžiui, 2003 m. spalio 8 d. nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte įtvirtintą nuostatą įvardijo kaip administratoriaus pareigą, nurodydamas, kad bankrutuojančios įmonės administratorius privalo patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, o nustatęs šiuos sandorius kaip pažeidžiančius įmonės tikslus ir (ar) įtakojusius jos nemokumą, kreiptis į teismą dėl jų pripažinimo negaliojančiais⁶⁰. Panašią poziciją galima rasti ir kitose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtose bylose, kuriose nurodoma, kad bankroto administratorius turi pareigą patikrinti ir ginčyti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę nei 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo⁶¹. Tokia teismo pozicija yra pakankamai logiška, kadangi vykdydamas šią funkciją bankroto administratorius į bankrutuojančios įmonės turto masę gali grąžinti nemažą turto dalį, kurios dydis lemia ir kreditorių reikalavimų patenkinimo apimtį. Todėl požiūris į šios funkcijos vykdymą kaip į imperatyvą yra suprantamas. Kita vertus, privalomas šios pareigos vykdymas gali neigiamai įtakoti bankroto proceso ekonomiškumą bei operatyvumą. Autorė pabrėžia, kad, jei nenaudingų įmonei ir kreditoriams sandorių ginčijimas yra administratoriaus pareiga, ieškinius dėl nugincijimo jis privalo reikšti visais atvejais, vos tik sandoryje išvelgia kad ir menkų, tačiau nenaudingų įmonei elementų. Tai jis turi daryti aklaui, nevertindamas bylos perspektyvų ir galimos naudos kreditoriams, kitaip, kaip minėta, jam grėstų sankcijos. Pažymėtina, kad tokia situacija gali labai neigiamai paveikti pagrindinį bankroto proceso tikslą kuo greičiau įgyvendinti bankroto procedūras ir patenkinti kreditorių reikalavimus, nes administratoriaus privalomai reiškiamų ieškinių dėl įmonės sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais nagrinėjimas teisme gali ilgai užtrukti, o gautas rezultatas gali netenkinti nei įmonės, nei tuo labiau jos kreditorių interesų.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-917/2003 (BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB bankas „Hansa-LTB“), kat.: 15.2; 15.2.1.1; 15.2.2.1; 18.1; 27.5.1; 31.6.1.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-552/2004 (AS „Pareks banka“ v. UAB „Partex lizingas“), kat. 95.3; 103; 124; 125.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-448/2004 (Kauno apskrities VMI v. BUAB „Baltic Building Fund“), kat. 125.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 7 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-262/2004 (BUAB „Telkša“ v. V.A. firma), kat. 125.6; 115.

Greičiausiai dėl šios priežasties kitose nutartyse išryškėja pozicija, kad sandorių ginčijimas yra bankrutuojančios įmonės administratoriui suteikta teisė: „*Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punktas suteikia įmonės administratoriui teisę patikrinti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius ir pareikšti ieškinius teisme dėl šių sandorių*⁶²“. Vis dėlto, jei Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte įtvirtintus administratoriaus veiksmus įvardinsime tik kaip teisę, tuomet jos realizavimas išimtinai priklausys tik nuo administratoriaus valios. Tokiu atveju, jei administratorius nuspręs neginčyti akivaizdžiai nenaudingų sandorių, dėl kurių įmonė, pavyzdžiui, tapo nemoki ar nebeliko turto atsiskaityti su kreditoriais, jis nesulauks jokių neigiamų pasekmių. Remiantis tokiu požiūriu, neatsakingai į savo pareigas žiūrintis administratorius galėtų ypač sumažinti kreditorių reikalavimų bent jau minimalią patenkinimo galimybę.

Esant tokiai situacijai bei atsižvelgiant, kad tokie kraštutinumai bankroto procedūrų vykdymą bei kreditorių teisių apsaugos garantijas paveikti gali labai neigiamai, pastaruoju metu teismų praktikoje yra nurodoma, kad įmonės administratorius turi ne tik teisę, bet ir pareigą patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, bei pareikšti ieškinius dėl šių sandorių negaliojimo („*Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad pagal ĮBĮ normas sandorių ginčijimas yra bankroto administratoriaus teisė ir pareiga*“⁶³).

Autorės nuomone, reikia sutikti su tokia teismų pozicija, kai bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimas yra laikomas įmonės administratoriaus teise ir pareiga. Pripažinus, kad administratorius turi ir teisę, ir pareigą, išsprendžia mūsų aukščiau minėta problema dėl administratoriaus įgalinimų, suteiktų bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijime, privalomumo. Besilaikydamas šios pozicijos, bankroto administratorius, prieš priimdamas sprendimą teikti ieškinius teismui dėl bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių, turi įvertinti tokių ieškinių patenkinimo galimybes, ieškinių išnagrinėjimą laiko atžvilgiu, taip pat visas kitas situacijas, galinčias turėti įtakos sprendimui teikti ieškinį ar ne. Taigi, autorė pabrėžia, kad prieš kreipdamasis į teismą dėl konkretaus įmonei nenaudingo sandorio pripažinimo negaliojančiu, administratorius, atsižvelgdamas į bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus bei vadovaudamasis bankroto proceso ekonomiškumo ir teisėtų lūkesčių principais, turėtų įvertinti visas teises perspektyvas bei

⁶²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-882/2001 (UAB „Kauno dailė“ v. Lietuvos dailininkų sąjunga, Kauno apskrities viršininko administracija, Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro VĮ Kauno filialas), kat. 14.3; 15.1; 15.2.2.1; 21.2.2.1; 21.6; 25.3; 125.4.

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-2712/2011 (dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir restitucijos taikymo pagal ieškovo UAB „Ribena“ netiesioginį ieškinį atsakovui BUAB „Žyngintis“, UAB „Teravita“, G. A., Ž. A., E. K. ir J. G.), kat. 35.6.2; 94.5.31.6.1.

galimą rezultatą. Tik taip gali būti tinkamai suderinami proceso operatyvumo ir ekonomiškumo bei kreditorių teisių apsaugos principai.

Pažymėtina, kad praktika, kai sandorių tikrinimas ir nenaudingų ginčijimas teisme yra laikoma administratoriaus teise ir pareiga, pripažįstama ir kitose valstybėse. Štai Rusijos Federacijoje įmonės valdytojas, įvertinęs visas reikšmingas aplinkybes, reiškia ieškinius dėl sandorių nuginkijimo, jei tokie sandoriai sudaromi piktavališkai pažeidžiant įstatymų nuostatas bei kreditorių interesus⁶⁴. Tai reiškia, kad ieškiniai dėl sandorių nuginkijimo šioje valstybėje taip pat turėtų būti reiškiama tik įvertinus aukščiau minėtas aplinkybes, galinčias turėti įtakos bylos baigčiai, ir galimą bylos baigties rezultatą, ir tik tada nuspręsti, ar reikšti ieškinį dėl nuginkijimo verta.

Taigi, remiantis tiek Lietuvos, tiek kitų valstybių teisine patirtimi, galima daryti išvadą, kad būtent pozicija, kai yra laikomasi, kad administratorius turi tiek teisę, tiek pareigą stengtis nugincyti nenaudingus įmonei ir jos kreditoriams sandorius, yra optimalus variantas, siekiant kaupiti bankrutuojančios įmonės turtą ir perdėm nepažeisti kitų svarbių bankroto proceso tikslų. Maža to, autorė pabrėžia, kad tai, jog ši funkcija priskirta profesionaliam ir patyrusiam bankroto administratoriui, o ne kreditoriams ar teismui, lemia, jog įvairių sandorių sudarymo niuansų ir nenaudingųjų nuginkijimo perspektyvų įvertinimas bus objektyvus ir išsamus.

Išsiaiškinus, kad bankroto administratorius efektyviai siekti bankroto proceso tikslų įgyvendinimo gali tik turėdamas teisę ir pareigą tikrinti ir vėliau ginčyti tam tikrus įmonės sudarytus sandorius, tikslinga išsiaiškinti, į kokius kriterijus jam derėtų atsižvelgti juos peržiūrint. Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte yra įtvirtinta, kad bankroto administratorius patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius ir pareiškia ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, kurie yra nesuderinami su įmonės veiklos tikslais ar turi įtakos negalėjimui atsiskaityti su kreditoriais. Taigi čia įtvirtinti du pagrindiniai požymiai, kuriems esant (kartu ar atskirai), administratorius ieškinį reikšti turėtų. Maža to, sandorio sudarymą ir negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais turi sieti priežastinis ryšys. Tokią poziciją dėsto Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje: „<...> *negalėjimas atsiskaityti su kreditoriais yra tokio sandorio padariniai: sumažėja skolininko turto vertė, išauga jo įsipareigojimai, apsunkinamas jų vykdymas; tokie nuostolingi sandoriai paprastai būna priešingi ir pagrindiniam įmonės tikslui siekti pelno. Tarp sandorio ir negalėjimo atsiskaityti turi būti priežastinis ryšys, t. y. kad nesudarius sandorio skolininkas turėtų daugiau galimybių atsiskaityti su kreditoriais, nei sudarius sandorį. Vertinant tokio sandorio sudarymo įtaką negalėjimui atsiskaityti su kreditoriais reikėtų atsižvelgti į sandorio*

⁶⁴ Teliukina M.V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004. P. 342.

*poveikį kreditorių visumai, o ne konkrečiam kreditoriui ar kreditorių grupei*⁶⁵. Taigi, jei betikrindamas administratorius nustato vieną ar abu šiuos požymius įmonės sudarytame sandoryje, ir tai lemia įmonės negalėjimą atsiskaityti su jos kreditoriais, reikšti ieškinį dėl tokio sandorio nugrinčijimo jis turėtų. Kita vertus, kaip jau aptarta aukščiau, autorė dar kartą pabrėžia, kad prieš reikšdamas tokį ieškinį teisme, administratorius turi atsižvelgti į tai, jog jis turi ir teisę, ir pareigą ginčyti sandorius. Dėl šios priežasties pirmiausia jis turėtų įvertinti, ar siekiamas rezultatas yra pakankamas, ir nebus neproporcingai pakenkta kitų bankroto proceso tikslų įgyvendinimui.

Be to, tikrindamas įmonės sudarytus sandorius, administratorius taip pat turėtų atsižvelgti, ar šie atitinka kitus sandoriams keliamus reikalavimus: ar jie atitinka įstatymų reikalaujamą formą, ar neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei, ar neprieštarauja juridinio asmens teisnumui, t. y., ar sutartys nebuvo sudaromos pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytos kompetencijos, ar nepažeidžia juridinio asmens tikslų. Administratorius turėtų įvertinti ir tai, ar sutartys nėra sudarytos dėl suklydimo, apgaulės, smurto, realaus grasinimo, ekonominio spaudimo, šalies atstovo piktavališko susitarimo ar dėl susidėjusių sunkių aplinkybių, taip pat įvertinti, ar nėra kitų sandorių negaliojimo pagrindų.

Autorė pabrėžia, kad visus šiuos sandorių galiojimui keliamus reikalavimus administratorius privalo taikyti tiems sandoriams, kurie yra sudaryti per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį, o tyčinio bankroto atveju – ne mažesnę kaip 5 metų laikotarpį (Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punktą ir 20 straipsnis). Tokiu būdu lyg ir nustatomas „nepasitikėjimo“ bankrutuojančia įmone laikotarpis, manant, kad įmonės valdymo organų veikla galėjo būti priešinga įmonės tikslams ir interesams. Įdomumo dėlei galima paminėti, kad 1997 m. galiojusiame Įmonių bankroto įstatyme⁶⁶ buvo numatytas trumpesnis, atitinkamai 12 ir 36 mėnesių, laikotarpis iki bankroto bylos iškėlimo, per kurį sudarytus sandorius bankroto administratorius privalėjo patikrinti. Taigi iš dabartinėje Įmonių bankroto įstatymo redakcijoje nustatytų terminų akivaizdu, kad bankroto administratoriui yra sudarytos platesnės galimybės patikrinti įmonės sandorius bei grąžinti į įmonės turto masę daugiau turto. Nustatytas ilgesnis įmonės sudarytų sandorių peržiūrėjimo laikotarpis, autorės nuomone, yra viena iš garantijų, lemiančių, kad bus aptikti ir pripažinti negaliojančiais tie sandoriai, kurių sudarymas lėmė įmonės nemokumą.

Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, kad teisės aktuose nėra įtvirtinto draudimo administratoriui tikrinti ir ginčyti per ilgesnį laikotarpį sudarytus sandorius savo iniciatyva. Tokios

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-402/2010 (BUAB „Tradicija“ v. UAB „Sinerta“), kat. 21.1; 21.4.1.1; 126.3.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.

pozicijos laikomasi ir Lietuvos teismuose: „Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio trečiosios dalies 8 punkte yra nurodyta, kad administratorius privalo patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip trisdešimt šešių mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, tačiau ši norma nedraudžia administratoriui tikrinti sandorių, sudarytų daugiau nei prieš trisdešimt šešis mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo.“⁶⁷ Vadinasi, bankroto administratorius, po bankroto bylos iškėlimo perėmęs visus įmonės dokumentus iš įmonės valdymo organų, matydamas potencialiai žalingą sandorį, sudarytą dar iki įstatyme nurodyto laikotarpio, turi teisę jį patikrinti, ir, nustačius, kad toks sandoris buvo ypač nenaudingas įmonei, pareikšti ieškinį teisme dėl jo pripažinimo negaliojančiu. Tiesa, tokiu atveju skiriasi ieškinio senaties skaičiavimo taisyklės – ieškinio senaties terminas skaičiuojamas pagal bendrąsias Civilinio kodekso nuostatas. Autorė pabrėžia, kad toks reglamentavimas yra pakankamai svarbi garantija kreditorių interesų apsaugai, kadangi suteikia dar vieną galimybę, kuria galima pasinaudoti, siekiant užtikrinti sėkmingesnę kreditorių reikalavimų patenkinimą. Tokių aptikęs, administratorius neabejotinai juos gali ginčyti. Kita vertus, atsvara galimam civilinių santykių stabilumo pažeidimui yra bendro ieškinio senaties termino tokiems sandoriams taikymas.

Dar viena garantija, kuria siekiama bankroto procesą padaryti efektyvesnę, tai naujoje Įmonių bankroto įstatymo redakcijoje įtvirtinta nuostata, kad bankroto administratorius įmonės sandorius turi peržiūrėti per ne ilgesnę kaip 6 mėnesių laikotarpį nuo dokumentų apie įmonės sandorių sudarymą gavimo dienos (Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punktas)⁶⁸. Pažymėtina, kad iki šios Įstatymo redakcijos įsigaliojimo jokio termino nebuvo numatyta ir tikrinti įmonės sandorius bei, esant reikalui, pareikšti ieškinius dėl jų, administratoriui buvo leidžiama ir galutinės bankroto procedūros stadijos – likvidavimo metu⁶⁹. Autorė pabrėžia, kad toks teisinis reguliavimas keldavo įvairių teisinių problemų, kurias gvildeno tiek bankroto teisės teorija, tiek praktika. Viena iš svarbiausių buvo įvardijama, kad bankroto administratorius turėjo neapibrėžtą laiko tarpą savo funkcijai, t.y. sandorių patikrinimo ir ieškinių, dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, pateikimo teismui, atlikti. Tai sąlygojo šios funkcijos neapibrėžtumą, nes, nesant įstatymo lygmeniu nustatyto termino, paprastai vadovaujamosi protingumo principu, kuris ne visada užtikrina siekiamų tikslų įgyvendinimą. Taigi nebuvo realios galimybės kontroliuoti, ar bankroto

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-576/2006 (pagal likviduojamos dėl bankroto AB „Sunonis“ administratoriaus UAB „Versluva“ atskirąjį skundą), kat. 126.3.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas// Valstybės Žinios. 2011, Nr. 4-112.

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-48/2006 (A.Zubavičiaus IĮ savininkas A.Z. v. A.Zubavičiaus IĮ), kat. 126.8.

administratorius savo funkciją vykdo tinkamai. Be to, toks neapibrėžtumas sudarė sąlygas administratoriui piktnaudžiauti savo teisėmis, nes būtent jis turi visas galimybes susipažinti su bankrutuojančios įmonės sudarytais sandoriais. Neturėdamas įsakmiai įstatymo leidėjo nustatyto laiko tarpo sandoriams patikrinti, bankroto administratorius galėjo piktybiškai jų neperžiūrėti ir (ar) neteikti ieškinių dėl jų pripažinimo negaliojančiais teismui. Tuo tarpu kreditoriai ne visada gali žinoti visas aplinkybes apie tam tikro sandorio sudarymą, kad galėtų savo iniciatyva jį ginčyti.

Kita vertus, nors nuo šiol konkretus laikotarpis (t.y. 6 mėnesiai) yra nustatytas ir teismui suteikta diskrecija administratoriaus prašymu jį pratęsti, autorės nuomone, būtų tikslingiau, jei įstatymų leidėjas būtų papildomai numatęs situacijas, susijusias pvz. su peržiūrimum sandorių gausa, jų sudėtingumu, bankrutuojančios įmonės dydžiu ir pan., kurioms esant, toks terminas teismo galėtų būti pratęstas. Taip būtų išvengta skirtingo panašių situacijų vertinimo. Taigi kol kas lieka aktualus klausimas dėl konkrečių reikalavimų, kurie turėtų būti įgyvendinti, siekiant pratęsti tokį terminą, idant būtų išvengta situacijų, kuomet administratoriai galėtų piktnaudžiauti šia galimybe. Pvz. administratorius negalėtų prašyti atnaujinti numatyto termino, jei per įstatyme įtvirtintus 6 mėnesius nuo dokumentų gavimo dienos nebuvo atlikta arba buvo atlikta neproporcingai mažai veiksmų tikrinant bankrutuojančios įmonės sandorius ir (arba) nebuvo pateikta arba buvo pateikta neproporcingai mažai ieškinių dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais. Taip būtų galima užkirsti kelią siekiui piktnaudžiauti termino pratęsimo galimybe. Vis dėlto kol kas įstatymų leidėjas šiuos klausimus paliko spręsti teismų praktikai.

Apibendrinant šio svarbaus pakeitimo, įsigaliojusio tik nuo kovo 1 dienos, reikšmę, autorė atkreipia dėmesį, kad kol kas sunku prognozuoti, kaip bankroto administratoriams pavyks nustatyto termino laikytis. Pozityvu yra tai, kad kreditoriai nuo šiol turi galimybę skųsti administratorių dėl jo funkcijų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, o tai turėtų užkirsti kelią galimybei vilkinti bankroto bylą bei atmestinau ginti pažeistas teises. Tačiau toks terminas, kartu, gali reikšti ir tai, kad bankroto administratoriai dėl laiko trūkumo gali nepastebėti visų bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių trūkumų, nepakankamai į juos įsigilinti, o tai jau lemtų tų pačių kreditorių teisių pažeidimus.

Taigi patikrinęs ir nustatęs, kad visgi įmonėje ydingų sandorių buvo sudaryta, bankroto administratorius reiškia ieškinius dėl jų nugalinimo. Svarbu pažymėti, kad kreipdamasis į teismą, administratorius turi nurodyti bent vieną iš sandorių ginčijimo pagrindų ir pateikti šį pagrindą patvirtinančius įrodymus, kadangi Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 8 punktas nėra materialinės teisės norma, kuria gali būti grindžiamas ieškinys. Čia nereglamentuojami savarankiški sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindai, o tik pabrėžiami ginčytinų sandorių požymiai – priešingumas įmonės veiklos tikslams ir galima įtaka įmonės mokumui. Taigi, autorė pabrėžia, kad

šia norma administratorius tik įpareigojamas patikrinti tam tikrus įmonės sandorius ir pareikšti ieškinius dėl jų ginčijimo, bet ne ja remtis, kaip pagrindu nugincyti vieną ar kitą sandorį. Tai reiškia, kad bankroto administratorius bankrutuojančios įmonės sandorius gali ginčyti visais CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais: tiek bendraisiais (pvz. dėl to, kad prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei (Civilinio kodekso 1.80, 1.81, 1.82 straipsniai)), tiek specialiaisiais (pvz. acto Pauliana (Civilinio kodekso 6.66 straipsnis)⁷⁰). Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje, teigiant, kad bankrutuojančios įmonės administratorius anksčiau sudarytus įmonės sandorius gali ginčyti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, įtvirtintais Civilinio kodekso I knygos IV skyriuje bei atitinkamuose kodekso straipsniuose (pvz.: Civilinio kodekso 6.66 straipsnis)⁷¹. Toks reglamentavimas įtvirtintas ir Rusijos federacijos teisėje, pažymint, kad skolininko sandoriai nugincyjami bendrais civilinės teisės pagrindais⁷². Autorės nuomone, toks reglamentavimas, kai administratoriui ginčyti sandorius leidžiama visais Civiliniame kodekse įtvirtintais pagrindais, sudaro galimybę pareikšti būtent tokį ieškinį, kurį būtų paprasčiausia laimėti ir susigrąžinti turto, skirto kreditorių reikalavimams tenkinti. Be to, savarankiškas sandorių negaliojimo institutas Įmonių bankroto įstatyme būtų perteklinis, kadangi Civiliniame kodekse įtvirtinti sandorių negaliojimo pagrindai yra visapusiai ir pakankami bankroto proceso specifikai.

Šioje vietoje vertėtų paminėti, kad bene dažniausiai įmonės administratoriai kaip pagrindą nugincyti įmonės sandorius ir susigrąžinti dalį turto į bendrą masę renkasi Pauliano ieškinį. Aukščiausiasis Teismas, formuodamas teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, yra išaiškinęs, kad actio Pauliana instituto paskirtis – ginti kreditorių nuo nesąžiningų skolininko veiksmų, kuriais mažinamas skolininko mokumas ir kartu mažinama kreditoriaus galimybė gauti visišką savo reikalavimo patenkinimą⁷³. Vis dėlto pagal Civilinio kodekso 6.66 straipsnį Pauliano ieškinį gali pareikšti kreditorius, todėl formaliai žvelgiant į teisės normos turinį, atrodytų, kad bankrutuojančios įmonės administratoriui tokia teisė nesuteikta. Tačiau Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 14 punktas nustato, kad administratorius gina visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus. Taigi akivaizdu, kad administratorius, atstovaudamas tiek kreditorių, tiek

⁷⁰ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P. 179.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-917/2003 (BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB bankas „Hansa-LTB“), kat. 15.2; 15.2.1.1; 15.2.2.1; 18.1; 27.5.1; 31.6.1; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-402/2010 (BUAB „Tradicija“ v. UAB „Sinerta“), kat. 21.1; 21.4.1.1; 126.3.

⁷² Teliukina M. V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004. P. 342.

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 8 d. nutartis c. b. Nr. 2A-660/2012 (pagal ieškovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Melsta“ ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Žydrutis“ dėl sutarties sąlygos pripažinimo negaliojančia ir sutarties nutraukimo), kat. 36.1.; 42.11.1.; 50.5.; 126.8.

įmonės interesus, gali reikšti ieškinius dėl įmonės sudarytų sandorių negaliojimo aptariamam pagrindu. Tokia praktika teismuose patvirtinta jau seniai. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. lapkričio 22 d. nutartimi konstatavo, kad bankrutuojančios įmonės administratorius anksčiau šios įmonės sudarytus sandorius gali ginčyti Civiliniame kodekse atitinkamais nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, taigi ir Civilinio kodekso 6.66 straipsnio pagrindu⁷⁴. Jei administratorius nusprendžia sandorį ginčyti aptariamam pagrindu, galioja bendrosios taisyklės, įtvirtintos tiek Civiliniame kodekse, tiek teismų praktikoje, todėl ginčijamas sandoris privalo atitikti Civiliniame kodekse 6.66 straipsnyje nustatytą sąlygų visetą:

1. Kreditorius turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę.
2. Ginčijamas sandoris pažeidžia kreditoriaus teises.
3. Nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas.
4. Skolininkas sandorio sudaryti neprivalėjo.
5. Skolininkas buvo nesąžiningas, kadangi žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises.
6. Trečiasis asmuo, sudaręs atlygintinį sandorį su skolininku, buvo nesąžiningas⁷⁵.

Analizuojant šias sąlygas, pažymėtina, kad dar galiojant senajam Civiliniam kodeksui⁷⁶, bankroto administratoriui, ginčijančiam sandorį šiuo pagrindu, buvo lengviau ginti pažeistas kreditorių teises. Kodekso 57-1 straipsnyje buvo įtvirtintos tik trys įrodinėtinos sąlygos. Tam, kad būtų galima pateikti actio Pauliana, sandorio skolininkas turėjo būti sudaręs sandorį, kurio sudaryti neprivalėjo; toks sandoris pažeidė kreditoriaus teises; skolininkas apie kreditoriaus teisių pažeidimą žinojo arba turėjo žinoti. Tai reiškia, kad siekdamas į bendrą turto masę gražinti turto, administratorius neturėjo įrodinėti to turto įgijėjo nesąžiningumo. Taigi naujojo Civilinio kodekso 6.66 straipsnis, deja, kiek apsunkino kreditoriaus padėtį, nes reikia įrodinėti papildomą aplinkybę – t. y. ar sudarydamas sandorį įgijėjas žinojo ar turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia skolininko kreditorių teises (išskyrus neatlygintinus sandorius)⁷⁷. Autorė pabrėžia, kad papildomų įrodinėtinų aplinkybių nustatymas neabejotinai apsukina bankroto administratoriaus galimybes ginti kreditorių interesus, siekiant gražinti į turto masę turto. Juo labiau, kad, kaip minėta anksčiau, actio Pauliana ieškinio pagrindu ginčijant sandorius, administratoriai remiasi dažnai.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr.3K-3-636/2004 (BUAB „Pamario langai“ v. UAB „Palangos statyba“, Aurelijus Kuisys), kat. 31.6.1.

⁷⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis c. b. Nr. 2A-551/2011 (pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Adora“ ieškinį atsakovams I. F. ir V. D. dėl paskolos gražinimo pripažinimo negaliojančiu), kat. 35.6.1.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2000.

⁷⁷ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese. Jurisprudencija. 2005, T. 77(69). P. 38.

3.2. Ieškinių bankrutuojančios įmonės skolininkams pareiškimas

Siekdamas susigrąžinti į bankrutuojančios įmonės turto masę šiai priklausantį turtą, administratorius ne tik reiškia ieškinius dėl sandorių nugrinčijimo. Kadangi bankrutuojančios įmonės turto masę sudaro ne tik realus turtas, kurį ji turi, kurį galima susigrąžinti nugrinčijant sandorius, bet ir reikalavimo teisės jos skolininkams, tai reiškia, kad administratoriui turi būti sudarytos galimybės į įmonės bendrą turto masę grąžinti ir tai, ką įmonei skolingi kiti. Autorė dar kartą atkreipia dėmesį, kad tinkamas šios pareigos vykdymas gali ženkliai padidinti galimybę kreditoriams gauti jų reikalavimų patenkinimą kiek įmanoma didesne apimtimi, nes paprastai bankrutuojanti įmonė skolininkų turi nemažai.

Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 23 punkte nustatyta, kad bankroto administratorius imasi priemonių išieškoti skolas iš įmonės skolininkų. Šią pareigą administratorius gali įgyvendinti pats, arba per įgaliotinį. Kadangi įstatyme nėra numatyta, kokių konkrečių priemonių administratorius turi imtis, darytina išvada, kad tai visos priemonės, būtinos konkrečioje byloje. Tai reiškia, kad skolas administratorius gali išieškoti visais būdais, kuriais galima naudotis įprastoje praktikoje, t. y. tiek neteisminiu, tiek teisiniu keliu.

Pažymėtina, kad administratorius, nustatęs, kad jo administruojama įmonė turi skolininkų, paprastai pirmiausia renka si ikiteismines priemones skoloms išieškoti. Tai suprantama, kadangi šis būdas yra pigiausias, paprasčiausias ir reikalaujantis mažiausiai sąnaudų. Administratorius šiuo atveju įmonės skolininkams išsiunčia raginimus, įspėjimus ar pretenzijas, nurodydamas, kad yra tam tikro dydžio įsiskolinimas, kurio grąžinimui nustatomas tam tikras terminas. Taip pat įspėjama, kad negrąžinus skolos per nurodytą laikotarpį, įmonės administratorius kreipsis į teismą.

Jei visgi per nustatytą laikotarpį skola negrąžinama, administratorius kreipiasi į teismą⁷⁸. Kai skola išieškoma šiuo būdu, jis turi pateikti ieškinį teismui pagal rūšinio teisingumo taisykles. Remiantis nauja Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 3 dalies redakcija, visi ieškiniai dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir kiti administratoriaus reikalavimai įmonės skolininkams nagrinėjami teisme pagal bankrutuojančios įmonės buveinės vietą. Autorė pažymi, kad anksčiau galiojusioje Įmonių bankroto įstatymo redakcijoje⁷⁹ buvo nustatyta, kad tokie ieškiniai nagrinėjami

⁷⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad galėtų įmonei teisme atstovauti, tam jis turi turėti teisę. Remiantis Civilinio proceso kodekso 56 straipsnio 1 ir 2 dalimis, teisme atstovauti gali tik bankroto administratorius (fizinis asmuo), kuris turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir bankroto administratoriaus (juridinio asmens) vadovas ar jo darbuotojai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Kitu atveju, reikalingas advokatas. Taip garantuojamas kvalifikuotas atstovavimas.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

bankroto bylą nagrinėjančiame teisme. Kaip matome iš aptariamos nuostatos naujojo reglamentavimo ir kaip pabrėžė Kauno apygardos teismas, nuo 2011-10-01 pasikeitusi įstatymo norma įtvirtina naują administratoriaus ieškinių bankrutuojančios įmonės skolininkams teisingumą, t. y. nuo naujos Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 2 dalies redakcijos įsigaliojimo administratoriaus ieškiniai nagrinėjami pagal rūšinio teisingumo taisykles (Civilinio proceso kodekso 26, 27 straipsnių 1 punktas), bet ne bankroto bylą nagrinėjančiame teisme⁸⁰. Taigi jei ieškinių suma neviršija 150000 Lt, bankroto administratorius, siekdamas priteisti skolą iš įmonės skolininkų, privalo kreiptis į įmonės buveinės apylinkės teismą.

Autorės nuomone, toks pakeitimas vertintinas dviprasmiškai. Viena vertus jis yra teigiamas, kadangi bankroto bylą nagrinėjančiam teismui ženkliai sumažinamas krūvis, o tai sudaro galimybę greičiau pasiekti bankroto proceso tikslų įgyvendinimo, kadangi teismas gali spręsti esminius įmonės bankroto klausimus, nesigilindamas į pašalinius. Kita vertus, didėja krūvis administratoriams. Paprastai administruojamos įmonės nėra vien tik administratoriaus gyvenamoje ar buveinės vietoje, todėl, važiuoti į bankrutuojančios įmonės buveinės teismą, papildomai kainuoja laiko ir kitų sąnaudų. Dėl šios priežasties gali nukentėti kreditorių interesai, nes administratorius gali nebūti suinteresuotas labai stengtis išieškoti skolas, ypač mažas. Be to, dar labiau padidėjo apylinkių teismų darbo krūvis, o tai lemia ilgesnius bylų nagrinėjimo terminus, kurie neigiamai atsiliepią bankroto bylos nagrinėjimui bei kreditorių interesams.

Be to, Lietuvos teismų praktika neigia galimybę administratoriui pareikšti ieškinius įmonės skolininkams komerciniame arbitraže. Kaip pabrėžia Aukščiausiasis Teismas: „*Vertindamas, ar atsisakymas <...> taikyti arbitražinius susitarimus neprieštarauja pagrindiniams Lietuvos įstatymų principams, kasacinis teismas pažymi, kad nagrinėjamoje byloje iškyla šalių valios autonomijos ir valstybės ribojimų, susijusių su arbitražų kompetencija, suderinamumo problema. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (1996 m. balandžio 2 d. įstatymas Nr. I-1274) 11 straipsnyje numatyta, kad ginčai, susiję su bankrotu, negali būti perduoti nagrinėti arbitražui. Ši bendrosios taisyklės išimtis yra imperatyvi nuostata. Lietuvos Respublikos bankroto įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad visos bylos, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, perduodamos bankroto bylą iškelusiam teismui. Ši įstatymo nuostata nedaro išimties ir arbitražuose nagrinėjamoms byloms. <...> Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad administratoriaus ieškiniai dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir kiti administratoriaus*

⁸⁰ Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-3520-527/2011 (dėl ieškovės BUAB „Euroheat“ ieškinių atsakovui A. P. dėl 2.316,42 Lt skolos už negražintą įrangą priteisimo priėmimo), kat. 106.8.2; 113.2; 117.1; 117.2; 126.8.

*reikalavimai bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės skolininkams nagrinėjami bankroto bylą nagrinėjančiame teisme. Nurodytas teisinis reguliavimas suponuoja, kad ne tik ieškiniai bankrutuojančiai įmonei, bet ir jos ieškiniai skolininkams yra priskiriami teismų jurisdikcijai, o tai ginčą daro nearbitruotiną*⁸¹.

Remiantis ankstesniu teisiniu reguliavimu, autorės nuomone, tokia teismų pozicija daugiau ar mažiau suprantama, kadangi, kaip minėta, įstatymų nuostatos reikalavo, kad visos su bankroto byla susijusios bylos būtų nagrinėjamos tame pačiame bankroto bylos teisme. Bet iš to kyla klausimas, o kas, jei įmonei arbitražinio susitarimo laikytis naudinga. Tai reiškia, kad tiek įstatymų normos, tiek teismų praktika lemia kreditorių interesų apsaugos principo ribojimą, kadangi tai vienaip ar kitaip susiję su jų reikalavimų patenkinimu. Jei arbitražo teismo sprendimas būtų palankesnis bankrutuojančiai įmonei nei bylą nagrinėjančio teismo, tai lemtų kreditorių interesų principo pažeidimą, kas yra nesuderinama su bankroto proceso esme. Vis dėlto, autorė svarsto, kad pasikeitus teisiniam reglamentavimui dėl bylų teisingumo, teismų praktika arbitražinio susitarimo atžvilgiu galėtų keistis. Aukščiau cituotoje nutartyje nearbitruotinumą klausimas buvo siejamas tik su reguliavimu, kad visi be išimties klausimai yra nagrinėjami bankroto bylą iškelusiam teisme. Kita vertus, tiek Įmonių bankroto (14 straipsnio 3 dalis), tiek Civilinio proceso kodekso nuostatos (22 straipsnio 1 dalis) su bankrotu susijusių bylų nagrinėjimą priskiria tik teismams. Autorės požiūriu, toks reglamentavimas koreguotinas, kadangi komerciniame arbitraže bylos nagrinėjamos žymiai greičiau, todėl administratorius, turėdamas galimybę kilusį ginčą dėl skolos priteisimo spręsti būtent ten, turtą į bendrą masę galėtų grąžinti daug operatyviau.

Pabaigai pabrėžtina, kad, jei šiose bylose priimamas sprendimas bankrutuojančios įmonės naudai, tai priteistas turtas visais atvejais, kaip ir nugincijus sandorius, patenka į jos turto masę ir yra paskirstomas kreditoriams Įmonių bankroto įstatymo tvarka. Taigi, turėdamas galimybę tiek neteisminiu, tiek teisiniu keliu išsireikalauti įmonės skolininkų skolas, administratorius gali įmonės bendrą turto masę kaupti visapusiškai, taip didindamas galimybę kreditoriams sėkmingai patenkinti jų reikalavimus.

Apibendrinant, autorė pabrėžia, kad tiek nenaudingų įmonei sandorių ginčijimas, tiek ikiteismine ar teismine tvarka skolų iš įmonės skolininkų išsireikalavimas, yra tos administratoriui suteiktos priemonės, kurias tinkamai naudojant, galima pasiekti pagrindinį bankroto procedūrų

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 lapkričio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-562/2008 (pagal pareiškėjo Baltarusijos Respublikos valstybinės gamybos ir prekybos unitarinės įmonės „Belaja Rus“ prašymą pripažinti ir Lietuvos Respublikoje leisti vykdyti Baltarusijos Respublikos Aukštojo Ūkinio Teismo sprendimus), kat. 130.3.2.

tikslą – patenkinti kreditorių reikalavimus. Kadangi tokių ieškinių reiškinas yra administratoriaus teisė ir pareiga, tai lemia, kad ieškinius jis privalo reikšti tik įvertinęs visas aukščiau analizuotas aplinkybes. Be to, tai, kad jis turi pareigą tikrinti per ganėtinai ilgą laikotarpį sudarytus sandorius, lemia, kad bus pastebėti būtent tie susitarimai, kurie nulėmė įmonės nemokumą ar padarė tam didelę įtaką. Taigi akivaizdu, kad administratorius, turėdamas plačias sandorių ginčijimo bei skolų išreikalavimo galimybes, ir vadovaudamasis savo vidine logika, gali į bendrą įmonės turto masę gražinti neteisėtai prarastą ar neišreikalautą turtą ir taip kuo sėkmingiau patenkinti kreditorių reikalavimus. Kita vertus, įstatymų normos ir teismų praktika dėl negalimumo skolas išreikalauti komerciniame arbitraže vertintinos kaip pažeidžiančios kreditorių interesus ir yra koreguotinos.

4. ADMINISTRAVIMO VEIKLA, SUSIJUSI SU KREDITORIŲ TEISIŲ APSAUGA

Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 14 punktu, bankroto administratorius gina visų kreditorių interesus. Teismų praktikoje visuomet pabrėžiama, kad bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems kreditoriams bent iš dalies ir lygiomis galimybėmis tenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto⁸².

Kad bankroto administratorius galėtų šių tikslų siekti ir maksimaliai apsaugotų kreditorių teises, jam Įstatymu priskiriama įvairių funkcijų, teisių ir pareigų. Tai jau tiek ir ankstesniuose skyriuose aptartos pareigos, tokios kaip bankrutuojančios įmonės turto perėmimas ir apsauga, paraiškų Garantiniam fondui dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams teikimas, turto masės kaupimas, ginčijant sandorius, prieštaraujančius įmonės veiklos tikslams ar galėjusius turėti įtakos įmonės nemokumui, ir reiškiant ieškinius įmonės skolininkams, tiek pareigos, kurios dar tik bus analizuojamos šiame skyriuje.

Atkreiptinas dėmesys, kad įgyvendindamas šias bei kitas pareigas, administratorius privalo sistemiškai vadovautis įstatymais, poįstatyminiais aktais bei Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodeksu⁸³. Todėl, vykdydamas bankroto procedūras, jis privalo dėti visas pastangas, kad būtų pasiekti bankroto proceso tikslai ir laikomasi administratorių veiklos principų. Pažymėtina, kad nors bankroto procese yra įtvirtinta nemažai principų, tačiau vienas iš pagrindinių yra kreditorių teisių apsauga, todėl visi kiti principai, autorė pabrėžia, turėtų būti derinami su tikslu patenkinti kreditorių reikalavimus.

Toliau darbe bus analizuojami tie administratoriaus veiklos aspektai, kurie, manome, nulemia visų vėlesniuose bankroto bylos etapuose patvirtintų kreditorių reikalavimų patenkinimo apimtį ir bene labiausiai įtakoja šių kreditorių teisę, t. y. kreditorių ir jų reikalavimo sąrašo sudarymas ir jo teikimas teismui tvirtinti bei nepagrįstų reikalavimų ginčijimas. Autorės požiūriu,

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-448/2004 (Kauno apskrities VMI v. BUAB "Baltic Building Fund"), kat. 125.6.

⁸³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo// Valstybės žinios. 2010, Nr. 4-887.

priklausomai nuo to, kiek ir kokio dydžio reikalavimų bus įtraukta ir ar nebus patvirtinta nepagrįstų reikalavimų, priklausys kiek konkrečiai sukauptos turto masės teks kiekvienam kreditoriui.

4.1. Kreditorinių sąrašo sudarymas ir jo teikimas teismui tvirtinti

Pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą, bankrutuojančiai įmonei draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, o kreditorių reikalavimai tenkinami šiame įstatyme nustatyta tvarka. Siekiant apsaugoti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus, administratoriui tenka pareiga sudaryti jų sąrašą bei nustatyti reikalavimų dydį. Pažymėtina, kad bendras reikalavimų dydis yra pagrindinis įmonės nemokumo ir bankroto bylos iškėlimo pagrįstumo kriterijus. Teismų praktikoje pabrėžiama: „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto byloje gali būti užtikrintas tik tuo atveju, jei bankrutuojančios įmonės kreditoriais pripažįstami tik teisėtą reikalavimo teisę turintys asmenys. Priešingu atveju, padidėtų bendra bankrutuojančios įmonės skolos suma ir sumažėtų kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų patenkinimo galimybė, nes, tikėtina, likviduojamos įmonės turto nepakaks kreditorių reikalavimams patenkinti“⁸⁴.

Pirmiausia, kad administratorius galėtų kreditorių įtraukti į bendrą kreditorių sąrašą, šis turi per teismo nustatytą laikotarpį ne ilgesnį kaip 45 dienos nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos (Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalies 5 punktas) perduoti administratoriui savo reikalavimus ir kartu pateikti juos pagrindžiančius dokumentus, taip pat nurodyti, kaip įmonė yra užtikrinusi šių reikalavimų įvykdymą (Įmonių bankroto įstatymo 21 straipsnio 1 dalis). Tuo tarpu Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10 punkte įtvirtinta administratoriaus pareiga pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos dokumentus, sudaryti kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą. Pažymėtina, kad tiek kreditorių, tiek administratoriaus nurodytų pareigų vykdymas pagal Įstatyme keliamus reikalavimus ir laikantis nustatytų terminų vėliau kreditoriams suteikia teisę tapti byloje dalyvaujančiais asmenimis bei dalyvauti kreditorių susirinkimuose su sprendžiamąjo balso teise. Autorė pabrėžia, kad tiek kreditoriai, tiek administratorius turėtų atsakingai rūpintis savo teisių įgyvendinimu ir pareigų vykdymu, kadangi bankroto procesas paliečia ne vieną asmenį ir yra susijęs ne su vieno asmens teisių įgyvendinimu.

⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1036/2010 (G. J. v. UAB „Solestina“), kat. 126.5.

Atkreiptinas dėmesys, kad iškelus įmonei bankroto bylą, teismas nustato terminą, per kurį kreditoriai privalo pateikti savo reikalavimus įmonės administratoriui. Kaip minėta, jis būna ne ilgesnis kaip 45 dienos nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Kadangi Įstatyme įtvirtintas tikslus laikotarpis, svarbu šio termino nepraleisti. Šiame etape administratoriui, siekiant, kad įmonės kreditoriai apie iškeltą bankroto bylą sužinotų, kyla pareiga per 10 dienų nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos juos informuoti (Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalies 3 punktą). Be to, Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 2 punkte nustatyta administratoriaus pareiga duomenis apie įmonės bankroto procesą perduoti Vyriausybės įgaliotai institucijai, kuri juos teikia skelbti leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“. Taigi kreditoriai, kurie neprisidėjo prie bankroto proceso iniciavimo, apie tai, kad įmonei iškelta bankroto byla, sužino pranešus administratoriui, taip pat apie šį faktą duomenų gali gauti iš leidinio „Valstybės žinios“. Administratorius, savo ruožtu, šią pareigą turi įgyvendinti tiksliai ir atsakingai, kadangi, jei kreditorius laiku nesužinos apie įmonei iškeltą bankroto bylą, vėliau jis turės teismo prašyti atnaujinti terminą kreditoriaus reikalavimui pareikšti dėl svarbių priežasčių. Tai lemia papildomus laiko ir ekonominius išteklius, kas yra nesuderinama su bankroto proceso tikslais.

Kadangi administratoriaus pareigos informuoti kreditorius apie skolininkui iškeltą bankroto bylą vykdymas priklauso nuo to, kiek tiksliai yra teismui ir (ar) administratoriui pateikta informacija apie įmonės kreditorius, todėl praktikoje pasitaiko atvejų, kad ne visi kreditoriai laiku sužino apie skolininkui iškeltą bankroto bylą ir finansinius reikalavimus reiškia po laiko (negauna administratoriaus pranešimo, neperskaito leidinyje „Valstybės žinios“, apie iškeltą bankroto bylą ar nesužino kitaip, nenugalimos jėgos aplinkybės). Tuomet kyla klausimas, ar administratorius privalo tokių kreditorių reikalavimus teikti teismui tvirtinti.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 9 dalimi, teismas turi teisę priimti kreditorių reikalavimus, kurie buvo pateikti pažeidus 10 straipsnio 4 dalies 5 punkte nustatytus terminus, jeigu termino praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis. Taigi, akivaizdu, kad gavus kreditorinį reikalavimą su termino praleidimo priežasčių paaiškinimu, administratorius privalo šį reikalavimą teikti tvirtinti, nes ne jo kompetencijoje yra nuspręsti, ar kreditorius terminus praleido dėl svarbių priežasčių. Ar termino praleidimo priežastys yra svarbios, sprendžia teismas. Autorė daro išvadą, kad tokiu reglamentavimu siekiama kreditorių, kurie ne dėl nuo jų priklausančių aplinkybių laiku nesužinojo apie iškeltą bankroto bylą ir praleido terminus reikalavimams pareikšti, apsaugos, siekiama išvengti, kad šie ne dėl jų kaltės nepatektų į nepateisinamai blogesnę padėtį lyginant su kitais kreditoriais. Atkreiptinas dėmesys, kad kreditorių pareiškimus dėl reikalavimų, susidariusių iki bankroto bylos iškėlimo, patvirtinimo, pateiktus praleidus teismo nustatytą terminą,

administratorius privalo priimti iki teismo nutarties nutraukti bankroto bylą arba sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos (Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 9 dalis). Kita vertus, ankstesnėje Įmonių bankroto įstatymo redakcijoje⁸⁵ buvo įtvirtinta, kad kreditoriai tokius pareiškimus gali reikšti tik iki nutarties įmonę likviduoti dėl bankroto priėmimo dienos, nors teismai, savo ruožtu, laikėsi nuoseklios pozicijos, kad kreditorių reikalavimai gali būti priimami ir po nutarties pripažinti įmonę likviduojama dėl bankroto priėmimo⁸⁶. Kadangi teismų praktika nesutapo su įstatymų leidėjo įtvirtintomis nuostatomis, akivaizdu, kad šis atsižvelgė į teismuose susiformavusią praktiką ir aptariamą nuostatą pakoregavo labiau kreditorių teises saugančia linkme. Taigi dabar administratorius, jau besiremdamas įstatymo nuostata, kreditorių reikalavimus privalo priimti iki teismo nutarties nutraukti bankroto bylą arba sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymu bei teismų praktika, akivaizdu, kad Lietuvos nacionalinė teisė laikosi liberalaus reglamentavimo kreditorių atžvilgiu. Panašus reglamentavimas numatytas ir Vokietijoje, kadangi kreditoriaus prašymu teismas gali skirti specialų posėdį, kuriame kreditoriaus reikalavimas gali būti patvirtintas. Tuo tarpu Didžiojoje Britanijoje ar Prancūzijoje kreditoriai, praleidę terminą kreditorių reikalavimams pareikšti, teisės tokius reikalavimams pareikšti apskritai netenka, taigi šiose šalyse aptariamas terminas yra naikinamasis, o tai žymiai riboja kreditorių teisių apimtį. Autorės požiūriu, reglamentavimas, kai terminai kreditoriniams reikalavimams pareikšti nėra naikinamieji, yra labai svarbus jų teisių apsaugos atžvilgiu. Žinoma, tai pažeidžia proceso operatyvumo principą, bankroto procedūros užsitęsia, kas lemia kreditorių, laiku pareiškusių savo reikalavimus, teisių pažeidimus. Visgi, autorė pažymi, kad šių kreditorių teisių pažeidimas pasireiškia tik tuo, kad ilgiau užtrunka procedūros. Tuo tarpu, jei įtvirtinti terminai būtų naikinamieji, kreditorius, terminus praleidęs dėl svarbių priežasčių apskritai netektų galimybės įgyvendinti savo teisių. Akivaizdu, kad tai su kreditorių teisių apsaugos principu yra nesuderinama.

Kitas aktualus klausimas yra, ar administratorius turi pateikti kreditorių reikalavimus tvirtinti savo iniciatyva, jei kreditorius savo reikalavimų nereiškia pats. Įmonių bankroto įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodyta, kad kiekvienas kreditorius, teismui iškėlus bankroto bylą, gali per teismo nustatytą laikotarpį perduoti administratoriui savo reikalavimus ir kartu pateikti juos pagrindžiančius dokumentus. Šioje nuostatoje įtvirtintas dispozityvumo principas, suteikiantis

⁸⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 13 d. nutartis c. b. Nr. 2-2467/2011 (dėl termino kreditoriniams reikalavimams pateikti ir kreditorių V. U., G. B., S. K., S. K. finansinių reikalavimų patvirtinimo), kat. 126.5.

kiekvienam kreditoriui teisę apsispręsti, ar jis reikš savo reikalavimą bankrutuojančiai įmonei ar jo atsisakys. Vis dėlto iki 2008 metų liepos 1 dienos Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo buvo įtvirtinta nuostata, kad visų kreditorių sąrašo sudarymas yra administratoriaus pareiga, kurią jis turi atlikti pagal kreditorių pateiktus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės finansinės apskaitos dokumentus. Iš to darytina išvada, kad kreditorius, nepateikęs įmonei kreditinio reikalavimo, yra įtraukiamas į kreditorių reikalavimų sąrašą⁸⁷. Be to, ir 1997 metų Įmonių bankroto įstatymo redakcijoje buvo numatyta, kad visų kreditorių finansinių reikalavimų sąrašą administratorius sudaro pagal įmonės turimus dokumentus ir kreditorių pareikštus reikalavimus. Sistemiskai aiškinant šias įstatymo nuostatas, administratorius, remdamasis įmonės turimais dokumentais, į kreditorių ir jų reikalavimų sąrašą turėjo įtraukti visus - tiek pareiškusių, tiek ir nepareiškusių savarankiškų reikalavimų, kreditorius. Tokios praktikos laikėsi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pavyzdžiui, 1999 m. spalio 25 dienos nutartyje teismas konstatavo, jog <...> *negalima daryti išvados, kad į kreditorių sąrašą negali būti įtrauktas kreditorius, nepareiškęs reikalavimo, nes jis tai gali padaryti pagal bankrutuojančios įmonės turimus dokumentus*⁸⁸. Analogiškos pozicijos teismai laikėsi ir įsigaliojus 2001 metų Įmonių bankroto įstatymo redakcijai, kadangi ir čia buvo įtvirtintas reikalavimas sudaryti visų kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir pateikti jį teismui tvirtinti. 2007 metų gegužės 17 dienos nutartyje Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė, kad: *„Bankrutuojančios įmonės administratorius turi įtraukti į bankrutuojančios bendrovės kreditorių sąrašą visus tuos kreditorius, kurių reikalavimai bendrovei yra patvirtinami pačios bendrovės buhalterinės apskaitos duomenimis bankroto iškelimo dienai. Toks kreditorių sąrašas, parengtas pačios bankrutuojančios bendrovės turimais duomenimis, turi būti teikiamas teismui tvirtinti, nepriklausomai nuo to, ar konkretūs kreditoriai pareiškė savo finansinius reikalavimus ar ne*⁸⁹.

Vis dėlto ir pagal tuo metu vyravusią praktiką, bankroto administratorius tik informuodavo kreditorius apie galimybę pateikti savo reikalavimą bankrutuojančiai įmonei, tačiau pateikti jį ar ne kreditorius nusprendavo pats. Pavyzdžiui, kitoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje teigiama, kad: *„Likvidatorė, pateikdama teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo, prie jo pridėjo ir atsakovo kreditorių sąrašą, kuriame tarp kitų nurodytas ir pareiškėjo finansinis reikalavimas, tačiau bankroto administratorius, 2006-09-12 pateikdamas teismui patvirtinti atsakovo kreditorių*

⁸⁷ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese. Jurisprudencija. 2005, T. 77(69). P. 37.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. spalio 25 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-673/1999 (UAB „Kolibris“ v. AB „Mastis“).

⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-341/2007 (UAB „Sava statyba“ v. BUAB „Optimalūs finansai“), kat. 126.5.

*sąrašą, kuri pirmos instancijos teismas ir patvirtino, pareiškėjo finansinio reikalavimo į atsakovo kreditorių sąrašą neįtraukė. Bankroto administratorius nurodė, kad pareiškėjas buvo informuotas apie bankroto bylos atsakovui iškelimą 2006-07-31 pranešimu, išsiųstu registruotu laišku, todėl jam nepateikus prašymo įtraukti jo finansinį reikalavimą į bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą, jo finansinis reikalavimas ir nebuvo pateiktas teismui tvirtinti*⁹⁰.

Kaip teigiama bankroto teisės literatūroje, tokiai teismų praktikai reikia pritarti. Nepaisant bankroto teisės specifikos, kiekvienas kreditorius ir toliau laisvai disponuoja savo materialiniu teisiniu reikalavimu bankrutuojančiai įmonei. Kreditoriaus reikalavimo pateikimas teismui tvirtinti administratoriaus iniciatyva reikštų kreditoriaus teisių įgyvendinimą neatsižvelgiant į jo valią⁹¹. Kadangi aptartų 1997 metų ir 2001 metų Įmonių bankroto įstatymo nuostatos teismų nebuvo nuosekliai interpretuojamos, reaguodamas į tai įstatymų leidėjas 2008 metais gegužės 22 dieną įstatymu⁹² pakeitė Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10 punktą, nurodydamas, kad administratorius sudaro ir pateikia teismui tvirtinti ne visų, o tik reikalavimus pareiškusių kreditorių sąrašą. Taigi dabar galiojantis teisinis reguliavimas nepalieka jokio pagrindo teigti, kad bankrutuojančios įmonės administratorius privalėtų savo iniciatyva įtraukti kreditorius į kreditorių sąrašą, net jei jie tokios iniciatyvos nepareiškė⁹³. Autorės požiūriu, toks reglamentavimas mažiau saugo nepateikusių reikalavimų kreditorių teises, tačiau, kita vertus, asmenų teisės neturi būti įgyvendinamos priverstinai, jei jiems tai nėra aktualu, juo labiau, jei jie to nenori. Tai, be kita ko, užtikrina kreditoriams, kurie rūpinasi savo teisių įgyvendinimu, galimybę gauti didesnę ar visišką jų reikalavimo patenkinimą bei sudaro sąlygas bankroto administratoriui efektyviau ir operatyviau ginti jų teises, nes nėra papildomai gaištama laiko pasyvių asmenų priverstiniam teisių įgyvendinimui.

Pasibaigus teismo nustatytam kreditorių reikalavimų teikimo terminui, šie yra tikrinami. Tai vyksta dvejais etapais. Remiantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10 punktu, pirmajame etape tokį tikrinimą atlieka bankroto administratorius. Jis, gavęs teismo nutartimi nustatytu terminu pateiktą kreditoriaus reikalavimą, turi pareigą jį sutikrinti su įmonės apskaitos dokumentais ir tada nuspręsti, teikti šį reikalavimą teismui tvirtinti ar jį ginčyti.

⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 4 d. nutartis c. b. Nr. 2-44/2007 (S. A. V. UAB „Arcadia“), kat. 126.5; 126.8; 102.5.

⁹¹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P. 151-152.

⁹² Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13¹, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas// Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456.

⁹³ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P. 152.

Autorė atkreipia dėmesį, kad ši administratoriaus pareiga yra labai svarbi kreditorių teisių atžvilgiu, kadangi teismas antruoju etapu tikrindamas šiuos reikalavimus paprastai visuomet atsižvelgia į administratoriaus pastabas. Taigi administratoriaus teismui pateikiama nuomonė dėl vieno ar kitų reikalavimų tvirtinimo galimybės turi būti argumentuota bei išsami. Teismų praktikoje dažnai pabrėžiama, kad yra ypač svarbu, kad bankrutuojančios įmonės kreditoriais būtų pripažinti tik teisėtą reikalavimo teisę turintys asmenys⁹⁴. Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas Įmonių bankroto įstatymo bei Civilinio proceso kodekso normas dėl kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo yra konstatavęs, kad kreditoriaus reikalavimo patvirtinimas ar atsisakymas jį tvirtinti taip pat lemia ne tik konkretaus kreditoriaus teisę visiškai ar iš dalies gauti savo reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto, bet turi įtakos ir patvirtintų kreditorių reikalavimų bendrai sumai bei proporcijoms, kuriomis bus tenkinami visų kreditorių reikalavimai. Todėl reikalavimo patikrinimo stadija, einanti prieš jo patvirtinimą, yra reikšminga ne tik kreditoriaus reikalavimą reiškiančiajam, bet ir kitiems kreditoriams, ir yra būtina kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo sąlyga⁹⁵. Taigi administratorius, atlikdamas pirminį pateiktų reikalavimų patikrinimą turi būti ypač atidus ir teismui pateikti išsamią bei išanalizuotą informaciją. Tai jis turi padaryti ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti reikalavimus, pabaigos (Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10 punktas).

Žinoma, administratoriaus pateiktas teismui tvirtinti kreditorių reikalavimų sąrašas nereiškia šių reikalavimų nenuginčijamumo, kadangi antruoju etapu tokius reikalavimus tikrina ir galutinai tvirtina teismas. Tačiau, kaip pabrėžiama teismų praktikoje, visais atvejais bankroto bylą nagrinėjantis teismas kreditorių reikalavimus tvirtina tik tokiu atveju, jei iš bankroto byloje esančių įrodymų gali padaryti išvadą, kad toks reikalavimas yra pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai⁹⁶. Vis dėlto, autorė atkreipia dėmesį, kad reikalavimai, su kuriais administratorius sutinka, nes šie, jo įsitikinimu, atitinka įmonės finansinės apskaitos dokumentus, bankroto bylą nagrinėjančiame teisme tvirtinami rašytinio proceso tvarka, apie tai iš anksto suinteresuotiems asmenims nepranešant (Įmonių bankroto įstatymo 26 straipsnio 5 dalis). Tai reiškia, kad reikalavimų, su kuriais administratorius sutinka, tvirtinimo procedūra yra paprastesnė, kadangi nerengiamas žodinis procesas (išskyrus galimybę suinteresuotiems asmenims prašant). Akivaizdu,

⁹⁴Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 6 d. nutartis c. b. Nr. 2-2394/2011 (dėl Estijos bendrovės OU Roveel finansinio reikalavimo patvirtinimo BUAB „RRV“ bankroto byloje), kat. 126.5.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-545/2011 (dėl finansinių reikalavimų patvirtinimo UAB „Prostinvest“ bankroto byloje), kat. 36.2; 121.20; 126.1; 126.5.

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 6 d. nutartis c. b. Nr. 2-2394/2011 (dėl Estijos bendrovės OU Roveel finansinio reikalavimo patvirtinimo BUAB „RRV“ bankroto byloje), kat. 126.5.

kad teismas, nors ir turi pareigą antrąkart tikrinti administratoriaus jau patikrintus reikalavimus, tačiau į administratoriaus argumentuotą nuomonę atsižvelgia. Tokia išvada peršasi jau vien dėl to, kad įstatyme reglamentuojama neginčijamų reikalavimų tvirtinimo tvarka yra, kaip minėta, nerengiant žodinio proceso. Todėl akivaizdu, kad daroma prielaida, kad administratorius savo pareigas tikrinant bei teikiant kreditorių reikalavimus teismui tvirtinti vykdo atsakingai ir visapusiškai.

Kita vertus, teismui nesutinkant su administratoriaus nuomone, bankroto procedūros gali užsitęsti, kadangi reikia papildomai rengti žodinius procesus, aiškintis tikrąjį reikalavimų dydį ir panašiai. Todėl, siekdamas išvengti tolesnių ginčų bei bankroto procedūrų vilkinimo, administratorius privalo labai atidžiai išstudijuoti jam pateiktus reikalavimus ir teikti teismui tvirtinti tik tokį kreditorių sąrašą su tokiais reikalavimais, dėl kurių tikrai nekyla jokių abejonių. Tik taip administratorius pateisina jam suteiktą statusą bankroto proceso metu.

4.2. Nepagrįstų kreditorių reikalavimų ginčijimas

Ankstesnėje dalyje buvo išanalizuota, kodėl administratorius turi kreditorių reikalavimus tikrinti ypač atsakingai ir teismui pateikti argumentuotą nuomonę dėl jų pagrįstumo. Kai administratorius su pareikštais reikalavimais sutinka, reikalavimų tvirtinimo procedūra gana paprasta. Tačiau pasitaiko atveju, kai kreditoriai, reikšdami savo reikalavimus, klysta dėl jų dydžio ar apskritai neturi reikalavimo teisės. Todėl tais atvejais, kai kreditorių pareikšti reikalavimai nesutampa su įmonės finansinės apskaitos dokumentų duomenimis, administratorius turi teisę juos ginčyti. Jis, kaip minėta, gali nesutikti su kai kurių kreditorių pareikštų reikalavimų dydžiu arba gali ginčyti pačią finansinio reikalavimo teisę. Autorė pabrėžia, kad, ginčydamas nepagrįstus vienu kreditorių reikalavimus, administratorius gina kitų kreditorių teisėtus interesus. Nuginčijus nepagrįstą reikalavimo teisę ar reikalavimo dydį, užkertamas kelias tiek neteisėtam praturtėjimui, tiek teisėtą reikalavimo teisę turinčių kreditorių teisių pažeidimui, nes padidinama galimybė jų reikalavimus patenkinti didesne apimtimi.

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas administratoriaus teisę ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus yra išaiškinęs taip, kad administratorius, pateikdamas teismui tvirtinti kreditorių reikalavimų sąrašą, turi teisę informuoti teismą apie tai, kurių kreditorių, kokius reikalavimus ir koku pagrindu jis laiko nepagrįstais, tačiau jis negali pats nuspręsti apie reikalavimo pagrįstumą ir atsisakyti pateikti gautus reikalavimus teismui⁹⁷. Remiantis tokia teismų

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1996 m. gruodžio 31 d. konsultacija Nr. A3-11.

praktika, akivaizdu, kad, jei administratorius laiko nepagrįstu vieną ar kitą kreditorinį reikalavimą, jis turi jį ginčyti teisme, bet ne savavališkai jo nepateikti teismui. Praktikoje administratorius, teikdamas teismui tvirtinti kreditorių finansinius reikalavimus, tame pačiame pareiškimе nurodo tiek neginčijamus, tiek ir ginčijamus kreditorių finansinius reikalavimus.

Kaip minėta aukščiau, jei teismas neginčijamus kreditoriaus reikalavimus tvirtina rašytinio proceso tvarka, tai ginčijamų kreditorių reikalavimų tvirtinimo klausimas sprendžiamas teismo posėdyje, pranešus administratoriui ir asmenims, kurių reikalavimai yra ginčijami. Kaip pabrėžiama teismų praktikoje, taip sudaromos realios galimybės taikyti rungimosi principą, kadangi tiek administratoriui, tiek kreditoriams tenka pareiga įrodyti aplinkybes, kuriomis jie grindžia savo reikalavimus ar atsikirtimus⁹⁸. Autorė pabrėžia, kad, siekdamas realios kreditorių teisių apsaugos, administratorius, eidamas į tokį teismo posėdį turi atsakingai jam pasiruošti, kad galėtų teismą įtikinti, jog reikalavimo teisė ar jos dydis yra tikrai nepagrįsti, ir toks kreditorius nebūtų įtraukiamas į bendrą kreditorių sąrašą. Tokiu būdu bus efektyviai ginamos kreditorių, turinčių teisėtą reikalavimo teisę, interesai ir galimybė patenkinti jų reikalavimus.

Apibendrinant, autorė pabrėžia, kad nuo to, kiek ir kokio dydžio kreditorių reikalavimų bus patvirtinta, priklausys jų visų reikalavimų patenkinimo dydis bei įmonės skolininkės teisių apsauga. Todėl administratorius, vykdydamas pareigas, susijusias su šių reikalavimų tikrinimu, įtraukimu į kreditorių sąrašą bei nepagrįstų ginčijimu, tai daryti privalo atsakingai. Be to, būtina atkreipti dėmesį, kad įgyvendindamas šias pareigas ir siekdamas užtikrinti visų kreditorių interesų gynybą(LR ĮBĮ 11 str. 3 d. 14 p.), administratorius privalo būti nešališkas bei nesivadovauti pavieniais kreditorių interesais. Kadangi praktikoje dažnai pasitaiko situacijų, kai kreditoriai, turintys didžiausius finansinius reikalavimus, siekia įtakoti administratoriaus veiksmus, taip pažeisdami likusių kreditorių teises, administratorius turi imtis priemonių, kad vieni kreditoriai, piktnaudžiaudami savo balsų dauguma, nedarytų neigiamo poveikio kitų kreditorių interesams. Taip jis pateisina savo statuso svarbą kreditorių teisių apsaugos bei jų galimybės gauti kuo didesnę reikalavimų patenkinimą atžvilgiu. Be to, autorės požiūriu, analizuotas pareigas, susijusias su kreditorių teisių apsauga, vykdyti gali tik bankroto administratorius, kadangi jis yra vienintelis subjektas (išskyrus teismą), kuris turi pareigą būti nešališkas. Autorės nuomone, šių pareigų, lemiančių kreditorių reikalavimų patenkinimo mastą, nei teismas, nes jis priima galutinius

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-188/2011 (dėl UAB „Autokausta“ finansinio reikalavimo peržiūrėjimo UAB „Norekso nekilnojamasis turtas“ bankroto byloje), kat. 122.3; 126.5.

sprendimus, nei kiti subjektai (pvz. antstoliai, advokatai) efektyviai vykdyti negalėtų, kadangi jie nėra tam specialiai pasiruošę, be to, jų veikla apima daugelį kitų teisinių sričių. Būtent bankroto administratorius įmonėje veikia betarpiškai ir tik administratoriaus valdomoje bankrutuojančioje įmonėje gali būti tinkamai saugomos tiek kreditorių, tiek jos pačios teisės bei interesai. Todėl ir kreditorių teisių apsaugos požiūriu pasitvirtina darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad bankroto administratoriaus vykdomas įmonės valdymas ir bankroto procedūrų vykdymas yra vienas iš esminių elementų sėkmingam kreditorių reikalavimų patenkinimui.

5. ADMINISTRAVIMO IŠLAIDOS

Išanalizavus kai kuriuos bankrutuojančios įmonės administravimo veiklos aspektus, būtina nepamiršti, kad bankroto procedūrų tikslas patenkinti kreditorių reikalavimus yra susijęs ir su kitu aspektu, kuris iš vienos pusės yra neišvengiamas, kad bankroto procedūros vyktų kokybiškai ir sklandžiai, tačiau iš kitos pusės mažina įmonės turto masę, skirtą kreditorių reikalavimams tenkinti. Kalbame apie administravimo išlaidas, su kuriomis neišvengiamai susiduria bankroto administratorius, vykdydamas bankroto procedūras. Tos išlaidos leidžia užtikrinti bent minimalią įmonės veiklą bankroto procedūrų vykdymo metu. Taigi tikslinga išanalizuoti, kas tai per išlaidos, kas jas sudaro, kam ir kaip jos gali būti naudojamos, kokia tvarka tvirtinamos, ir kokia jų įtaka sėkmingam kreditorių reikalavimų patenkinimui.

Autorė atkreipia dėmesį, kad Įmonių bankroto įstatyme administravimo išlaidų sąvoka nėra apibrėžiama. Šio įstatymo 36 straipsnio 3 dalyje tėra įvardyta, kas jas sudaro. Tai atlyginimas administratoriui, su darbo santykiais susijusios išmokos įmonės darbuotojams, kuriems būtina dalyvauti bankroto procese, išlaidos įmonės auditui, turto įvertinimo, pardavimo, atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymo bei kitos kreditorių susirinkimo patvirtintos išlaidos. Kita vertus, joms negali būti priskiriamos išlaidos, susijusios su ūkine komercine veikla. Kaip matome, šis sąrašas nėra baigtinis, vadinasi, administravimo išlaidoms galima priskirti ir kitas išlaidas. Tokiu atveju tikslinga išanalizuoti, kokias ir kokiais kriterijais remiantis.

Teismų praktikoje pabrėžiama, kad, norint tam tikras išlaidas priskirti administravimo išlaidoms, jos turi atitikti administravimo išlaidų teisinę prigimtį ir paskirtį. Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra atkreipęs dėmesį, kad: „*Jeigu tam tikros išlaidos pagal savo teisinę prigimtį skirtos bankroto procedūroms atlikti, kreditorių interesams bankroto procedūrų metu ginti, įmonės veiklai (išskyrus ūkinę komercinę veiklą) užtikrinti, tai tokios išlaidos turi būti dengiamos iš administravimo išlaidų sąmatos <...> Vadinasi, jei po bankroto bylos iškėlimo yra patiriamos tam tikros išlaidos, kurios yra skirtos užtikrinti kuo sklandesnę bankroto procedūrų vykdymą bei greitesnę jų užbaigimą, kurios padeda saugoti ir įgyvendinti kreditorių teises bei interesus, jos turėtų būti priskiriamos administravimo išlaidoms*“⁹⁹. Paprastai prie tokių išlaidų visada priskiriamos išlaidos sutartims, sudarytoms po bankroto bylos iškėlimo, vykdyti (nuomos, komunalinių paslaugų mokesčiai, atsiskaitymai už įvairias paslaugas) bei nuostoliai, kuriuos patyrė

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-112/2011 (dėl UAB „Otega“ skundo suinteresuotiems asmenims antstolei Valentinai Žydelienei, BUAB „Ekranas“ dėl antstolio veiksmų), kat. 30.3; 126.5; 129.7.1.

kita sutarties šalis jei bankrutuojanti įmonė nevykdė po bankroto bylos iškelimo sudarytos sutarties (nesumokėjo nuomos mokesčio, neatsiskaitė už komunalines paslaugas, kanceliarines prekes ir pan.).

Be to, autorė akcentuoja, kad nustatant kategoriją, kuriai derėtų priskirti vienas ar kitas išlaidas, ypač svarbus momentas, kada jos atsirado. Tokios išlaidos būtinai privalo atsirasti po bankroto bylos iškelimo. Autorė atkreipia dėmesį, kad, jei išlaidos buvo patirtos ir nebuvo padengtos iki bankroto bylos iškelimo, jos nepriskiriamos administravimo išlaidoms, o subjektas, patyręs tokių išlaidų ir siekiantis jas susigrąžinti, turi reikšti kreditoriaus reikalavimą bendraja Įmonių bankroto įstatyme įtvirtinta tvarka.

Taip pat akcentuotina, kad Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas į administravimo išlaidas įtraukti išlaidas, susijusias su ūkinės komercinės veiklos vykdymu. Autorės požiūriu, tai paaiškintina tuo, kad ūkinės komercinės veiklos tęsimas išimtinai susijęs su tuo, kad iš šios veiklos būtų gaunamos pajamos, kurių pakaktų apmokėti su ja susijusioms išlaidoms, be to, būtų mažinami kreditorių nuostoliai. Tai jau analizuota ankstesniame skyriuje. Tuo tarpu leidimas naudoti administravimo lėšas ūkinės komercinės veiklos išlaidoms sumokėti prieštarautų pagrindiniam bankroto proceso tikslui patenkinti kreditorių reikalavimus, kadangi tokių išlaidų dengimas vykėtų iš bendros įmonės turto masės. Taigi tokiu draudimu siekiama išvengti dar didesnių kreditorių nuostolių dėl nebūtinų išlaidų, nes įmonei bankroto proceso metu tęsti ūkinę komercinę veiklą apskritai nėra būtina, juo labiau nuostolingą. Problemų gali kilti tik nustatant, kuriai rūšiai priskirti vienas ar kitas išlaidas. Tokiu atveju, literatūroje taip pat siūloma atsižvelgti į išlaidų paskirtį, t. y., ar tos išlaidos skirtos atlikti Įmonių bankroto įstatymo nustatytas administravimo procedūras, galiausiai siekiant likviduoti įmonę, ar jos skirtos uždirbti pelno, kuris galėtų būti panaudotas kreditorių reikalavimams tenkinti¹⁰⁰.

Ar priskirti vienas ar kitas išlaidas administravimo išlaidoms, sprendžia kreditorių susirinkimas. Būtent šio subjekto kompetencijai Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsnio 2 dalimi yra priskiriama administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, keitimo ir disponavimo administravimo išlaidomis tvarkos nustatymas. Tuo tarpu natūraliai kyla klausimas, kodėl ši kompetencija priskirta ne administratoriui ir kokia šios kreditorių susirinkimo administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo paskirtis? Autorės požiūriu, tokia įstatymų leidėjo pozicija nustatyta dėl to, kad, kaip jau minėta anksčiau, administravimo išlaidos tenkinamos iš bendros turto masės, išimtinai skirtos kreditorių reikalavimų tenkinimui. Kadangi ši turto masė priskirtina bendrai kreditorių nuosavybei, tai jie,

¹⁰⁰ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011. P. 228.

kaip savininkai, privalo turėti galimybę spręsti dėl jos likimo, net jei administratorius yra tas subjektas, kuris tiesiogiai vykdo bankroto procedūras ir geriausiai supranta, kiek lėšų įmonės administravimui reikės. Be to, verta paminėti, kad administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo paskirtis analizuota ir teismų praktikoje. Štai Lietuvos apeliacinis teismas šią paskirtį apibūdino kaip išlaidų dydžio suderinimą su kreditoriais tokiu būdu, kad nustatoma lėšų suma neprieštarautų kreditorių interesams, atitiktų konkrečios bankrutuojančios įmonės bankroto proceso įgyvendinimo ypatumus, tinkamai naudojant paskirtas lėšas¹⁰¹. Taigi, kreditoriai, patvirtindami administravimo išlaidų sąmatą, išreiškia sutikimą su jos dydžiu ir pritaria, kad tokia dalimi mažiau bus patenkinti jų reikalavimai.

Kita vertus, tam, kad kreditorių susirinkimas galėtų tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, turi egzistuoti galimybė jam susirinkti. Pagal Įmonių bankroto įstatymo 22 straipsnio 1 dalį pirmasis kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 30 darbo dienų nuo teismo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus įsiteisėjimo dienos. Tuo tarpu administravimo išlaidos atsiranda nuo bankroto bylos iškėlimo ir administratorius privalo žinoti, kokias lėšas jis gali naudoti administravimo veiksams atlikti. Priešingu atveju kiltų esminių kliūčių bankroto procedūroms vykdyti. Todėl, siekiant išvengti problemų dėl galimai neefektyvaus lėšų panaudojimo bei apsaugoti potencialių kreditorių interesus, laikotarpiui iki pirmojo kreditorių susirinkimo laikiną administravimo išlaidų sąmatą tvirtina teismas (Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalies 7 punktas). Kaip pažymima teismų praktikoje, Įstatyme nustatyta teismo kompetencija tvirtinti laikiną administravimo išlaidų sąmatą yra grindžiama būtinybe užtikrinti bankroto proceso eigą tol, kol susirinks kreditorių susirinkimas, ir orientuota tik į šio tikslo įgyvendinimą¹⁰². Be to, kadangi visos bankroto procedūros turi būti vykdomos operatyviai, administratoriui numatyta pareiga šią sąmatą teismui pateikti per 20 darbo dienų nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos.

Autorė pažymi, kad administratorius, teismui ar kreditorių susirinkimui teikdamas tvirtinti bendrą administravimo išlaidų sumą, joje privalo nurodyti ir atskirų administravimo išlaidų rūšis bei šių išlaidų dydžius. Praktiškai jis tai įgyvendina pateikdamas motyvuotą prašymą dėl konkrečių administravimo išlaidų rūšių maksimalių dydžių patvirtinimo ir įrodymus, kurie pagrįstų tokių išlaidų poreikį. Teismas ar jau susirinkęs kreditorių susirinkimas savo ruožtu turi išnagrinėti administratoriaus pateiktus duomenis ir nutartimi ar nutarimu patvirtinti bendrą administravimo

¹⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 14 d. nutartis c. b. Nr. 2-1068/2011 (dėl kreditorių komiteto posėdyje priimtų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, UAB „Varnių projektai“ bankroto byloje), kat. 126.8.

¹⁰² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-2646/2011 (dėl UAB „Daidovė“ administratoriaus UAB „ATENERGO“ atskirojo skundo), kat. 126.2; 126.8.

išlaidų sumą, taip pat sumas, skirtas atskiroms administravimo išlaidų rūšims. Tuo tarpu teismų praktikoje pažymima, kad administravimo išlaidų poreikio ir reikiamų dydžių įrodinėjimo našta visais atvejais tenka administratoriui¹⁰³. Administratorius būtinas įmonės administravimo išlaidas turi pagrįsti įmonės būklės bei veiklos dokumentais (su darbo santykiais susijusiomis išmokomis, išlaidomis įmonės auditui, turto įvertinimui, nuomai, apsaugai, pardavimui, atliekų sutvarkymui, teisinėms paslaugoms, ryšio paslaugoms, komunaliniams mokesčiams - už elektrą, sunaudotą vandenį, šildymą ir t. t.)¹⁰⁴. Taigi jis, siekdamas užtikrinti sklandų bankroto procedūrų vykdymą bei kreditorių teisę į jų reikalavimų patenkinimą, visada privalo sudaryti išsamią ir dokumentais pagrįstą administravimo išlaidų sąmatą, kad teismas ar kreditoriai neabejodami galėtų ją tvirtinti ir neturėtų pagrindo abejonėms dėl nebūtinų išlaidų galimybės.

Pažymėtina, kad kreditorių susirinkime tvirtinamų administravimo išlaidų apmokėjimo būdas Įmonių bankroto įstatyme nėra numatytas. Tuo tarpu teismuose laikomasi pozicijos, kad: *„Tai gali būti padaryta tiek tvirtinant atskiras išlaidų rūšis į ateitį visam įmonės bankroto procesui tvirta suma, tiek ir periodinėmis sumomis, pavyzdžiui, mėnesiui ir pan. Kreditorių pasirinkimui dėl atskirų išlaidų rūšių apmokėjimo būdo gali būti reikšmingi ne tik šių rūšių ypatumai, bet ir duomenys apie galimų ginčų tarp kreditorių, skolininkų ir įmonės kiekį bei sudėtingumą, bankroto proceso trukmę, turimo turto sudėtį, likvidumą, jo išlaikymo kaštus, darbuotojų poreikį bei kiti.“*¹⁰⁵.

Vis dėlto, autorės nuomone, didelio skirtumo, kokių būdu bus apmokamos administravimo išlaidos, nėra. Manome, kad visais atvejais daug svarbiau faktas, jog administratorius šias patvirtintas lėšas naudotų atsižvelgdamas į pagrindinę savo paskirtį užtikrinti kreditorių reikalavimų sėkmingą patenkinimą. Tai reiškia, kad jis tai privalo daryti ypač atsakingai ir taupiai. Kaip pažymi Aukščiausiasis Teismas: *„Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalies 7 punkto formuluotė „administratorius turi teisę naudoti administravimo išlaidoms apmokėti“ nereiškia, jog administratorius yra laisvas disponuoti sumomis, skirtomis atskirų rūšių administravimo išlaidoms padengti, ir nevaržomas pareigos atsiskaityti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad administravimo išlaidų sąmata reiškia išlaidų ribas, kurios turės būti apmokamos iš bankrutavusios įmonės turto vertės (parduoto arba perduoto kreditoriams), todėl administratorius negali pagrįstai tikėtis gauti administravimo išlaidų padengimo didesne apimtimi,*

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 16 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-234/2011 (dėl ieškovo BAB „Vilniaus pirmosios autotransporto įmonės“ ieškinio atsakovui UAB „Vermosa“ dėl lėšų išreikalavimo.), kat. 56; 126.8.

¹⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-2646/2011 (dėl UAB „Daidovė“ administratoriaus UAB „ATENERGO“ atskirojo skundo), kat. 126.2; 126.8.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-486/2010 (dėl nutarties peržiūrėjimo UAB „Šilterma“ bankroto byloje), kat. 126.3.

nei kreditorių patvirtinta sąmata. Administratorius, veikdamas bankrutuojančios įmonės ir kreditorių interesais, turi efektyviai naudoti išlaidas pagal jų paskirtį¹⁰⁶. Be to, teismų praktikoje taip pat pabrėžiama būtinybė administratoriui bendradarbiauti su kreditorių susirinkimu, todėl kilus abejonių, ar tam tikros išlaidos galės būti dengiamos iš administravimo išlaidų sąmatos, administratorius turėtų kreiptis į kreditorių susirinkimą, siekdamas gauti kreditorių pritarimą ir tik tada spręsti, ar prisiimti atitinkamas išlaidas, o prireikus prašyti patikslinti (papildyti) administravimo išlaidų sąmatą¹⁰⁷. Tik veikdamas pagal šias teismų praktikoje suformuotas rekomendacijas, administratorius gali kiek įmanoma labiau užtikrinti įmonės kreditorių sėkmingą reikalavimų patenkinimą. Be to, atsižvelgiant į faktą, kad administratorius yra kontroliuojamas tiek kreditorių susirinkimo, tiek teismo, efektyvus šio tikslo siekimas yra dar labiau garantuojamas.

Kita vertus, dažnai pasitaiko situacijų, kai kreditoriai, pernelyg aklaai saugodami įmonės turtą, patvirtina neproporcingai mažą administravimo išlaidų sąmatą. Tokiu atveju kyla grėsmė, kad administratorius neturės galimybės efektyviai vykdyti bankroto procedūras ir procesas užsitęs. O tai jau gresia ir tų pačių kreditorių teisių galimu pažeidimu bei jų reikalavimų patenkinimu mažesne apimtimi. Siekiant išvengti tokių pasekmių, Įmonių bankroto įstatymo 24 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta galimybė skusti kreditorių susirinkimo nutarimus. Todėl administratorius, akivaizdžiai suprasdamas, kad patvirtintų lėšų efektyviam įmonės administravimui nepakaks, turi teisę apskusti tokį nutarimą, kadangi, kaip pabrėžiama teismų praktikoje, kreditorių susirinkimas turi nustatyti tokias išlaidų ribas, kurios leistų administratoriui sklandžiai atlikti administravimo procedūras ir netrikdytų bankroto bylos nagrinėjimo eigos¹⁰⁸. Taigi, kai administratorius mano, kad kreditoriai šios pareigos tinkamai neįvykdė, ir apskundžia tokį nutarimą dėl sąmatos, teismas atlieka šių išlaidų pagrįstumo ir pakankamumo kontrolę. Kadangi administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo kompetencija yra išimtinai priskirta kreditorių susirinkimui, tai teismas, nustatęs, kad patvirtintos lėšos yra nepagrįstai mažos, turi teisę panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą ir perduoti klausimą kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo¹⁰⁹. Tuo tarpu kreditoriai, gavę tokio savo nutarimo panaikinimą, turėtų atidžiau išanalizuoti išlaidas, reikalingas sklandžiam įmonės

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-354/2009 (pagal ieškovo BUAB „Strauja“ ieškinį atsakovui AB „Swedbank“ dėl 282 279 Lt priteisimo administravimo išlaidoms padengti), kat.126.3; 126.8.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 16 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-234/2011 (dėl ieškovo BAB „Vilniaus pirmosios autotransporto įmonės“ ieškinio atsakovui UAB „Vermosa“ dėl lėšų išreikalavimo), kat. 56; 126.8.

¹⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-2539/2011 (dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais).

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 31 d. nutartis c. b. Nr. 2-723/2011 (dėl pirmojo kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų panaikinimo).

administravimui ir patvirtinti tokią administravimo išlaidų šamata, kuri administratoriui užtikrintų galimybę bankroto procedūras vykdyti efektyviai ir leistų jam pasinaudoti visomis galimomis priemonėmis sukaupti kuo daugiau turto ir taip kreditorių reikalavimus patenkinti kuo didesne apimtimi.

Ne mažiau svarbus ir administratoriaus atlyginimo dydis, kuris taip pat yra priskiriamas prie administravimo išlaidų ir kuris taip pat yra tvirtinamas nutarime dėl administravimo išlaidų šamatos. Reikia pažymėti, kad nustatant administratoriaus atlyginimą interesų konfliktas tarp kreditorių ir administratoriaus jau akivaizdus. Jei kitų administravimo išlaidų tvirtinimas administratoriaus asmens tiesiogiai nepaliečia, tai čia jau susiduriame su situacija, kurioje nė viena pusė negali būti nešališka. Iš vienos pusės yra administratorius, kuris siekia kuo didesnio atlyginimo už savo darbą, iš kitos pusės – kreditoriai, kurių tikslas kuo mažiau išnaudoti turto iš bendros turto masės ir taip savo reikalavimus patenkinti didesne apimtimi. Nežiūrint į tai, kad administratoriaus atlyginimo dydis sprendžiamas abipusiu sutarimu, praktikoje dėl šio interesų konflikto dažnai yra sunku nustatyti abi šalis tenkinantį atlyginimo dydį. Siekiant šį konfliktą sušvelninti, Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinti kriterijai, į kuriuos abi šalys turėtų atsižvelgti derėdamosi dėl atlyginimo dydžio nustatymo (pvz. ar įmonė tęsia veiklą, kokia parduodamo turto rūšis ir vertė ir pan.). Be to, teismų praktikoje pabrėžiama, kad atlyginimo dydis turėtų būti nustatomas toks, kad skatintų administratorių tinkamai atlikti bankroto procedūras, bet kartu nepažeistų kreditorių interesų, skiriant jam per didelę sumą¹¹⁰. Jis taip pat turėtų atitikti protingumo, teisingumo, sąžiningumo kriterijus (Civilinio kodekso 1.5 straipsnio 1 dalis) ir užtikrinti tiek administratoriaus, tiek bankrutuojančios įmonės kreditorių interesų pusiausvyrą¹¹¹.

Remiantis Įmonių bankroto įstatymu bei teismų praktika, manytina, kad kelių tokiems interesų konfliktams galimai užkirstų norminiuose teisės aktuose numatytos tam tikros minimalios ir galimai maksimalios administratoriaus atlyginimo ribos. Štai Rusijos bankroto įstatymo 26 straipsnio 1 dalyje numatomos minimalios administratoriaus atlyginimo garantijos. Čia atlyginimo dydis negali būti mažesnis nei 10 tūkstančių rublių per mėnesį. Be to, kreditorių sąskaita administratoriui gali būti nustatytas papildomas atlyginimas¹¹². Vis dėlto, autorės požiūriu, įstatyminis administratoriaus atlyginimo dydžio reglamentavimas nėra praktiškas, kadangi

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-2539/2011 (dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais).

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 31 d. nutartis c. b. Nr. 2-723/2011 (dėl pirmojo kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų panaikinimo).

¹¹² Baldin K.V., Belugina V.V., Gandickaja S.N., Perederiajev I.I. Bankrotstvo predpriyatija: analiz, učiot i prognozirovaniye. Moskva: Izdatelsko-torgovaja korporacija „Daskov i K“, 2007. P. 117.

ekonominiai ir verslo santykiai yra labai dinamiški, todėl dėl jų kaitos įstatymų leidėjas greičiausiai nespėtų daryti įstatymo pataisų. Autorė mano, jog šį klausimą efektyviau išspręstų poįstatyminiai aktai, kuriuose, remiantis ekonominiais kriterijais, būtų numatytos administratoriaus atlyginimo ribos bei priemokos, kurių procentinė išraiška priklausytų nuo patenkintų kreditorių reikalavimų dydžio. Tiesa, jau 1996 m. rugsėjo 30 d. LR Vyriausybės nutarimu¹¹³ Nr. 1134 buvo nustatyta administratorių atlyginimų tvarka. Šiame nutarime buvo numatytas mėnesinis atlyginimas ir priemokos. Tačiau minėtas nutarimas buvo laikinas ir galiojo tik iki 1997 m. gruodžio 3 d. Autorės nuomone, tokio pobūdžio teisės aktą būtų tikslinga priimti ir dabar. Taip, autorės požiūriu, būtų sumažinta konfliktų tarp administratoriaus ir bankrutuojančios įmonės kreditorių tikimybė, kas lemtų operatyvesnį bankroto procesą.

Galiausiai, išanalizavus administravimo sudėtį bei nustatymo kriterijus, verta atkreipti dėmesį, kad administravimo išlaidos iš bankrutuojančios įmonės visų rūšių lėšų apmokamos pirmiausia (Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsnio 1 dalis). Tai paaiškinama tuo, kad sandorių, sudarytų po bankroto bylos iškėlimo, šalys laikomos lygiateisėmis. Teismų praktikoje pažymima, kad: „<...>bankrutuojančiai įmonei, atstovaujamai profesionalaus bankroto administratoriaus, veikiančio inter alia kreditorių interesais, negali būti sudarytos palankesnės sandorio vykdymo sąlygos nei kitai sandorio šaliai. Priešingu atveju bankrutuojančios įmonės kontrahentas nepagrįstai turėtų prisiimti tokių sandorių neįvykdymo riziką, o bankrutuojanti įmonė turėtų nepateisinamą galimybę piktnaudžiauti savo padėtimi nevykdant ar netinkamai vykdant savo įsipareigojimus. Dėl to tokių sandorių šalies padėtis negali būti tokia pati, kaip kreditorių, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto bylos iškėlimo, ir bankrutuojančios įmonės išlaidos tokių sandorių vykdymui yra laikytinos administravimo išlaidomis Įmonių bankroto įstatymo 36 straipsnio 3 dalies prasme“¹¹⁴. Autorė pabrėžia, kad tokio teisinio reglamentavimo būtinybė yra akivaizdi. Kitu atveju, bankrutuojančios įmonės veikla būtų paralyžiuota, kadangi nė vienam verslo partneriui nebūtų tikslinga užmegzti ar tęsti verslo ryšius su nemokiu subjektu ir taip patirti nuostolių. Maža to, kaip pabrėžiama teismų praktikoje, administravimo išlaidos atlyginamos iš lėšų, gautų pardavus bankrutuojančios įmonės turtą, o kreditorių reikalavimai tenkinami tik jas

¹¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 1134 „Dėl bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimų nustatymo tvarkos“ // Valstybės žinios, 1996-10-04, Nr. 93-2192.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 26 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-301/2009 (VĮ Valstybės turto fondas v. Likviduojama UAB „Čiaupas“ dėl kreditoriaus reikalavimo, susidedančio iš nuomos mokesčio, nuostolių ir palūkanų, patvirtinimo bankroto byloje), kat. 35.3.6; 44.2.4.1; 126.5; 126.8.

apmokėjus¹¹⁵. Manome, kad tokia prioritetinga administravimo išlaidų apmokėjimo būtinybė prieš kreditorių reikalavimų tenkinimą yra akivaizdi, kadangi priešingu atveju, kaip jau ne kartą minėta, tiek verslo subjektai, tiek kiti susiję asmenys neturėtų jokio intereso bendradarbiauti su bankrutuojančia įmone, o administratorius negalėtų vykdyti bankroto procedūrų. Dėl šios priežasties būtų užkirsta galimybė apsaugoti tiek įmonės, tiek jos kreditorių interesus ir visas bankroto procesas taptų neveikiantis.

Apibendrinant atkreiptinas dėmesys, kad administravimo išlaidos – tai ta pinigų suma, kuri administratoriui sudaro galimybę efektyviai ir sklandžiai vykdyti bankroto procedūras. Tiek teismas, tiek kreditorių susirinkimas, tvirtindami administravimo išlaidų sąmatą, neturėtų pamiršti, kad paskiriant optimalų lėšų kiekį, kreditoriams sudaromos optimalios sąlygos gauti jų reikalavimų patenkinimą. Tuo tarpu administratorius paskirtas lėšas pagal administravimo išlaidų sąmatą privalo naudoti taupiai ir atsakingai, kadangi nuo jo priklauso, kaip bus įgyvendinamas pagrindinis bankroto proceso tikslas patenkinti kreditorių reikalavimus. Jei lėšos bus naudojamos ne pagal paskirtį ar jų skiriama neproporcingai daug, tai automatiškai lems kreditorių reikalavimų patenkinimo apimties sumažėjimą. O tai jau nesuderinama su bankroto proceso tikslais.

¹¹⁵Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-575/2011 (dėl UAB „Derema“ bankroto bylos išskelimo), kat. 126.5; 126.8.

6. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS ATSAKOMYBĖ

Neatsiejama kiekvieno teisinių santykių subjekto teisinio statuso dalis yra jo atsakomybė. Šiuo atveju ne išimtis yra ir bankroto administratoriaus teisinė padėtis. Įmonių bankroto įstatyme galima surasti vienintelę, 11 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą teisės normą, reglamentuojančią administratoriaus atsakomybės institutą. Minėtoje normoje įtvirtintas bendras principas, nustatantis administratoriaus atsakomybę už vykdomą veiklą viso bankroto proceso metu.

Administratorius gali būti traukiamas atsakomybėn pagal civilinių, baudžiamųjų bei administracinių įstatymų nustatytą bendrą tvarką. Kadangi pagal savo esmę bei paskirtį administratorius pirmiausiai vykdo įmonės vadovo ar kito valdymo organo funkcijas, jo atžvilgiu taikytinos šiuose įstatymuose įmonės vadovui ar įmonės valdymo organui nustatytos baudmės, nuobaudos ir kitos sankcijos¹¹⁶. Kaip pavyzdį, galima pateikti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 176 str. 1d.¹¹⁷ bei Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 (6) str.¹¹⁸ nuostatas, reglamentuojančias administratoriaus baudžiamąją bei administracinę atsakomybę. Kadangi šis darbas rašomas iš civilinės teisės pozicijų, autorė analizuos tik civilinės administratoriaus atsakomybės klausimą.

Reikia pastebėti, kad Įmonių bankroto įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtintų administratoriaus civilinę atsakomybę reglamentuojančių nuostatų. Tik Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad įstatymų nustatyta tvarka administratorius privalo atlyginti nuostolius, kurie atsirado dėl jo kaltės. Nuostoliai bei kaltė yra neatsiejamos civilinės atsakomybės taikymo sąlygos. Kadangi Įmonių bankroto įstatymas detaliai nereglamentuoja bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės instituto, galima daryti išvadą, kad administratoriaus atsakomybei atsirasti yra būtinos visos keturios Civilinio kodekso 6.246 – 6.249 straipsniuose įtvirtintos sąlygos: 1) neteisėti skolininko veiksmai - priešingas teisei elgesys (išskyrus įstatymines ar sutartines išimtis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, nuostolių; 3) skolininko kaltė (išskyrus įstatymines ar sutartines išimtis); 4) dėl teisės pažeidimo atsiradusi žala, nuostoliai. Kadangi šios įstatyme nurodytos sąlygos civilinei atsakomybei atsirasti taikytinos ir bankroto administratoriaus

¹¹⁶ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2-3. P. 89.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1. Galiojanti aktuali redakcija (nuo 2012-01-01).

civilinės atsakomybės atveju¹¹⁹, todėl tuo atveju, kai šiam subjektui reiškiami reikalavimai dėl žalos atlyginimo, būtina vertinti kiekvieną iš šių sąlygų.

Neteisėti veiksmai yra pirmoji iš civilinės atsakomybės kilimo sąlygų. Paprastai bankroto administratorius veikia neteisėtai, kai jis neįvykdo įstatymuose arba pavedimo sutartyje nustatytų pareigų arba atlieka teisei priešingus veiksmus, arba pažeidžia bendro pobūdžio taisyklę elgtis rūpestingai bei atidžiai. Taigi neteisėti veiksmai gali pasireikšti tiek neteisėtu veikimu, kai bankroto administratorius veikia aktyviai, arba neveikimu, kai jis veikia pasyviai.

Antroji administratoriaus civilinės atsakomybės sąlyga yra priežastinis ryšys tarp neteisėtu jo veiksmų ir žalos arba nuostolių atsiradimo. Tai reiškia, kad būtent administratoriaus ar jo įgaliotų fizinių asmenų¹²⁰ veiksmai lėmė žalos ar nuostolių atsiradimą. Pažymėtina, kad teisei administratoriaus atsakomybei taikyti turi būti įrodytas konkretus teisiškai reikšmingas ryšys, t. y. dėl administratoriaus veiksmų žalos atsiradimo galimybė virto tikrove arba neigiamų pasekmių abstrakti galimybė - konkrečia galimybe. Tuo tarpu atsitiktinis priežastinis ryšys nėra teisiškai reikšmingas ir jis administratoriui atsakomybės neužtraukia.

Trečioji administratoriaus civilinės atsakomybės sąlyga yra jo kaltė, kuri gali pasireikšti dvejomis formomis: tyčia ir neatsargumu. Administratorius privalo atlyginti nuostolius tik tuo atveju, jei jie atsirado dėl jo kaltės. Pažymėtina, kad administratoriaus atsakomybei keliami aukštesni standartai, todėl, net ir esant mažiausiai jo kaltei, jam taikoma civilinė atsakomybė. Šia nuostata vadovaujamosi ir teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra ne kartą pasisakęs, kad: „*Administratorius yra savo srities profesionalas, kuriam teisės aktais nustatyti specialūs kvalifikaciniai reikalavimai, taikomi aukštesni veiklos bei atsakomybės standartai, jį saisto specialios etikos taisyklės ir bendrieji teisės principai. Dėl to bankroto administratorius, atstovaudamas kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesams, turi veikti itin sąžiningai, rūpestingai, atidžiai ir kvalifikuotai tam, kad bankroto procedūros būtų maksimaliai naudinga kreditoriams ir skolininkui (bankrutuojančiai įmonei)*“¹²¹. Be to, šiuo aspektu tikslinga paminėti dar

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis c. b. 3K-3-508/2010 (K. B. ir I. J. bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Pakrijas“ vardu v. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“), kat. 126.3; 126.8.

¹²⁰ Kai administruoti įmonę paskiriamas fizinis asmuo, jis pats atsako už savo neteisėtais veiksmais padarytą žalą, o tais atvejais, kai bankroto administravimo paslaugas teikia juridinis asmuo, jeigu įstatymu ar sutartimi nenustatyta kitaip, būtent šis asmuo, o ne jo įgalioti fiziniai asmenys yra civilinės atsakomybės subjektais (CK 6.264 straipsnis). Pastarųjų asmenų atsakomybė už netinkamai atliktas funkcijas gali atsirasti tik prieš patį administratoriumi paskirtą juridinį asmenį ir grindžiama darbo teisės, o ne administratoriaus civilinę atsakomybę reguliuojančiomis normomis.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-508/2010 (K. B. ir I. J. bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Pakrijas“ vardu v. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“), kat. 126.3; 126.8.

vieną civilinę bylą pagal ieškovo likviduojamos akcinės bendrovės “Žalgiris” ieškinį atsakovui UAB “Sėnoja” (AB “Žalgiris” likvidacinės komisijos pirmininkui) dėl žalos atlyginimo. Šioje byloje atsakovas pagal terminuotas sutartis priėmė į darbą 19 darbuotojų. Atsakovui laiku nepratęsęs darbo sutarčių terminų, jos tapo neterminuotomis, todėl atleidžiant pagal šias sutartis priimtus darbuotojus, ieškovo įmonė turėjo jiems mokėti išeitines pašalpas, dėl ko ieškovui buvo padaryta žala. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje pažymėjo, kad įmonės administratorius arba likvidatorius, yra kvalifikuotas asmuo, turintis pakankamai žinių įmonei administruoti. Todėl atsakovas, vykdydamas įmonės likvidatoriaus pareigas, turėjo galimybę įvertinti, kad įmonei yra ekonomiškai nenaudinga palikti dirbti darbuotojus pagal neterminuotas darbo sutartis, nes atleidus darbuotojus pagal tuo metu galiojusius darbo santykius reglamentuojančius įstatymus jiems turėjo būti išmokamos išeitinės pašalpos. Įmonės likvidatorius tokiais ekonomiškai nenaudingais veiksmais pažeidė įmonės kreditorių bei bankrutuojančios įmonės teises. Atsakovas, kaip įmonės likvidatorius, turėjo galimybę sudaryti su darbuotojais terminuotas darbo sutartis, apibrėžtas tam tikromis aplinkybėmis, arba jas nutraukti ar pratęsti. Remdamasis minėtais argumentais Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad: „<...> *apeliacinės instancijos teismas, tinkamai įvertinęs byloje surinktus įrodymus, padarė pagrįstą išvadą, kad būtent dėl atsakovo nekvalifikuotų ir ekonomiškai nepagrįstų veiksmų ieškovui atsirado nuostoliai, kuriuos atsakovas privalo atlyginti.*“¹²². Šiuo atveju administratoriaus veiksmuose, dėl kurių likviduojama įmonė bei jos kreditoriai patyrė nuostolius, galima įžvelgti atidumo bei rūpestingumo stoką (neatsargumą).

Ketvirtoji administratoriaus civilinės atsakomybės sąlyga – teisės pažeidimu padaryta žala, nuostoliai (Civilinio kodekso 6.249 straipsnis). Civilinė atsakomybė administratoriui kyla tik tuomet, kai administratorius savo veiksmais ar neveikimu padaro turtinę žalą (nuostolius) bankrutuojančiai įmonei, jos darbuotojams, įmonės kreditoriams ar tretiesiems asmenims. Minėtiems subjektams tenka įrodinėti atsiradusius nuostolius.

Pažymėtina, kad būtent ieškovas privalo įrodyti tiek neteisėtus atsakovo veiksmus, tiek padarytos žalos faktų ir neteisėtų veiksmų bei žalos priežastinį ryšį (Civilinio proceso kodekso 178 straipsnis). Ir jeigu teismas nustato, kad atsakovas (analizuojamu atveju bankroto administratorius) atliko neteisėtus, lėmusius žalos atsiradimą, veiksmus, jo kaltė preziumuojama (Civilinio kodekso 6.248 straipsnio 1 dalis) ir paneigti šią prezumpciją bei įrodyti, kad nėra jo kaltės dėl atsiradusios žalos, turi atsakovas (Civilinio proceso kodekso 178, 182 straipsnio 4 dalis).

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-207/2004 m. (likviduojama staklių gamybos akcinė bendrovė “Žalgiris” v. UAB “Sėnoja”), kat. 39.6.2.13; 125.4.

Analizuojant Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą normą, kyla klausimas, kokia civilinės atsakomybės rūšis – sutartinė ar deliktinė (Civilinio kodekso 6.245 straipsnio 2 dalis), taikoma bankroto administratoriaus atžvilgiu. Reikia paminėti, kad Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintas nuostolių, atsiradusių dėl administratoriaus kaltės, atlyginimas yra bendras abiem civilinės atsakomybės rūšims, kadangi sutartinė civilinė atsakomybė gali pasireikšti dvejomis formomis – netesybomis ir nuostolių atlyginimu, o deliktinė – žalos (nuostolių) atlyginimu. Tačiau administratoriaus civilinės atsakomybės klausimas turi būti sprendžiamas kartu su kitomis Įmonių bankroto įstatymo nuostatomis.

Buvo minėta, jog remiantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi kreditorių susirinkimo pirmininkas įmonės vardu su administratoriumi sudaro pavedimo sutartį. Akivaizdu, kad šiuo pagrindu tarp šalių atsiranda sutartiniai civiliniai santykiai bei iš jų kylančios teisinės pasekmės. Todėl administratoriui nevykdant arba netinkamai vykdant pavedimo sutartyje nustatytas pareigas bei tokiais veiksmais darant žalą kreditoriams ir įmonei, neišvengiamai atsiranda sutartinė civilinė atsakomybė. Tuomet administratorius privalo atlyginti dėl jo kaltės susidariusius nuostolius. Įmonės kreditoriai pagrįstai galėtų reikalauti iš administratoriaus nuostolių atlyginimo tuo atveju, kai, pavyzdžiui, administratorius realizavo įmonei priklausantį turtą už daug mažesnę nei rinkos vertę kainą. Taip pat administratorius turėtų atlyginti nuostolius tais atvejais, kai jis nevykdė pareigos išieškoti skolas iš bankrutuojančios įmonės skolininkų ir dėl to kreditoriai bei įmonė patyrė nuostolių. Tačiau visais šiais ir panašiais atvejais būtina įrodyti visas keturias administratoriaus civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas, kas praktikoje sukelia nemažai sunkumų.

Pažymėtina, kad administratoriui už pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai bei pareigos nedaryti savo veiksmais žalos kitam asmeniui pažeidimą, be jau minėtos sutartinės, gali būti taikoma ir deliktinė civilinė atsakomybė. Šiuo atveju pagrindas tokiai atsakomybei atsirasti yra teisės pažeidimas, deliktas. Kadangi Įmonių bankroto įstatyme nėra detalčiai įtvirtintas bankroto administratoriaus civilinės atsakomybės institutas, teoriškai administratoriaus atžvilgiu gali būti taikomos abi civilinės atsakomybės rūšys: sutartinė bei deliktinė.

Kaip buvo minėta anksčiau, administratorius savo veikloje susiduria su tam tikra rizika. Administratorius, vykdydamas jam pavestas funkcijas, dėl savo kaltės gali padaryti įmonei, jos kreditoriams, žalos – išvaistyti įmonės turtą, suklysti dėl parduodamo turto kainos ir pan. Siekiant suteikti garantijų, kad atsiradę nuostoliai dėl administratoriaus kaltės būtų laiku ir tinkamai padengti, 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos ūkio ministras patvirtino Administratoriaus profesinės

civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės¹²³. Taip papildomai užtikrinami bankrutuojančios įmonės, jos kreditorių bei kitų asmenų interesai. Šiuo metu patvirtinta minimali administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo suma yra 200000 litų vienam draudžiamajam įvykiui ir 500000 litų visiems draudžiamiesiems įvykiams per metus. Be to, jei dėl draudžiamąjį įvykių išmokama draudimo išmoka ir sumažėja nustatyta minimali draudimo suma, administratorius privalo per 30 dienų apsidrausti savo civilinę atsakomybę, kad būtų atkurta privalomoji minimali draudimo suma. Taip pat administratorius gali pats papildomai draustis administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės draudimu už atliekant bankroto procedūras nukentėjusiems tretiesiems asmenims padarytą žalą.

Privalomas civilinės atsakomybės draudimas užtikrina, kad, atsiradus pagrindui administratoriui taikyti atsakomybę, kreditoriams dėl nekompetentingų administratoriaus veiksmų atsiradusi žala, bus jei ne visiškai, tai bent iš dalies kompensuota. Nuo to laiko, kai administratoriams tapo privalu apsidrausti savo civilinę atsakomybę, tiek kreditoriai, tiek pats administratorius gali jaustis materialiai saugesni.

Apibendrinant autorė pabrėžia, kad administratoriaus atsakomybės institutas užtikrina, kad netinkamai vykdančiam pareigas administratoriui priklausomai nuo pažeidimo sunkumo nėra galimybės išvengti vienos ar kitos formos atsakomybės. Tai dar viena iš garantijų kreditorių teisių apsaugos atžvilgiu bei paskata administratoriui veikti profesionaliai ir atsakingai. Maža to, civilinės atsakomybės atžvilgiu įpareigojimas ją apsidrausti apsaugo ir patį administratorių nuo galimo finansinio žlugimo.

¹²³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-637 „Dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 145-5839.

IŠVADOS

Darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog įmonės administravimas yra vienas esminių elementų, nuo kurių priklauso, kiek sėkmingai bus patenkinti kreditorių reikalavimai, pasitvirtino.

Išstudijavus teisės aktus, teismų praktiką bei bankroto teisės literatūrą, taip pat palyginus esamą Lietuvos teisinį reglamentavimą su užsienio valstybėmis ir apibendrinus darbo rezultatus, pateikiamos šios išvados:

1. Bankroto administratorius yra vienas iš pagrindinių subjektų, nuo kurio veiksmų didžiąja dalimi priklauso bankroto procedūrų sklandumas ir skaidrumas. Jo padėtis – įvairialypė. Viena vertus, administratorius yra bankrutuojančios įmonės, siekiančios išsaugoti savo turtą atstovas, kita vertus – atstovas įmonės kreditorių, kurių interesas yra patenkinti savo reikalavimus. Be to, bankroto administratorius yra verslo subjektas, besiverčiantis įmonių administravimo veikla ir siekiantis iš šios veiklos gauti pelno, taigi jis atstovauja ir savo interesus. Dėl šios priežasties Įmonių bankroto įstatyme, poįstatyminiuose aktuose bei teismų praktikoje yra nustatyti griežti kvalifikacijos, patirties, reputacijos reikalavimai, kurių taikymas administravimo veikloje bent iš dalies garantuoja, kad administratoriumi taps asmuo, kuris geba derinti įvairius interesų konfliktus ir sugebės pasiekti vieną iš pagrindinių bankroto proceso tikslų kaip įmanoma didesne apimtimi patenkinti kreditorių reikalavimus.
2. Organizuodamas bankroto procesą bei vykdydamas jam pavestas funkcijas, bankroto administratorius privalo ne tik gerai išmanyti įstatymus, tačiau ir turėti vadybos žinių. Tai sietina su faktu, kad administravimo veiklos principai yra glaudžiai susiję su veiksmingo vadovavimo principais. Todėl, siekdamas sėkmingai vadovauti bankroto proceso eigai, administratorius privalo tinkamai įvertinti įmonės specifiką, jos vykdomą veiklą, keliamų kreditorių reikalavimų apimtį, išlikusio turto kiekį ir pan. Siekiant detaliau išanalizuoti administravimo veiklos svarbą kreditorių reikalavimų tenkinimo procese, ji darbe skirstoma pagal veiklą, susijusią su bankrutuojančios įmonės valdymu, jos turto masės formavimu bei kreditorių teisių apsauga.
3. Atliekant pareigas, susijusias su administruojamos įmonės valdymu, ypač svarbu pirminių bankroto procedūrų atlikimo operatyvumas, kadangi greitas įmonės valdymo perėmimas ypač įtakoja tolesnį procesą ir kreditorių reikalavimų patenkinimo mastą. Perėmęs įmonės valdymą, administratorius, vykdydamas Įmonių bankroto įstatymo bei teismo reikalavimus, turi išspręsti nemažai svarbių klausimų, susijusių su pareiga nutraukti darbo sutartis su visais

įmonės darbuotojais, įmonės komercinės veiklos tęstinumo bei sudarytų sutarčių vykdymo, galimybės su kai kuriais darbuotojais sudaryti terminuotas darbo sutartis ir pan.

4. Administratoriui, o vėliau kreditoriams sprendžiant klausimą dėl tolesnio įmonės ūkinės komercinės veiklos vykdymo, visais atvejais būtina atsižvelgti į tokios veiklos tikslą gauti pelno, todėl manytina, kad neturėtų būti vykdoma veikla, iš kurios gautų pajamų nepakanka su ja susijusioms išlaidoms padengti. Įstatymo įtvirtintos šios veiklos vykdymo sąlygos gauti pajamų ir mažinti kreditorių nuostolius lemia efektyvesnę pagrindinio bankroto proceso tikslo įgyvendinimą patenkinti kreditorių reikalavimus.
5. Administravimo veikla, susijusi su bankrutuojančios įmonės turto masės formavimu, yra tiesiogiai susijusi su kreditorių reikalavimų patenkinimo proporcijomis. Pagrindinės priemonės, kuriomis administratorius naudojami vykdydamas šios srities pareigas, yra įmonės sandorių ginčijimas bei skolų išreikalavimas iš įmonės skolininkų. Nustačius, kad sandorių ginčijimas yra administratoriaus teisė ir pareiga, jam prieš reiškiant ieškinį, kyla pareiga objektyviai įvertinti ieškinio patenkinimo perspektyvas, ieškinio išnagrinėjimą laiko atžvilgiu, naudą kreditoriams ir pan. Tokiu būdu tinkamai suderinami proceso ekonomiško, operatyvumo bei kreditorių teisių apsaugos principai. Be to, kadangi Įmonių bankroto įstatyme nėra įtvirtinta savarankiškų sandorių negaliojimo pagrindų, administratorius turi teisę rinktis bet kurį Civiliniame kodekse numatytą pagrindą, dažnai tai daroma remiantis Actio Pauliana institutu. Tuo tarpu skolų iš įmonės skolininkų išieškojimas apima neteismines ir teismines priemones. Pažymėtina, kad tiek nuginčijus įmonei nenaudingus sandorius, tiek atgavus skolas, išreikalautas turtas visais atvejais gražinamas į bendrą turto masę ir paskirstomas kreditoriams Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka.
6. Svarbiausi administravimo veiklos, susijusios su kreditorių teisių apsauga, aspektai yra kreditorių sąrašo sudarymas bei jo teikimas teismui tvirtinti ir nepagrįstų reikalavimų ginčijimas. Vykdydamas šias pareigas, bankroto administratorius gina visų teisėtą reikalavimo teisę turinčių kreditorių interesus, kadangi jam suteikiama teisė ginčyti, jo manymu, nepagrįstus reikalavimus. Remiantis bendra praktika, teismas, tvirtindamas kreditorių sąrašą, visuomet atsižvelgia į administratoriaus nuomonę, todėl kreditorių reikalavimų analizė turi būti atlikta išsamiai bei kruopščiai. Kaip pabrėžiama teismų praktikoje, kreditoriaus reikalavimo (ne)patvirtinimas lemia ne tik jo galimybę gauti visišką ar iš dalies savo reikalavimo patenkinimą, bet turi įtakos ir kitų kreditorių reikalavimų bendrai sumai bei proporcijoms, kuriomis bus tenkinami visų jų reikalavimai. Todėl

nustatęs, kad kreditoriaus reikalavimas nesutampa su įmonės apskaitos duomenimis, administratorius turi teisę ginčyti jo dydį ar pačią reikalavimo teisę.

7. Vykdydamas bankroto procedūras, administratorius neišvengiamai susiduria su tam tikromis išlaidomis, kurios reikalingos bankroto procedūroms vykdyti. Nors Įmonių bankroto įstatyme nėra apibrėžta šių išlaidų sąvoka, o tik pateikiamas pavyzdinis sąrašas, kas jas sudaro, teismų praktikoje nustatyti aiškūs kriterijai, kuriais remiantis vienos ar kitos išlaidos priskiriamos administravimo išlaidoms. Pažymėtina, kad administratorius kreditorių susirinkimo patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos lėšas turi naudoti ypač taupiai ir atsakingai, kadangi šios išlaidos atlyginamos iš bendros įmonės turto masės, skirtos kreditorių reikalavimams tenkinti. Todėl, priklausomai nuo to, kokia lėšų suma patvirtinama administravimo išlaidoms atlyginti, atitinkamai mažėja kreditorių reikalavimų patenkinimo proporcijos.
8. Neatsiejama kiekvieno teisinio santykio subjektų dalis yra atsakomybė. Kadangi Įmonių bankroto įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtintų bankroto administratoriaus civilinę atsakomybę reglamentuojančių nuostatų, darytina išvada, kad jo atsakomybei atsirasti yra būtinos visos keturios Civilinio kodekso 6.246 – 6.249 straipsniuose įtvirtintos sąlygos, t. y. neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė bei kilusi žala, nuostoliai. Siekiant išvengti dėl administratoriaus kaltės tam tikrais atvejais kylančių rimtų padarinių, administratoriai privalomai turi drausti savo civilinę atsakomybę. Šis draudimas užtikrina materialią apsaugą ne tik kreditoriams, bet ir jiems patiems.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2000.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
6. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
8. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13¹, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 65-2456.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas// Valstybės Žinios. 2011, Nr. 4-112.
10. Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 82-2478
11. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741
12. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1. Galiojanti aktuali redakcija (nuo 2012-01-01).
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 30 d. nutarimas Nr. 1134 „Dėl bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimų nustatymo tvarkos“ // Valstybės žinios, 1996-10-04, Nr. 93-2192.
14. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-637 „Dėl administratoriaus profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 145-5839.
15. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2010, Nr. 4-887.

Specialioji literatūra

16. Bagdonas E., Bagdonienė, L. Administravimo principai. Kaunas: Technologija, 2000.
17. Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2-3.
18. Fayol H. Administravimas: teorija ir praktika. Vilnius: Eugrimas, 2005.
19. Greičius R. Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
20. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto procesų eiga. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_03.doc. [Prisijungta: 2012-03-10].
21. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2011 metų apžvalga. Prieiga internete: http://www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_12.pdf. [Prisijungta: 2012-03-01].
22. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Bankroto administratorių veiklos kontrolės 2011 metų apibendrinimas. Prieiga internete: www.bankrotodep.lt/Doc/metodine20.pdf. [Prisijungta: 2012-03-08].
23. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
24. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2009-2011.
25. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69).
26. Obrazcovas V. Valdymo ir administravimo metodai. Vilnius: Eugrimas, 2006.
27. Spaičienė J. Nemokaus skolininko turto administravimas Lietuvos Respublikoje (1918-1940 m.) // Jurisprudencija. 2007, Nr. 4(94).
28. Stanislovaitis R. Lietuvos komercinė teisė. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras, 2003.
29. Abbott K. R., Pendlebury N. Business Law. 5th Edition. London: DP Publications LTD. 1991.
30. Baldin K.V., Belugina V.V., Gandickaja S.N., Perederiajev I.I Bankrotstvo predpriyatija: analiz, učiot i prognozirovaniye. Moskva: Izdatelsko-torgovaja korporacija „Daskov i K“, 2007.
31. Braun E. Insolvenzordnung. Kommentar. 2. Auflage. München: Verlag C. H. Beck. 2004.

32. Institut zakonodatelstva i sravnitel'novo pravovedenija pri Pravitel'stbe Rossijskoj Federaciji. Osnovnyje instituty graždanskovo prava zarubežnych stran / red. V.V.Zalesskij. Moskva, 2000.
33. Teliukina M. V. Osnovy konkursnovo prava. Moskva: Volters Kluver, 2004.
34. Teruškin V. S. Učastniki i interesanty processov bankrotstva // Komentariji k zakonu „O nesostojatelnosti (bankrotstve)“. Spb.: Petrolis, 1998.

Teismų praktika

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 21 d. teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga Nr. A2-15. Teismų praktika, 2002, Nr. 16.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-640/2005 (AB bankas „Nord/LB v. LUAB „Baltic Retail“), kat. 35.6.2; 126.3.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-978/2000 (VSDFV Vilniaus skyrius v. AB "Žaliakalnio autotransportas"), kat. 29.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-1380/2000 (Šveicarijos įmonė SBI „Spectra Management AG“ v. UAB DK “Vicura”), kat. 30.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-13/2001(R. Andriukaitis v. AB “Kauno autoservisas”), kat. 125.4.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-504/2010 (pagal pareiškėjo UAB „Vaisra“ prašymą išregistruoti įkeitimą), kat. 32.6.2;126.8;128.16.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 4 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-366/2011 (dėl nesąžiningos konkurencijos veikslių ir nuostolių atlyginimo), kat. 89;126.8.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 3 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-91/2009 (UAB „Eurazijos logistika“ v. UAB „Daisotra“), kat. 126.1; 126.5.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 19 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-402/2010 (BUAB „Tradicija“ v. UAB „Sinerta“), kat. 21.1; 21.4.1.1; 126.3.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-917/2003 (BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB bankas „Hansa-LTB“), kat. 15.2; 15.2.1.1; 15.2.2.1; 18.1; 27.5.1; 31.6.1.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis c. b. Nr. 3K-7-552/2004 (AS „Parekss banka“ v. UAB „Partex lizingas“), kat. 95.3; 103; 124; 125.6.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-448/2004 (Kauno apskrities VMI v. BUAB „Baltic Building Fund“), kat. 125.6.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 7 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-262/2004 (BUAB „Telkša“ v. V.A. firma), kat. 125.6; 115.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-882/2001 (UAB „Kauno dailė“ v. Lietuvos dailininkų sąjunga, Kauno apskrities viršinininko administracija, Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro VĮ Kauno filialas), kat. 14.3; 15.1; 15.2.2.1; 21.2.2.1; 21.6; 25.3; 125.4.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-636/2004 (BUAB „Pamario langai“ v. UAB „Palangos statyba“, Aurelijus Kuisys), kat. 31.6.1.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 lapkričio 10 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-562/2008 (pagal pareiškėjo Baltarusijos Respublikos valstybinės gamybos ir prekybos unitarinės įmonės „Belaja Rus“ prašymą pripažinti ir Lietuvos Respublikoje leisti vykdyti Baltarusijos Respublikos Aukštojo Ūkinio Teismo sprendimus), kat. 130.3.2.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. spalio 25 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-673/1999 (UAB „Kolibris“ v. AB „Mastis“).
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-545/2011 (dėl finansinių reikalavimų patvirtinimo UAB „Prostinvest“ bankroto byloje), kat. 36.2; 121.20; 126.1; 126.5.

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-188/2011 (dėl UAB „Autokausta“ finansinio reikalavimo peržiūrėjimo UAB „Norekso nekilnojamasis turtas“ bankroto byloje), kat. 122.3; 126.5.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 15 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-112/2011 (dėl UAB „Otega“ skundo suinteresuotiems asmenims antstolei Valentinai Žydelienei, BUAB „Ekranas“ dėl antstolio veiksmų), kat. 30.3; 126.5; 129.7.1.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 16 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-234/2011 (dėl ieškovo BAB „Vilniaus pirmosios autotransporto įmonės“ ieškinio atsakovui UAB „Vermosa“ dėl lėšų išreikalavimo.), kat. 56; 126.8.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-486/2010 (dėl nutarties peržiūrėjimo UAB „Šilterma“ bankroto byloje), kat. 126.3.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-354/2009 (pagal ieškovo BUAB „Strauja“ ieškinį atsakovui AB „Swedbank“ dėl 282 279 Lt priteisimo administravimo išlaidoms padengti), kat.126.3; 126.8.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 26 d. nutartis c. b. Nr. 3k-3-301/2009 (VĮ Valstybės turto fondas v. Likviduojama UAB „Čiaupas“ dėl kreditoriaus reikalavimo, susidedančio iš nuomos mokesčio, nuostolių ir palūkanų, patvirtinimo bankroto byloje), kat. 35.3.6; 44.2.4.1; 126.5; 126.8.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis c. b. 3K-3-508/2010 (K. B. ir I. J. bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Pakrijas“ vardu v. UAB „Bankroto administravimo paslaugos“), kat. 126.3; 126.8.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 17 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-207/2004 m. (likviduojama staklių gamybos akcinė bendrovė „Žalgiris“ v. UAB „Sėnoja“), kat. 39.6.2.13, 125.4.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1996 m. gruodžio 31 d. konsultacija Nr. A3-11.
62. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-869/2008 (UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“), kat. 126.2.

63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-648/2011 (dėl bankroto bylos iškėlimo UAB „Tatmedos prekyba“), kat. 126.3.
64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. Nr. 2A-224/2005 (UAB „Baltic Retail“, UAB „Verslo reorganizavimo ir audito paslaugos“), kat.126.8.
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugpjūčio 4 d. nutartis c. b. Nr. 2A-382/2005 (dėl bankroto bylos iškėlimo), kat. 126.3.
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-753/2011 (dėl bankroto administratoriaus paskyrimo UAB „Bolima“ bankroto byloje), kat. 126.3.
67. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-2099/2011 (dėl Klaipėdos apygardos teismo 2011 gegužės 30 d. nutarties UAB „Čiukuras“ bankroto byloje).
68. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-1407/2011 (dėl UAB „Bankrotas“ paskyrimo bankroto administratoriumi), kat. 126.3.
69. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-310/2006 (UAB „Žalmargės pienas“ generalinis direktorius J.B. v. UAB „Žalmargės pienas“), kat. 126.3.
70. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 9 d. nutartis c. b. Nr. 2-255/2012 (dėl UAB „STA STATYBA“ bankroto), kat. 126.8.
71. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-725/2011 (dėl atsakovo uždarnosios akcinės bendrovės „Kolesta“ bankroto administratoriaus paskyrimo), kat. 126.3.
72. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 22 d. nutartis c. b. Nr. 2A-145/2012 (pagal ieškovo V. G. ieškinį atsakovui bankrutuojančiai uždarajai akcinei bendrovei „Veskonas“ dėl atleidimo iš darbo pripažinimo neteisėtu), kat. 11.9.11.
73. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis c. b. Nr. 2-1769/2011 (dėl uždraudimo vykdyti ūkinę komercinę veiklą UAB „Alsantė“ bankroto byloje), kat. 126.8.

74. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-552/2011 (dėl UAB „Pelamidė“ kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais), kat. 126.5; 126.7; 126.8.
75. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 14 d. nutartis c. b. Nr. 2-1351/2010 (dėl delspinigių UAB „SVM Metal“ bankroto byloje), kat. 126.5; 126.8.
76. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-2750/2011 (dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų panaikinimo, priimtos bankrutuojančios AB „Investicinių projektų vykdymo grupė“ bankroto byloje Nr. B2-2968-436/2011), kat. 126.3; 126.5; 126.7.
77. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-2712/2011 (dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir restitucijos taikymo pagal ieškovo UAB „Ribena“ netiesioginį ieškinį atsakovui BUAB „Žygintis“, UAB „Teravita“, G. A., Ž. A., E. K. ir J. G.), kat. 35.6.2; 94.5.31.6.1.
78. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-576/2006 (pagal likviduojamos dėl bankroto AB „Sunonis“ administratoriaus UAB „Versluva“ atskirąjį skundą), kat. 126.3.
79. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 12 d. nutartis c. b. Nr. 2-48/2006 (A.Zubavičiaus IĮ savininkas A.Z. v. A.Zubavičiaus IĮ), kat. 126.8.
80. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 8 d. nutartis c. b. Nr. 2A-660/2012 (pagal ieškovo bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Melsta“ ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Žydrutis“ dėl sutarties sąlygos pripažinimo negaliojančia ir sutarties nutraukimo), kat. 36.1.; 42.11.1.; 50.5.; 126.8.
81. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis c. b. Nr. 2A-551/2011 (pagal ieškovo bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „Adora“ ieškinį atsakovams I. F. ir V. D. dėl paskolos gražinimo pripažinimo negaliojančiu), kat. 35.6.1.
82. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1036/2010 (G. J. v. UAB „Solestina“), kat. 126.5.
83. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 13 d. nutartis c. b. Nr. 2-2467/2011 (dėl termino kreditoriniams reikalavimams pateikti ir kreditorių V. U., G. B., S. K., S. K. finansinių reikalavimų patvirtinimo), kat. 126.5.

84. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-341/2007 (UAB „Sava statyba“ v. BUAB „Optimalūs finansai“), kat. 126.5.
85. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 4 d. nutartis c. b. Nr. 2-44/2007 (S. A. V. UAB „Arcadia“), kat. 126.5; 126.8; 102.5.
86. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 6 d. nutartis c. b. Nr. 2-2394/2011 (dėl Estijos bendrovės OU Roveel finansinio reikalavimo patvirtinimo BUAB „RRV“ bankroto byloje), kat. 126.5.
87. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 14 d. nutartis c. b. Nr. 2-1068/2011 (dėl kreditorių komiteto posėdyje priimtų nutarimų pripažinimo negaliojančiais, UAB „Varnių projektai“ bankroto byloje), kat. 126.8.
88. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-2646/2011 (dėl UAB „Daidovė“ administratoriaus UAB „ATENERGO“ atskirojo skundo), kat. 126.2; 126.8.
89. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-2539/2011 (dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais).
90. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 31 d. nutartis c. b. Nr. 2-723/2011 (dėl pirmojo kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų panaikinimo).
91. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 17 d. nutartis c. b. Nr. 2-575/2011 (dėl UAB „Derema“ bankroto bylos iškėlimo), kat. 126.5; 126.8.
92. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 6 d. sprendimas a. b. Nr. A⁷⁵⁶-2475/2011 (pagal pareiškėjo D. B. skundą atsakovui Įmonių bankroto departamentui prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos dėl įsakymo panaikinimo), kat. 38.
93. Kauno apygardos teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-3520-527/2011 (dėl ieškovės BUAB „Euroheat“ ieškinio atsakovui A. P. dėl 2.316,42 Lt skolos už negrąžintą įrangą priteisimo priėmimo), kat. 106.8.2; 113.2, 117.1; 117.2; 126.8.

SANTRAUKA

„Bankrutuojančios įmonės administravimas: teisiniai aspektai“

Pagrindinis įmonės bankroto tikslas – kuo didesne apimtimi patenkinti jos kreditorių turtinius interesus. Šiam tikslui pasiekti yra sukurtas specialus teisinis reguliavimas, kurio esminis elementas yra įmonės valdymo perdavimas nešališkam subjektui - bankroto administratoriui. Jis perima nemokaus skolininko turtą, dokumentus ir yra atsakingas ne tik už šio turto išsaugojimą, administravimą, bet ir už kiek galima didesnio skolininko turto sukaupimą bei padalijimą kreditoriams. Toks platus įgalinimų perdavimas lemia, kad įmonės administravimas yra vienas esminių elementų, nuo kurių priklauso sėkmingas kreditorių reikalavimų tenkinimas.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti administravimo veiklos įtaką įmonės skolininkės kreditorių teisių apsaugos užtikrinimui bei interesų įgyvendinimui. Dėl šios priežasties autorė analizuoja bankroto administratoriaus svarbą bankroto procese, jo padėties įvairialypiškumo keliamas problemas, administravimo veiklos sampratą bei reikšmę sėkmingam bankroto proceso tikslų pasiekimui. Be to, detaliai analizuojamos administravimo veiklos kryptys, susijusios su įmonės valdymo perėmimu, turto masės formavimu, kreditorių teisių apsauga bei papildomi aspektai, tokie kaip administravimo išlaidų sudėtis, jų atlyginimo ypatumai, civilinės atsakomybės taikymo sąlygos ir privalomojo civilinės atsakomybės draudimo reikšmė kreditorių teisių apsaugos atžvilgiu.

Šio darbo nauda pasireiškia tuo, kad sistemiškai išanalizuoti administravimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai, su rašoma tema susiję moksliniai ir periodinio pobūdžio lietuvių autorių darbai, pasiremta didesnę patirtį turinčių užsienio valstybių bankroto teisės patirtimi, taip pat plačiai vertinta aktuali Lietuvos teismų praktika.

Pagrindinės sąvokos: bankrutuojančios įmonės administratorius, administravimo veikla, kreditoriai, ūkinė komercinė veikla, kreditorių reikalavimai, kreditorių sąrašas, administravimo išlaidos, bankroto administratoriaus atsakomybė.

SUMMARY

“Administration of a bankrupt company: legal aspects”

The main purpose of bankruptcy is to satisfy the interests of creditors. The special legal regulation is created in order to achieve this goal as the administration of a company passes to an independent subject – the bankruptcy administrator. He takes over an insolvent debtor's assets, documents, and is responsible not only for the preservation of the property and the administration, but also for the highest possible degree of accumulation of assets of the debtor and its placing between creditors. The assignation of such a broad empowerment leads to the administration being one of the company's key elements that affects the success of creditors' claims.

The goal of this master thesis is to analyze and evaluate the administration impact to the rights of creditors trying to ensure their interests. For this reason, author analyzes the importance of the bankruptcy administrator, the problems posed by his ambivalent status, the administrative activity concept and its influence for the successful achievement of bankruptcy goals. In addition, a detailed analysis was made of the administrative activity aspects which are connected with the takeover of leading, asset mass formation, creditors' protection and additional elements such as administrative costs, their refund, conditions for a civil liability and how the civil liability insurance ensures creditors' rights.

This master thesis is useful because a systematic analysis of laws, science and periodic publications of Lithuanian and foreign authors in administrating was made, together with an extensive analysis of Lithuanian judicial practice.

Key words: bankruptcy administrator, administrative activities, creditors, commercial activity, creditors' claims, creditors' list, administrative costs, liability of the bankruptcy administrator.